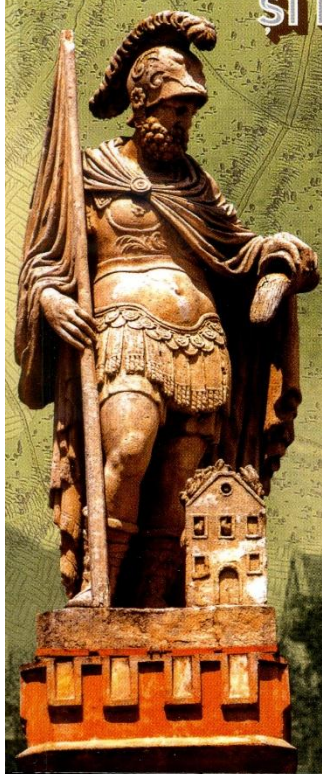


Dragomir Ciobanu

JIMBOLIA

**ÎN SCRIERI, AMINTIRI
ȘI FOTOGRAFII**



ART **TR** ESS

Dragomir Ciobanu

**Jimbolia în scrieri, amintiri și
fotografii**

*Volum dedicat împlinirii a 250 de ani
de la colonizarea șvabilor*

1766 - 2016

**Editura Artpress
Timișoara, 2016**

Cuvânt înainte

Pentru orașul Jimbolia anul 2016 este unul jubiliar. Trăim bucuria aniversării a 250 de ani de la colonizarea acestor locuri cu populație adusă din vestul Imperiului în timpul Împărătesei Maria Terezia. Cele 402 familii de șvabi, după o călătorie istovitoare de aproape 6 săptămâni, au sosit pe aceste meleaguri în luna iunie 1766.

Deși planul de sistematizare era conceput pentru o singură comună, așezarea a primit două nume: cea din partea de est a drumului care diviza localitatea de la nord la sud (azi Str. Republicii) se numea *Landestreu*, iar cea situată în partea vestică purta numele Hatzfeld. După doi ani, în 1768, cele două entități administrative, Landestreu și Hatzfel, printr-un ordin al Curții Imperiale de la Viena, au fost unificate și au primit numele de Hatzfeld, denumire păstrată în limba germană până azi. Numele de Jimbolia a fost acceptat oficial în țara noastră după 10 aprilie 1924, când localitatea a trecut sub administrația Regatului României, și provine de la variantele toponimice utilizate când se afla sub administrația austro-ungară sau sârbă.

Coloniștii șvabi au adus cu ei credința în Dumnezeu, fiind însoțiți de preotul catolic, precum și dorința de a-și crea un viitor mai bun, prin hărnicia și priceperea cu care au muncit. Obiceiurile și tradițiile primilor șvabi, moștenite din moși-strămoși, au fost încredințate vrednicilor urmași care le-au păstrat cu sfințenie și dezvoltat, din tată în fiu, până în zilele noastre.

Din momentul colonizării a început și dezvoltarea economico-socială a comunei. Aceasta a cunoscut ritmuri de creștere mai accentuate sau mai lente, fiind determinate de condițiile istorice și asperitățile vremurilor pe care le-a trăit populația în cele două veacuri și jumătate de existență. Coloniștii și urmașii acestora au trecut prin multe situații deosebit de grele: molime, două războaie mondiale, deportarea la munca de reconstrucție în URSS, deportarea în Bărăgan, însă nu s-au lăsat

învinși; tenacitatea, priceperea și hărnicia lor a biruit aceste greutăți, păstrându-și demnitatea și identitatea etnică.

Pentru noi, locuitorii de azi ai Jimboliei, colonizarea și evoluția acestei așezări reprezintă o pildă de vrednicie și sacrificiu pentru progresul economic, social și cultural al comunității. De-a lungul timpului, din rândul populației germane de pe aceste meleaguri s-au afirmat personalități de seamă care, prin priceperea, perseverența și talentul lor, au dat strălucire Jimboliei. Populația autohtonă a dat oameni de seamă nu numai Banatului, ci și țării sau chiar Europei.

Din totdeauna jimbolienii și-au respectat și prețuit cum se cuvine înaintașii. La ceas aniversar, gândurile noastre se îndreaptă pline de mândrie, recunoștință și admirație spre acei oameni deosebiți care s-au remarcat în diverse domenii, între care: medicină, literatură, industrie, agricultură, politică, cultură, arte plastice, sport de performanță, învățământ și multe altele.

Faptele înaintașilor ne îndeamnă să le urmăm pilda și să redăm localității strălucirea cuvenită, astfel ca viitorii cetățeni ai orașului să aibă cu ce se mândri la proximele jubilee.

LA MULȚI ANI, dragi jimbolieni, la această sărbătoare de suflet și Dumnezeu să vă ferească oriunde v-ați afla!

Darius Adrian Postelnicu

Primarul orașului Jimbolia

Cap. I. Câteva repere din trecutul localității

Colonizarea

Anul acesta se împlinesc două secole și jumătate de la sosirea primilor coloniști germani în această zonă a Banatului. Pentru un popor european, un sfert de mileniu de istorie nu reprezintă prea mult, chiar dacă în acea perioadă s-au împlinit unele dintre cele mai importante aspirații ale sale. Pentru Jimbolia acest interval de timp reprezintă foarte mult, poate chiar totul, căci primii locuitori colonizați aici au pornit de la zero, pe un teren cu fânețe și mlaștini. În cele peste patru secole de la prima atestare documentară a localității și până la venirea coloniștilor, istoria acestei așezări se pierde în negura timpului. Deocamdată nu știm nimic despre acei oameni care au trăit pe aceste locuri, care este misterul dispariției lor, căci pe unele hărți din vechime localitatea apare ca așezare nelocuită. Ipotetic, ar putea fi formulate unele explicații (molimă, fuga din calea otomanilor care masacrau satele ocupate, strămutarea forțată și câte altele), dar istoria se bazează pe documente, pe dovezi care să ateste faptele petrecute cândva.

De-a lungul timpului, la fiecare adăugare de jumătate de secol la anul colonizării, comunitatea și-a exprimat prețuirea și recunoștința pentru vrednicia înaintașilor, sărbătorind acest eveniment aniversar. De la centenarul localității (1866) ne-a rămas inscripția de pe soclul statuii Sfântului Florian care atunci a fost reșezat pe un nou postament. De la aniversarea a 150 de ani ne-a rămas prima *Monografie* a localității („*Unser Jubiljahr*“, 12 p.), scrisă de Franz Kaufmann și publicată la Budapesta în anul 1916. La bicentenarul Jimboliei, strălucitul istoric, dr. Alexander Krischan, fiu al orașului, a elaborat și publicat lucrarea „*200 Jahre Hatzfeld im Banat (1766-1966). Eine Bibliographie*“, în traducere „*Jimbolia în Banat la 200 de ani (1766-1966). O bibliografie*“. În anul de grație 2016, când se aniversează 250 de

ani de la prima colonizare a șvabilor pe aceste meleaguri, am purces la întocmirea acestei modeste lucrări, intitulată „*Jimbolia în scrieri, amintiri și fotografii*,” ca un prinos de recunoștință și un omagiu adus înaintașilor pentru lucrarea și faptele lor demne de toată lauda.

Întrucât, puțini dintre urmașii coloniștilor șvabi au mai rămas în localitate, iar populația majoritară nu are destule informații despre trecutul Jimboliei, am considerat utilă o mică incursiune printre documentele de istorie locală, pentru a dezvălui câte ceva despre oamenii acestor meleaguri mirifice. Voi începe această prezentare printr-o întrebare firească pe care mi-am pus-o și eu atunci când am devenit jimbolian: *Cine au fost și de unde au venit coloniștii?* Vom încerca, în cele ce urmează, să sintetizăm răspunsul dat de istoricii locali în diverse lucrări, urmând cu fidelitate cronologia din prima *Monografie* a orașului în limba română, publicată în anul 1995, de jimbolienii Johann și Hans Vastag (vezi p.31 și următoarele).

Această strămutare este o poveste fascinantă, pe alocuri dramatică, ce nu poate fi asemuită cu cea a refugiaților care au invadat Europa în ultima vreme. Actul de colonizare al Împărătesei Maria Theresia a stârnit interesul populației sărace, majoritatea țărani din 225 de localități situate în provinciile din sud-vestul Imperiului (Alsacia, Lorena și Luxemburg), care au optat pentru această rocadă. Deplasarea a durat mai mult de 6 săptămâni. Coloniștii s-au adunat la Trier, fiecare familie având, pe lângă bunurile transportabile, cel puțin 100 de guldeni (monedă din acea vreme) pentru cheltuieli urgente și strict necesare.

La data de 1 mai 1766 au plecat pe jos spre Regensburg, însoțiți de căruțele care transportau bagaje și pe cei care nu se puteau deplasa. După 12 zile au ajuns la destinație. Acolo au fost îmbarcați pe mai multe plute și au mers pe Dunăre până la Pancevo, unde coloniștii au fost obligați să stea în carantină până în data de 9 iunie. Dezamăgite de odiseea acestei călătorii, un număr de 40 de familii au renunțat să-și continue drumul și au plecat înapoi spre Germania. După expirarea termenului de

carantină, cei care au rămas și-au continuat călătoria, sosind în Banat, în ziua de **11 iunie 1766**, împreună cu preotul catolic Johann Franz Sebastian Anton Blenckner. Aduceau cu ei obiceiurile și tradițiile strămoșilor șvabi (din Trier, Mainz, Badischen Pfalz, Lothringen și Luxemburg), credința puternică în Dumnezeu și hotărârea de a sfinți aceste locuri.

Acest exod, cu toate peripețiile sale, ar putea constitui o sursă inconfundabilă de inspirație, un subiect inedit oferit cineaștilor sau romancierilor pentru crearea unei capodopere care să omagieze tenacitatea și faptele unor oameni săraci, dar harnici, cu o bogăție sufletească rar întâlnită, încrezători în viitorul ce aveau să-l făurească între Tisa și Carpați, în mândra Țară a Banatului care pe atunci aparținea Curții Imperiale de la Viena.

Calvarul noilor veniți, în loc să ia sfârșit, după cum era de așteptat, abia atunci a început. Cele 402 case destinate familiilor sosite nu erau terminate în întregime. Întârzierea a fost provocată de vremea ploioasă care i-a împiedicat pe muncitorii constructori aduși în zonă pentru a le finaliza înainte de venirea sezonului rece. Mlaștinile formate din apa pluvială, umezeala excesivă au favorizat apariția unor maladii, iar asistența medicală lipsea. Astfel, anul **1766** se încheie îngrijorător de nefavorabil pentru populație: 1543 de persoane rămase în viață, din care 62 noi-născuți și 393 persoane decedate.

Comunitatea proaspăt înființată și divizată în două unități administrative separate, comunele Landestreu și Hatzfeld, era extrem de eterogenă în ce privește localitatea de origine și apropierea dintre familii prin grade de rudenie sau relații de prietenie. Socotind după cifrele menționate de istorici (402 familii din 225 de localități) rezultă o medie de mai puțin de două familii din aceeași localitate și mai puțin de patru persoane în medie pentru fiecare familie. Ce concluzie se poate trage de aici? Acești oameni nu se cunoșteau între ei. Se simțeau înstrăinați. Trăiau nostalgia despărțirii de locurile de baștină, de rude și prieteni, erau copleșiți de aceste sentimente, poveri sufletești tot așa de greu de suportat ca și lipsurile materiale, adaptarea la noile

condiții de viață, diferite de cele din localitățile în care s-au născut și format ca oameni.

Situația dramatică a familiilor nu s-a încheiat după instalarea în noile case. Destinul le-a scos în cale noi dificultăți. După 5 ani (1771-1772) locuitorii trec printr-o epidemie de malarie care provoacă moartea a 553 de persoane. În secolul următor s-a abătut o nouă calamitate asupra locuitorilor.

Populația, în decursul zbuciumatei istorii a localității, a îndurat multe situații nefavorabile, chiar catastrofale. Anul 1866, la sărbătorirea centenarului colonizării, când locuitorii ar fi meritat să se bucure de izbânda muncii lor, a fost unul fatidic pentru mulți dintre ei: un incendiu devastator, a mistuit aproape jumătate dintre locuințele și anexele gospodăriilor. Focul a pornit de la locuința și grajdul văcarului comunei, situate la marginea de sud a localității (cam pe unde se află azi serele Primăriei) și a fost favorizat de un vânt puternic din sud-est. Vâlvătaia s-a extins cu repeziciune spre nord, aprinzând cu ușurință casele acoperite cu stuf sau paie, provocând pagube imense.

După șapte ani, când familiile sinistrate încă nu-și refăcuseră complet gospodăriile, o epidemie de holeră (din anul 1873) a luat viața a 1067 de persoane și a lăsat alte mii cu sechele.

Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor au fost marcate de evenimente mai favorabile, influențând diverse momente istorice de dezvoltare a comunei: în 1874 se constituie prima companie industrială, „*Bohn et Co*“; apare primul săptămânal local „*Hatzfelder Sonntags Zeitung*“ (1883); se asfaltează strada principală (Republicii) în anul 1891; se inaugurează, în 1896, spitalul teritorial; se mută, în 1899, cimitirul vechi din zona gării, în partea de vest a localității, unde se află și azi; la sfârșit de secol (1900) s-a dat în folosință gara din localitate, iar concernul „*Bohn et Co*“ obține premiul *Grand Prix* la Expoziția de la Paris; în anul 1911 Jimbolia avea 10.856 de locuitori și existau 1905 case. Așadar, în decurs de un secol și jumătate numărul caselor a crescut de 5 ori, iar cel al locuitorilor de 7 ori. Secolele următoare nu mai păstrează aceleași ritmuri de

creștere, fluctuația demografică oscilând, cu rare excepții, în jurul aceleiași constante: *zece mii de suflete*.

Urmașii coloniștilor din 1766 au avut de îndurat și alte vicisitudini ale istoriei. *Primul Război Mondial* a lăsat în urmă văduve și orfani; în 1918 au fost înregistrați 406 morți, aproape dublu față de ceilalți ani ai conflagrației. Al *Doilea Război Mondial* a adus jimbolienilor noi suferințe. În septembrie 1944 au fost executați 7 locuitori care s-au împotrivit dominației fasciste, iar un număr de 323 de familii s-au refugiat din calea *Armatei Roșii*, în țări din Occident (cei mai mulți în Germania și Austria). A urmat (în 1945) *Deportarea în URSS* la munca de reconstrucție, iar în 1951 *deportarea* unor familii, împreună cu alți etnici, în *Bărăgan*.

După căderea comunismului (1989) a urmat o perioadă de plecare masivă a populației germane în Vestul Europei (cu precădere în Germania), dar și pe alte continente. Cu două decenii în urmă, jimbolianul Peter Kolbus din Rastatt a întocmit o situație statistică a numărului de germani plecați din Hatzfeld și stabiliți în afara României. Astfel, 4294 de persoane trăiau în 497 de localități din Germania. Tot atunci se mai aflau: 141 de persoane în Austria, 92 în S.U.A., 21 în Franța, 18 în Regatul Unit al Marii Britanii, 16 în Canada, 7 în Australia, 4 în Elveția, câte trei în Suedia și Ungaria, câte o persoană în Belgia, Brazilia, Italia și Uruguay. O minoritate a etnicilor germani a rămas în continuare în Jimbolia, să conviețuiască alături de celelalte etnii care alcătuiesc comunitatea locală, să fim împreună la bine și la rău, să ne mândrim cu vrednicia și faptele oamenilor de pe aceste meleaguri.

Acum, la două secole și jumătate de la colonizare, constatăm, cu uimire și regret, o inversare a polilor sentimentului dezrădăcinării etnicilor germani: strămoșii colonizați au trăit nostalgia locurilor de baștină pe care le-au părăsit în favoarea celor din Banat; fiii orașului, care au plecat să-și împlinească destinul în alte țări, trăiesc nostalgia pentru aceste locuri blagoslovite de Dumnezeu.

Doamne, ajută-i pe jimbolieni să fie fericiți și să-și împlinescă visurile oriunde ar fi!

Evoluția numelui localității

Localitatea a fost atestată documentar în Registrul Dajmelor Papale, pentru anul 1333, sub numele de **Chumbul**. Acest nume s-a păstrat timp de peste patru secole cu diverse modificări (Csomboly, Combol, Semlok, Sombol, Schumbul, Czombol și altele) până la 11 iunie 1766, când au sosit coloniștii șvabi aduși de Împărăteasa Maria Theresia. Pe locurile așezărilor *Schumbul*, *Rabi* și *Bederta*, menționate pe o hartă din anul 1746, s-au construit 402 case și s-au înființat două localități, separate doar de „o stradă.“ Ele se numeau: **Landestreu** și **Hatzfel**. În 1768, Împărăteasa dispune unirea celor două așezări sub numele de **Hatzfeld**. Această denumire vine de la titlul nobiliar al unuia dintre marii dregători ai imperiului, Karl Friedrich Anton Graf von Hatzfeld und Gleichen. După anul 1894 (în unele documente 1899) administrația maghiară schimbă numele localității (prin maghiarizarea toponimiei de pe teritoriul Ungariei), devenind **Zsombolya** (pronunțat Jomboia). După trecerea sub administrație sârbă, s-a numit **Žombolja** (din 21 noiembrie 1918), apoi **Džombolj**, din 4 aprilie 1920.

La 10 aprilie 1924 localitatea, trecută sub administrație românească, primește numele de **Jimbolia**, păstrat până în zilele noastre. În anul 1932, șeful stației CFR din Jimbolia a propus schimbarea numelui localității în „*Vila Romană*“ sau „*Brăteanu*“, ultimul cu o evidentă conotație politică, în semn de recunoștință față de marele om politic care a contribuit la făurirea *României Mari*. Locuitorii au preferat menținerea numelui vechi și așa a rămas până azi.

În decursul anilor, istoricii au explicat proveniența sau sensul numelui localității, existând chiar o „polemică“ pe acest subiect, neelucidat încă cu suficiente argumente științifice. Unul

dintre aceștia, părintele Gheorghe Cotoșman, paroh și ctitorul *Bisericii ortodoxe din Jimbolia*, la sfințirea lăcașului care a avut loc în anul 1942, la prăznuirea „*Bunei Vestiri*”, “a rostit o strălucită cuvântare prin care a explicat sensul numelui *Chumbul* și continuitatea neîntreruptă a românilor pe aceste meleaguri. Fiind un important istoric al ortodoxismului din nordul Banatului, dar nu și un lingvist consacrat studiului toponimiei, Sfinția Sa a afirmat că acest nume are sens românesc, că înseamnă „*Câmpul*.” Forma grafică atestată în documente ar proveni de la necunoașterea limbii române și pronunțarea greșită a cuvântului de către străini. Aceasta ar fi cauza erorii din scrierile lor. Deocamdată este un punct de vedere, o ipoteză, nu o certitudine.

Istoria acestor locuri are încă multe enigme, cu mistere ascunse, care vor trebui elucidate de către cei care se vor încumeta să-i parcurgă drumul spinos și plin de capcane. Entuziaști au fost și vor mai fi. Merită osteneala, căci *orice încercare moarte n-are!*

Cap. II. Unicate într-un oraș de provincie

Moto:

*„Obiceiuri din bătrâni
Au și cei mai mari păgâni;
Tu și-această moștenire
S-o cinstești cu-a ta iubire.“*
(Peter Jung – *Cartea sentințelor*)

Cel mai important crescător de cai de rasă din Europa centrală

Generalul Iosif Csekonics (1757-1824), strămoșul conților Csekonics, a fost un excelent crescător de cai de rasă din monarhia habsburgică, pomenit și în cele mai importante enciclopedii maghiare și austriece. În anul 1784, a fost numit de Împăratul Iosif al II-lea, comandantul primei herghelii de stat de pe teritoriul Ungariei, situată în Mezöhegyes, localitate situată la 60 km est de Seghedin. Sub conducerea lui Csekonics, această herghelie a devenit celebră în toată Europa. Acolo s-au crescut trei rase de cai: Nonius, Gidran și Furioso-North-Star.

În anul 1817, Csekonics a publicat și o carte despre creșterea cailor de rasă. La bătrânețe s-a mutat la Jimbolia, așa că localitatea își poate aroga și meritul că aici a trăit cel mai mare crescător de cai din Europa secolului al XVIII-lea. În prima jumătate a secolului XX, localitatea a avut și un club de echitație. Hipodromul era amenajat în zona numită azi „*Locul Târgului*“.

Agricultori de „fruncea“

Faima priceperii și hărniciei țăranilor din Hatzfeld a depășit limitele localității cu multă vreme în urmă. Ei erau considerați cândva „fruncea“ Banatului. Dovada este faptul că, în anul 1875,

aici a luat ființă prima *Asociație a Agricultorilor* din zona Banatului.

„Bohn M. et Co“ a obținut Grand Prix

Familia industriașilor Bohn a scris o pagină celebră în dezvoltarea producției de materiale ceramice, devenind la un anumit moment istoric, cel mai important producător de țiglă din Europa. Concernul „*Bohn M. et Co*“ (înființat în 1874) a obținut marele premiu (Grand Prix) la *Expoziția Universală Internațională de la Paris*, în anul 1900. Pe atunci fabricile familiei produceau: țigle, cărămizi, blocuri pentru tavane și arcade, ornamente din ceramică, vase de flori, imitații de sculptură ș.a. Marca LEU și inscripția BOHN de pe produse a fost cunoscută în Europa, Africa și Orientul Apropiat, unde s-au exportat produsele fabricate la Jimbolia și în celelalte țiglarii situate pe teritoriul Ungariei și Serbiei.

După naționalizare, *Întreprinderea de produse ceramice* din Jimbolia a devenit cea mai mare din țară, realizând aproape o treime din producția materialelor de construcții specifice din România. Michael Bohn (senior) a fost cel mai important industriaș din această vestită familie.

Pionierat în domeniul medicinei

Odată cu preluarea secției de chirurgie a noului spital din Jimbolia (1896) de către dr. Karl Diel, activitatea medicală din acest domeniu a căpătat noi dimensiuni. În spitalul din localitate s-au făcut intervenții chirurgicale similare cu cele efectuate în clinicile universitare din Budapesta, Viena și Berlin. În perioada interbelică, în Jimbolia existau și trei sanatorii private, destinate oamenilor înstăriți. Cel înființat de dr. Karl Diel, în anul 1926, și încă două conduse de: dr. Johann Schwartz și dr. Philipp

Weiterschan. La cele trei sanatorii veneau pacienți din toată zona Banatului. Cabinetul de ortopedie din cadrul sanatoriului condus de dr. Johann Schwarz, nu numai că era cunoscut în zonă pentru rezultatele sale de excepție, dar a făcut și activitate de pionierat, fiind printre primele din Banat.

Prima organizație locală de orientare nazistă din Banat

La mai puțin de un deceniu după ce Jimbolia a devenit teritoriu românesc, mai precis în februarie 1932, Karl von Möller, devenit jimbolian după căsătoria cu Grete Jung, a înființat prima organizație locală de orientare nazistă din Banat. În septembrie (1932), tot în această localitate, a avut loc primul *Congres național-socialist regional*. Karl Leopold Edler von Möller a fost liderul (Gauleiter) „*Mișcării Național-Socialiste de Ajutorare a Germanilor din România*“ (*Nationalsozialistische Selbsthilfebewegung der Deutschen in Rumänien*) între anii 1932-1933.

Steag și imn pentru germanii din Banat

Între anii 1893 – 1944, în localitate a activat *Asociația corală a meseriașilor (Hatzfelder Gewerbe Gesangverein)*. În perioada interbelică a încorporat în preocupările sale și activitatea sportivă din Jimbolia, devenind „*Landestreu Gessang und Sportverein*.“ Sub această denumire a organizat, în zilele de 9 și 10 august 1930, *Serbarea cântecului German* la care au luat parte 30 de coruri din Banat. La festivități au fost prezenți și doi oaspeți oficiali din București: reprezentantul Majestății Sale Regele Carol al II-lea și al ministrului Sever Bocu.

Societatea *Landestreu* și-a confecționat și un drapel special, care a fost sfințit cu prilejul acestei manifestări grandioase, declarându-l *steag al germanilor din Banat*.

Principalul organizator al acestei manifestări a fost profesorul Josef Linster care este și autorul primului *imn al șvabilor bănățeni*, pe versurile poetului Peter Jung, „*Mein Heimatland, Banaterland*“.

Ștefan Jäger, cel mai mare pictor al șvabilor bănățeni

Marele pictor Ștefan Jäger, născut în Cenei (1877), autorul celei mai importante lucrări de artă plastică cu temă istorică din opera sa, tripticul *Colonizarea șvabilor din Banat*, a trăit și creat în Jimbolia, între anii 1910-1962. La împlinirea vârstei de 80 de ani (în 1957) a fost decorat de către șeful statului cu *Ordinul Muncii clasa a II-a*. Posteritatea i-a cinstit memoria prin scrieri cu caracter istoric sau monografic, studii critice și publicarea unor albume cu reproduceri.

La 31 mai 1969, la inițiativa unor intelectuali jimbolieni, s-a înființat *Casa memorială Ștefan Jäger*, în imobilul unde s-a aflat atelierul pictorului. Ulterior, cu sprijinul *Organizației Șvabilor Bănățeni din Germania* și aportul autorităților locale, s-a construit un nou edificiu care a fost inaugurat la 4 aprilie 1996 și care are statut de muzeu, fiind vizitat de tot mai mulți turiști. Tot atunci i s-a dezvelit un bust amplasat în curtea interioară a *Muzeului Ștefan Jäger*. Între cele 6 unități muzeale din oraș, această instituție a avut și are cea mai bogată activitate care se datorează, în primul rând, celor care au îndeplinit funcția de custode.

Familii celebre

Istoria locală consemnează până acum 4 familii care au dat strălucire Jimboliei prin talentul, vocația și faptele lor. Enumerate în mod cronologic, acestea au fost: **familia** marilor latifundiari **Csekonics** care au excelat prin organizarea și practicarea unei

Jimbolia în scrieri, amintiri și fotografii 15
agriculturi cu tehnici de vârf pentru acea epocă; **familia** de industriași **Bohn** care a dus faima producătorilor de țiglă și materiale ceramice pe trei continente; **familia Diel**, cu ale sale 5 generații de medici (menționate în arborele său genealogic), care au contribuit la afirmarea medicinei din Banat, în frunte cu ilustrul chirurg Karl Diel și **familia Bartzner** cu mai multe generații de distinși muzicieni.

Desigur, printre băștinași, ca în oricare alte zone, au existat persoane care au practicat aceeași meserie din tată în fiu, perpetuându-se pe mai multe generații, dovedind talent și vocație, creându-și un renume printre contemporani, însă nu au avut șansa de a intra în istorie, priceperea și faptele lor au fost date uitării, s-au pierdut în negura timpului. Ei vor rămâne de-a pururi în galeria „eroilor necunoscuți.”

Primul club al tineretului din Banat

La începutul anilor șaizeci, la Jimbolia, s-a înființat primul *Club al tineretului*, în str. Republicii, spațiul în care se află în prezent Restaurantul *Bulevard*. Director a fost profesorul Szasz Geza, iar clubul constituia o premieră în Banat. La acest club s-au derulat primele programe de discotecă din Jimbolia. După ce și-a sporit baza materială, *Clubul tineretului* s-a mutat în str. V. I. Lenin (azi Liviu Rebreanu) și a funcționat până în anii '90.

Concomitent cu acesta au funcționat și alte cluburi, precum: *Clubul pensionarilor* de la Casa de cultură (1965-1968 și 1980-1987), *Vitaklub* - în traducere „club de discuții” - la Biblioteca orașenească (1970-1972), *Fotoclubul*, „*Sideful*” de la Fabrica de nasturi (1982, cu prima expoziție foto în 29 aprilie), *Foto-clubul* de la Casa de cultură (1982-1989), iar după 1989, *Clubul Elevilor*, *Clubul Copiilor* și *Clubul Femina*. Ultimele două funcționează și în prezent cu rezultate remarcabile.

Salon literar științific în premieră

O altă premieră jimboliană a fost constituirea *Salonului literar-științific* de la Biblioteca orașenească. El a funcționat în perioada 10 februarie 1974 - 12 iunie 1975 și a fost unic în Banat. La pregătirea și susținerea activităților acestuia au luat parte scriitori, medici, ingineri, profesori și elevi, între care s-a aflat și Marcel Tolcea, pe atunci licean, azi profesor universitar, poet și publicist.

Membrii salonului au abordat o tematică complexă, elevată, în raport cu sfera de interese și nevoile de informare ale participanților: poezie și proză, pictura Renașterii, istorie locală, O.Z.N., idealuri de viață, genetica și aplicațiile ei, dezbateri pe marginea unor cărți de autori români sau străini și altele. Existența sa a rămas ca un punct de reper în sufletul participanților care și-au potolit setea de cunoaștere la izvoarele fermecate ale culturii naționale și universale, iar faptele organizatorilor au fost încrustate cu litere de aur în istoria localității.

După anul 1995, în prezența și cu aportul poetului Petre Stoica, s-au mai făcut două încercări, *Cafeneaua literară Apunake* și *Cenaclul literar Baconsky*, însă ele nu au captat interesul publicului și nu au atras capacitățile intelectualității autohtone în măsura în care a reușit Salonul, deși mentor le-a fost unul din marii poeți naționali ai vremii.

Filiala pentru România a Clubului de la Praga

În perioada comunistă, deși erau interzise prin lege organizațiile care nu erau controlate de PCR, în Jimbolia a apărut una, înființată pe la mijlocul anilor șaptezeci. Liderul ei era Iosif Opelz, salariat al Casei de cultură din localitate. Aceasta se numea *Clubul de la Praga* și avea conducerea centrală în capitala Cehoslovaciei; la Jimbolia activa o filială care reprezenta

România. Scopul declarat al organizației era promovarea legăturilor dintre tineri prin expedierea de ilustrații.

S-a întâmplat ca liderii de la centru să fie reținuți pentru cercetări de către autoritățile din orașul de reședință al cestei organizații internaționale. Cu acest prilej s-a constatat că și România este afiliată, iar reprezentantul acestei țări locuiește în Jimbolia. Au intrat în acțiune și organele de stat din România, au făcut cercetări și au declarat filiala organizație ilegală.

Liderul s-a ales cu o spaimă cumplită, atunci când a fost reținut de Securitate și pus să dea cu subsemnatul, să explice unde este cotizația încasată de la membrii din România. Desigur, nu a ajuns la Praga pentru că liderul local cumpărase din acei bani un porc pe care l-a tăiat și consumat cu familia. Era un final hazliu pentru o organizație dizolvată!

Fundația culturală româno-germană „Petre Stoica”

În primăvara anului 1995, a sosit la Jimbolia poetul național Petre Stoica. Din luna mai, a aceluiași an, la Jimbolia, își are sediul *Fundația culturală româno-germană „Petre Stoica.”* “Încă din primele luni de activitate, aceasta s-a dovedit fidelă țelului său de *„reconstruirea vieții spirituale române și germane pe teritoriul Banatului.”* Prodigioasa activitate desfășurată de ctitorul său, a imprimat vieții spirituale a orașului o notă aparte, distinsă și complexă, transformând localitatea într-un centru cultural apreciat în țară și peste hotare.

Și după dispariția lui Petre Stoica (decedat la echinocliul din primăvara anului 2009), considerat de colaboratorii contemporani „omul-instituție“, pe palierul creat de maestru, viața culturală a orașului se desfășoară la un nivel elevat, specific marilor centre culturale, prin organizarea unor manifestări cu participare națională și internațională. Lui Petre Stoica i se atribuie și existența unui muzeu unic în țară, *Muzeul presei „Sever Bocu”*, inaugurat în anul 2007, care, împreună cu celelalte

cinci unități muzeale din localitate, contribuie la atragerea unui număr tot mai mare de turiști doritori să cunoască trecutul și prezentul orașului Jimbolia.

Fundația culturală „Regele Burebista“

Spre sfârșitul anilor nouăzeci *Fundația culturală „Regele Burebista“*, organizație nonguvernamentală cu caracter național, al cărei președinte era avocatul Dumitru Mistreanu, și-a stabilit sediul în Jimbolia. Presa locală (*Observator de Jimbolia*) a publicat, din partea acestei fundații, un *Apel pentru eliberarea patriotului Ilie Ilașcu*, care a fost trimis și la ONU. Alte inițiative nu au mai existat pentru că liderul a plecat din localitate împreună cu „fundația.“

Muzeul presei „Sever Bocu“

Muzeul presei „Sever Bocu“, înființat în anul 2007, de către poetul Petre Stoica cu sprijinul autorităților locale, este unic în România. Colecțiile sale de publicații, în cea mai mare parte provenite din donații, sunt structurate pe mai multe criterii: periodicitate, an și loc de apariție, limba în care au fost tipărite, format ș. a. Cele mai numeroase și valoroase, deocamdată, sunt cele apărute în secolele XIX și XX, tipărite în limbile română, germană și maghiară.

Activitatea acestuia este abia la început de drum. Deja vizitatorii din țară și străinătate, care i-au călcat pragul, și-au exprimat aprecierile pozitive pentru utilitatea sa, iar studenții de la jurnalistică din centrul universitar Timișoara se documentează periodic prin vizitele pe care le fac sau activitatea practică programată de instituțiile de învățământ superior la această unitate muzeistică.

Prin modernizarea și diversificarea serviciilor de către un personal calificat, Muzeul presei are șansa de a deveni un promotor în domeniu.

Oraș mic cu mari sportivi

Sportivii din localitate s-au afirmat cu mai bine de un secol în urmă. Primul club sportiv a fost înființat în anul 1890 și se numea „*Zsombolyai Atletikai Klub*“ (Clubul athletic Jimbolia) care îl avea ca președinte pe contele Alexander Csekonics. Deși a fost prima ramură de sport pentru care au optat jimbolienii, performanțele atleților din localitate au fost modeste. Primul care s-a impus și a devenit cel mai mare atlet jimboilan al tuturor timpurilor a fost dr. Hans Wiesenmayer care a cucerit 40 de titluri.

Fotbalul începe să se practice după anul 1900. În primul deceniu al secolului XX s-au constituit primele asociații sportive care și-au format echipe de fotbal: „*Zsombolyai Sport Egylet*“ (1909) și Asociația Sportivă „*Florian*“ (1910). Sportul-rege nu s-a putut afirma cu echipe performante în decursul practicării acestuia de către localnici timp de peste un secol. Doar câțiva jimbolieni au făcut parte din echipe divizionare sau naționale de fotbal (Schweininger, Thierjung, Renye, Baban, Naidin și alții).

După Primul Război Mondial a crescut numărul asociațiilor. Ele și-au creat baza materială și diversificat ramurile sportive practicate: gimnastică (1919), călărie, handbal și altele.

Prima echipă de handbal s-a constituit în anul 1930 și a aparținut *Asociației sportive „Herta.”* Perioada de glorie a handbalului jimbolian a fost în anii cincizeci, când echipa de handbal masculin (în 11 jucători pe teren mare) a jucat în Divizia A. La Campionatul din 1955-1956 s-a clasat pe locul III. După 1962 s-a trecut la handbal în 7, iar din 1976, echipa jimboliană a jucat în Divizia B, apoi, din 1980, a trecut în campionatul județean. Încă din anul 1965 s-a practicat și handbalul feminin,

care s-a afirmat în diverse competiții din țară și străinătate, mai ales în ultima perioadă, sub conducerea unor antrenori talentați și pricepuți.

Cele mai strălucite performanțe le-au obținut sportivii jimbolieni care au practicat luptele clasice și libere, în ultimele decenii. Ele sunt rezultatul strădaniei și priceperii antrenorilor de la *Clubul Sportiv Școlar*, între care s-a remarcat antrenorul emerit Cornel Dobîrcău. Până în anul 2014, sportivii acestui club au obținut la campionatele naționale și internaționale un număr de 139 de medalii, din care: 45 medalii de aur, 34 de argint și 60 de bronz. Apetitul pentru medalii al sportivilor noștri nu s-a oprit aici. Anul 2015 a adus noi trofee, ceea ce ne întărește convingerea că Jimbolia va mai rămâne în topul orașelor mici cu rezultate sportive de excepție.

Printre alte realizări și performanțe ale Jimbolienilor, localitatea întâmpină anul jubiliar cu un nou palier: *pepinieră de medaliați la lupte*.

Creșterea numărului de tradiții culturale și sportive locale

Viața culturală a localității merge înainte, deși multe dintre obiceiurile mai vechi s-au pierdut în negura istoriei sau au fost abandonate cu bună știință. Azi, putem afirma fără teama de a fi bănuți de lipsă de obiectivitate, în contrast cu evoluția vieții politice contemporane, că viața culturală a Jimboliei și-a recăpătat strălucirea de altă dată prin cultivarea cu consecvență a unor noi manifestări care s-au transformat în tradiții.

Încă din primul deceniu de după Revoluția Română au fost implementate în spectrul cultural al comunității elemente noi. În 1995 s-a organizat pentru prima oară *Festivalul internațional de datini și obiceiuri „O, brad frumos,”* care în anul 2015 a ajuns la a XX-a ediție. În anii care au urmat, prin aportul direct al administrației locale și cu contribuția unor jimbolieni entuziaști și

devotați localității, s-au organizat „Zilele Jimboliene“, care cuprind cel mai mare număr de manifestări culturale, sportive și de divertisment de peste an, concentrate în trei zile. Sărbătoarea aceasta a ajuns la ediția a XVIII-a.

În topul manifestărilor, enumerate în ordine descrescătoare a edițiilor se află: „Sărbătoarea de Ignat“ la a XV-a ediție, „Festivalul Internațional de blues“ și „Raliul Jimboliei“ la a XIII-a ediție, „Ruga Jimboliană“ la a X-a ediție, „Crosul Memorialul Georgeta Gazibara“ la a VIII-a ediție, „Tabăra internațională de creație artistică“ la a VII-a ediție, „Turneul prieteniei“ la handbal fete la a V-a ediție, continuând cu „Lada de zestre“, „Serbările toamnei“, „Juvenis Jimboroc“ și „Decernarea premiului literar Mihail Avramescu“ care se află la început de drum.

Cele mai vechi dintre toate tradițiile care vin din trecutul îndepărtat al localității sunt: hramul Bisericii romano-catolice - „Kirchweihfest“, „Degustarea vinului“ și „Balul strugurilor“.

Un loc aparte îl ocupă „Concursul pentru cea mai îngrijită și frumoasă casă.“ În cadrul acestuia, Primăria acordă anual trei diplome însoțite de plachete gospodarilor frunțași. S-a cristalizat deja obiceiul ca acestea să se acorde, anual, la festivitățile care au loc în Jimbolia cu prilejul Zilei Naționale a României, 1 Decembrie.

În încheierea acestui capitol se impune să precizăm că sărbătorile religioase tradiționale au revenit în matca lor firească, fără a fi obstrucționate, așa cum s-a întâmplat în anii de dictatură comunistă, perioadă de tristă amintire pentru cei vârstnici.

Cap. III. Oameni de seamă implicați în viața spirituală a Jimboliei

Listele ce urmează cuprind mai multe categorii de persoane selectate după: apartenența la comunitatea locală sau provenite din afara ei; instituții sau formații artistice implicate în viața spirituală a Jimboliei și a celor jimboliene care au luat parte la viața culturală a altor localități; spectacole care au depășit cadrul obișnuit al programelor artistice de amatori.

Ele au fost alcătuite după sursele bibliografice inserate la sfârșitul lucrării și cuprind creatori din trecut și de azi, profesioniști consacrați sau diletanți, animați de dorința de a lăsa ceva pentru posteritate. Lipsa unor nume cunoscute de dumneavoastră nu trebuie puse neapărat pe seama carenței sau imperfecțiunii lucrărilor citate, ci și pe seama criteriilor de interpretare a valorilor. Uneori, trăim alături de persoane ale căror fapte nu le percepem și apreciem la adevărata lor valoare. Rămânem consternați atunci când mass-media sau cineva care nu face parte din anturajul nostru ni le prezintă ca oameni cu merite deosebite. Și dacă, în opinia dumneavoastră, aceste motive nu justifică omisiunile din listă, luați în calcul și *mea culpa!*

Numele persoanelor sunt orânduite în ordine strict alfabetică. Explicațiile dintre paranteze indică domeniul sau caracterul lucrărilor. Pentru publicarea unor materiale, mai ales în presă, se menționează „*publicist / ă,*” fără a se preciza domeniul. Numărul mare de persoane cu o astfel de specificație se datorează apariției în ultimele două decenii a unor publicații locale susținute de neprofesioniști cu mult talent și solicitudine, care au făcut totul din plăcere. Din păcate, regret că lipsa unor colecții complete de publicații periodice apărute în localitate între anii 1883 – 1944 nu mi-au permis și investigarea acelei etape istorice. Cu siguranță că și în perioada ante și interbelică au existat condeie care au onorat, prin prezența lor, publicațiile vremii. Posterității nu i-a rămas decât să-și exprime recunoștința și să le omagieze vrednicia.

Un număr însemnat dintre persoanele care figurează în aceste liste aparțin muzicii și artelor plastice, care și-au pus în slujba acestor arte priceperea și talentul fără a deveni creatori consacrați. Fără pretenții de exhaustivitate între numele care au fost incluse figurează și sportivi de performanță, campioni naționali sau olimpici, mai ales tineri, care merită tot respectul și admirația concitadinilor. Iată numele celor prezenți în listele următoare:

1. Jimbolieni care sunt: autori de cărți beletristice, științifice, studii și traduceri; publiciști, plasticieni și sportivi de performanță

a. preot Petru Alexa (publicist), dr. Andro Ecaterina (publicistă), prof. Elisabeta Anton (literatură), prof. Gheorghe Avram (publicist), preot Mihail Avramescu (beletristică, filozofie);

b. Marcel Baban (fotbal, antrenor), prof. Adalbert Emmerich Bartzer (muzică), compozitor Richard Bartzer (muzică), dr. Phil Franz Basch (istorie locală), prof. Ovidiu Becea (antrenor), ing. Martin Berberich (istorie locală), Peter Bereberich (sculptură), ing. Walter Berberich (dirijor, muzică), red. Johann Biber (publicist, 1920), Hans Blickling (fotbal), ing. Remus Boca (publicist), ing. Michael Bohn (inventii tehnice), Augustin Boldor (publicist), Borbely Ludovic (publicist), Alexandru Bostan (lupte), jurist Monica Bóss (publicistă), preot Ioan Budulan (publicist), prof. Hans Bräuner (etică, publicist), prof. Thomas Breier (istorie locală, publicist), prof. Heinrich Brosch (muzică), prof. Delia Augusta Bugarschi (publicistă, editor reviste școlare), pictor Josef Burghardt-Zsombolya (pictură), prof. (la Academia de Artă din Budapesta) Rudolf Burghardt-Zsombolya (pictură), Iulian Buță (ist. locală);

c. Esmeralda Catargiu (lupte), custode Angela Chici (artă plastică), Ionel Chilian (lupte, 2011), Luminița Chilian (lupte, 2008), prof. Dragomir Ciobanu (beletristică, istorie locală, publicist), dr. Virgil D. Ciobanu (medicină, publicist), col. Petru Ciuciulete (artă populară din paie), prof. Domnica Sofia Cojocar (istorie locală), prof. Alecu Costea (beletristică, etică), preot Gheorghe Cotoșman (istorie, teologie), general Csekonic Josef (cabaline, 1784), Cselko Stefan (nutriție), preot Csicsaky Emmeric (traducător, beletristică);

d. dr. Nicolae Daju (publicist), dr. Alina Decean (publicistă), Sergiu Dema (film, publicist), prof. Cornel Virgil Dobîrcău (antrenor emerit, 2011), David Dobre (locul VII, C. Europene, 2009), Estera Dobre (lupte, locul X la Olimpiadă, 2008), Ioana Dobre (lupte), Lidia Dobre (lupte), Tabita Dobre (lupte), prof. dr. Petru Drăgan (urologie, publicist), Robert Dürbach (publicist);

e. Josef Franz Engelmann (foto), Manuel Eparu (publicist);

f. ing. Iosif Faur (ist. locală), prof. Franz Feil (monografie învâț.), dirijor Wilhelm Ferch (muzică), prof. Alexandru Firan (ist. locală), Nikolaus Franzen (muzică), dirijor Hans Fritz (muzică);

g. Johann Josef Gabriel (poezii – l. germană), ing. Eugen Gain (publicist), prof. Victor Gavriș (publicist), prof. Georgeta Gazibara (campionă mondială, cros, 1978, antrenor), prof. Mihaela Geambazu (istorie locală), prof. Mircea Giulvezan (publicist), Golicza Andrei (publicist), Daniel Gorgan (publicist), Herwig Gross (pictură, grafică), prof. Karl Hans Gross (artă plastică, publicist, literatură);

h. Haas (fotbal), Kloss Hausladen (fotbal), Josef Heim (fotbal), Heller (fotbal), Henika (fotbal), econ. Aurel Herișanu (publicist), prof. Cornelia Holovati (publicistă, editor reviste școlare), prof. Nikolaus Horn (etnografie, traduceri, publicist), prof. Erich Huniar (istorie locală, publicist);

i. Maria Iancu (lupte), prof. M. D. Ianculescu (dir. gimnaziu – 1934; ist. locală, 1938), Adolf Janszky (statistică), pictor Stefan Jäger (pictură), arhit. Johann Jänner (arhitectură), prof. dr.

Michael Jänner (medicină, istorie), Rudolf Jost (handbal), Timea Jozsa (lupte), jurist Dorina Indrieș (publicistă), poetul Peter Jung (beletristică, publicist);

j. economist Ioan Jirkowsky (publicist);

k. ing. Kaba Gábor (editor, publicist), Robert Kaiser (istorie locală), jurnalist Alexander Karpaty (pedagogie), Leonard Kartye (publicist, 1920), Stefan Kaufmann (istorie locală), Ernst Kempfe (lit. pentru copii), prof. dr. Walter Kindl (muzică), dr. Cornelia Kiss (publicistă), ing. Cornelia Kiss (publicistă), ing. Kiss Ladislau (agricultură), jurnalist Johann Koch (H.Z. 1905-1918), prof. Josef Koch (publicist, antrenor), Markus Koch (sport), Renate Koch (etnografie), prof. Maria Kolbus (antrenor), înv. Franz König (pictură), prof. dr. A. J. Koppi (geologie), prof. dr. A. Köstner (medicină veterinară), Karl Krausar (etnografie, istorie locală), dr. Alexander Krischan (istorie, bibliografie, publicist), Anneliese Krutsch (publicistă), dr. veterinar Hans Werner Krutsch (istorie locală, publicist);

l. Anton Leitich (geografie), Lingli Ladislau (publicist), prof. Josef Linster (beletristică în dialect șvăbesc, muzică, etnografie), Michael Lorencz (picură), Mihai Luca (lupte);

m. înv. Leopold Magenbauer (1837-1901- compozitor, muzică), prof. Mandics György (beletristică, studii critice), jurist Ioan Marc (editor, publicist), ing. Ioan S. Marc (publicist), Aurelia Marincat (artă plastică), dirijor Nikolaus Maser (muzică), jurnalist Peter Maurus (editor, redactor), Hans Mertes (antrenor), Viorel Mici (lupte, 2009), prof. Susana Micuț (publicistă), prof. Hans Mitschang (antrenor), prof. Iulia Mixici (coregrafie), prof. Ștefan Mixici (dirijor), prof. Ștefan Mleşniță (publicist), Teodor Moisă (antrenor lupte), col. Karl Leopold Edler von Möller (beletristică, istorie, politician), prof. Marilena Motișan (traducător, editor reviste școlare), Paul Moussong (poezii), Alexandru Munteanu (lupte), Franz Müller (muzică), prof. Elena Mureșan (editor reviste școlare);

n. Hildegard Neidenbach (publicistă, istorie locală), Ștefan Nemeș (tehnică), prof. G. Neurohr (antrenor), Albert Nicola (lupte), prof. Valerică Niculescu (muzică, istorie locală), jurist

Ionel Nițoi (publicist), Daniel Novac (lupte), prof. Adrian Nikolaus Johann Nucă-Bartzler (muzică);

p. prof. dr. Sorin Pavel (istorie locală, publicist), magistrat Miron B. Păltineanu (poezii- l. franceză), prof. Elena Pătru (editor reviste școlare), Johann Pejacsevich (drept), înv. Georg Petrasch (compoziții, muzică), dr. Anton Peter Petri (publicist, istorie locală), prof. Eva Petrovici (publicistă), prof. Adrian Petruț (istorie locală), prof. Ingeborg Pink (pictură), jurist Rudolf Poledna (publicist), notar Valer Pop (monografie, 1938), înv. Vilmos Porsche (poezii, publicist, 1901), Darius Adrian Postelnicu (publicist), Leontin Purcaru (lupte), Maricica Purcaru (cros);

q. Franz Quint (publicist), dr. Josef Quint (algologie, plante);

r. Ferdinand Ráday (pictură), prof. Ștefan Racz (antrenor), jurnalist Sorina Râpă (publicistă), prof. Francisc Reich (ist. locală), jurnalist Emmerich Reichrat (critică literară, publicist), Nicolae Josef Reinholz (pictură), Anna Reihrath (literatură), Johann Reiter (dirijor, 1893), Heinrich Renye (fotbal), Jakob Riesz (drept), Johann Rintye (lupte, 1997), dr. vet. Mircea Românu (publicist), prof. Marian Rotaru (istorie locală, publicist), Vasile Rotaru (beletristică, publicist), Emanuel Rusu (lupte);

s. Mariana Sandache (lupte), prof. Szasz Geza (literatură SF), col. Ioan Scrob (publicist), prof. Szekeres György (muzică, publicist), prof. Tatiana Siminiuc (artă plastică), prof. Livia Stănescu (publicistă), dr. Josef Stocker (publicist, 1906), Cătălin Stoian (lupte, 1996), Silviu Stoian (film, publicist), poetul Petre Stoica (beletristică, traduceri, publicist), Emanuela Sturza (lupte), dirijor Matthias Svoboda (muzică);

ș. Erwin Scheipner (fotbal), Anton Schenk (ist. locală), înv. Georg Scherka (compoziții muzicale), dirijor Josef Schidek (compoziții muzică), red. Andreas Schira (1921, publicist), prof. dr. J. Anton Schira (economie politică), Anne Schmidt-Endres (beletristică, 1938), red. Johann Schmidt (publicist, 1924), Sani Schnell (pictură), prof. Soltesz Ladislau (sculptură), plastician

Soltész Theophil (artă plastică, film), Hans Spitz (pictură), prof. Detlef Strunk (publicist), prof. Ioan Schulz (artă plastică), prof. Maria Schulz (artă plastică, istorie locală), prof. Helmuth Schwartz (antrenor), prof. Ingrid Schwartz (antrenor), Mathias Schwartz (agricultură), Peter Schweininger (fotbal);

t. Walter Tendler (fotografie), sociolog Doru Timofte (beletristică, critică literară), Arpad Thierjung (fotbal, 1938, antrenor), prof. dr. Marcel Tolcea (beletristică, filozofie, publicist), prof. Walter Tonța (istorie locală, publicist), Matei și Peter Tótz (pictură), prof. Ion Sorin Turmacu (pictură);

ț. înv. Hildegard Zappe (publicistă, traducătoare), Valentina Țurcanu (artă plastică);

u. Oana Ungur (lupte, 1998);

v. prof. Hans Valeri (antrenor), Cristian Vanczik (lupte, 1990), Laurențiu Vasile (lupte), prof. Hans Vastag (beletristică, istorie, publicist), Johann Vastag (istorie locală), prof. Michael Vastag (publicist, foto) ing. Nicolae Vânătoru (publicist);

w. prof. Roland Wegemann (antrenor), red. Johann Welsch (publicist, 1931), coregraf-cineast Daniel Wersching (librete spectacole), dr. Hans Wiesenmayer (atlet, 40 titluri), Wihely Géza (pictură), Johann Wiszkotschill (sericicultură), Iulius Wiszkotschill (beletristică, astrologie), jurnalist Rudolf Wunder (H.Z. 1888-1905) ;

z. Victor Zadic (lupte), Hans Zahari (handbal), Oswald Zahari (publicist), pictor Ion Zaicu (pictură).

2. Artiști din domeniul muzicii, teatrului, coregrafiei și plasticieni din alte localități

a. Alexandra (solistă muz. ușoară), Nicu Alifantis (solist folk), Anda Adam (solistă muz. ușoară), Gabriel Agu (plastician, București), Carmen Anutza (plasticiană, Pitești), Simion Arhiri, Alexandru Arșinel (actor, București);

b. Alexandru Baci (plastician, Timișoara), Sáríg Tünde Baci (plasticiană), Dochia Banda, Mircea Baniciu (solist folk),

Dana Bartzer (solistă muz. ușoară, nepoata lui E. Bartzer, București), Andreea Bălan (solistă vocală, coregrafă), Ștefan Bănică senior (actor teatru și film), Ștefan Bănică junior (actor, solist muz. rock), Tita Bărbulescu (solistă muz. populară), Bélla Tar (plastician), Mircea Belu (actor teatru, poet), Vasile Bendruc (sculptor), Andreea Bica (solistă muzică populară), Bioesi Karolina (plasticiană, Serbia), Carmen Birăescu, Andrei Blaier (regizor film, București), Ioan Bobeică, Valentina Zoe Bogoescu (plasticiană). Ana Maria Minodora Brăteanu (plasticiană), Costin Brăteanu (plastician), Cornel Brici, Angela Buciu (solistă de muz. populară);

c. Horia Căciulescu (actor), Ioan Cănanău (solist de muzică populară), Tiberiu Ceia (solist de muzică populară, prezentator TV), Dorina Cerneanțu (solistă muzică populară), Angela Chici (plastician-restaurator, Baia Mare), Dana Chifu, Călin Chincea, Corina Chiriac (actriță, solistă de muzică ușoară, București), Geta Cioban (plasticiană, Germania), Lucreția Ciobanu (solistă de muzică populară), Maria Ciobanu (solistă de muzică populară), Dan Ciobotaru (director al *Muzeului Banatul*), Iulia Ciocănel (plasticiană, Timișoara), Ciprian Cipu (coregraf, Timișoara), Alice Ciupitu (plasticiană, Chilia Veche-Tulcea), Elvira Comisarschi (plasticiană), Petru Comisarschi (plastician), Daniela Condurache (solistă de muzică populară), Vasile Conea (solist de muzică populară), Jean Constantin (actor teatru și film), Mihai Constantinescu (solist de muzică ușoară, București), Delia Corban (plasticiană, Timișoara), Vlad Corban (plastician, Timișoara), Dan Creinerman (solist de muzică ușoară, București), Ion Cristoreanu (solist de muzică populară, București), Mircea Crișan (actor), Horia Crișovan, Csizmarik Ladislau (muzician, Timișoara);

d. Iurie Darie (actor de film și teatru, București), Mirabela Dauer (solistă de muzică ușoară, București), Vasile Dâncu (plastician), Iulia Dinescu (plasticiană, Canada), Ion Dolănescu (solist de muzică populară), Nicolae Dolănescu (solist de muzică populară), Mariana Drăghicescu (solistă de muzică populară,

Banat), Denisa Dudu (plasticiană, Craiova), Florica Duma (solistă de muzică populară, Bihor);

f. Felician Fărcașu (solist de muzică populară, București), Aurelia Fătu-Răduțu (solistă de muzică populară, Banat), Ana Fodor, Hans Fritz (instrumentist, muzician, Germania), Peter Froh (plastician, Germania);

g. Florina Ecaterina Gașpar (plasticiană), Gheorghită Gălan (plastician, Focșani), D. Gherghina (instrumentist – trompetă), Nicolae Guță (manelist), Alexandra Guțu (violoncelistă, Timișoara), Consuela Grigorescu (graficiană);

i. Ramona Ilieși;

j. Daniela Iluc-Jivan (plasticiană), Luminița Jucu, Traian Jurchelea (solist de muzică populară, Banat), Elena Jurjescu Todi (solistă de muzică populară, Banat);

k. Arnyas Koppány Aros (plastician, Szeged, Ungaria);

l. Maria Lătărețu (artistă emerită), Lepa Brena (solistă vocală, Jugoslavia), Gheorghe Leahu (actor teatru, dir. T.N.Timișoara), Irina Loghin (solistă de muzică populară);

m. Mariana Macri (plasticiană, fiica preotului M. Avramescu, București), Alexandru Mandi (compozitor), Florica Marghescu (solistă vocală), Mátray László (actor, Timișoara), Matyas Laszlo (plastician, Petroșani), Ionela Viorica Magda (solistă muzică populară), Dinu Maxer (solist), Cătălina Mălăieț (plasticiană), Ioan Mercea (plastician), Dana Mercea-Miclăuș (plasticiană), Ștefan Mihăilescu-Brăila (actor de teatru și film, București), George Mihăiță (actor de teatru și film, București), Petrică Miulescu Irimică, Petrică Moise (solist de muzică populară, Banat), Angela Moldovan (solistă de muzică populară și operetă), Smaranda Sabina Moldovan, Marin Moraru (actor de teatru și film, București), Drăgan Muntean (solist vocal, Hunedoara), Franz Müller (instrumentist, muzician, Germania), Ștefan Murgu (solist muzică populară);

n. Simona Nae (solistă), Narghita (solistă muzică indiană, București), Achim Nica (solist de muzică populară, Banat), Alin Nica, Gabriela Nicolaevici, Marian Nistor (solist de muzică ușoară, București), Adrian Nucă-Bartzter (muzician, Germania);

o. Elisabeth Ocsenfeld (plasticiană), Mary-Laura Ocneru (plasticiană, Constanța), Mihaela Olaru (plasticiană, Timișoara);

p. Ana Pacatiuș (solistă de muzică populară, Timișoara), Olimpia Panciu (solistă de muzică ușoară, București), Gabrijela Parigros (plasticiană, Serbia), Mihaela Pașca (solistă), Dan Patacă (solist vocal), Horațiu Cristian Pavelescu (plastician, Timișoara), Florin Piersic senior (actor de film și teatru, București), Maria Pietraru (solistă de muzică populară, Moldova), Ștefan Popa Popa's (caricaturist, Timișoara), Lia Popescu (plasticiană, Timișoara), Stela Popescu (actriță de film și teatru, București), Carmen Popovici Dumbravă (solistă de muzică populară, profesoară, Timișoara);

r. Ioana Radu (solistă de muzică populară, București), Alexandru Repan (actor de film, București), Alin Rotaru (plastician, Timișoara), Ricz Geza (plastician, Szeged), artistul emerit Ștefan Ruha (violonist și profesor la Univ. din Cluj - Napoca);

s. Nicolae Sabău (solist de muzică populară), Liliana Savu Badea (solistă de muzică populară, Banat), Marina Scupra (solistă de muzică ușoară, București), Paula Seling (solistă de muzică ușoară, București), Veronica Seracovan (plastician-restaurator), Anișoara Serafin (solistă muzică populară), Gabrijela Szigeti (plasticiană, Serbia), Angela Similea (solistă de muzică ușoară, București), Benone Sinulescu (solist de muzică populară, București), Alina Ondine Slimowski (plasticiană, Timișoara), Rastko Stefanovic (plastician, Serbia), Dan Stepan (solist), Gina Ster (plasticiană, București), Felicia Stoian (solistă de muzică populară, prezentatoare TV), Boghița Stoianov (solistă de muzică populară), Dumitru Stoicănescu, N. Stroe (actor, București);

ș. Mhaiela Șchiopu (plasticiană, București);

t. Ștefan Tapalagă (actor de teatru și film, București), Vasilica Tastaman (actriță, București), Miroslav Tatarici (coregraf, Timișoara), Vasile Tomazian (actor), Florin Tomescu (plastician) Richard Tompkins (solo voce și chitară – SUA);

ț. prof. Iulian Țihoi (plastician, Comloșu Mare);

u. Florica Ungur (solistă de muzică populară, Bihor), Anca Unguraș (solistă vocală), Alexandra Ungureanu (solistă vocală);

v. Gabriela Varvari (solistă vocală), Sofia Vicoveanca (solistă de muzică populară, Bucovina), Alina Vîncu (solistă vocală), Florentina Vlad, (solistă de muzică populară, București) Andreea Voica (solistă de muzică populară, Banat), Nicoleta Voica (solistă de muzică populară, Banat), Hermine Volk;

z. Florica Zaha (solistă de muzică populară, Bihor), Mihai Zgondoiu (plastician, Mediaș), Zorica (solistă vocală).

3. Scriitori, oameni de știință și cultură, cadre didactice universitare, sportivi de performanță din alte localități care au vizitat Jimbolia

a. Ion Marin Almăjan (scriitor), Mircea Ancușa (prof. univ. dr. UMF Timișoara), Mihai Angelescu (prof. univ. dr. UMF Timișoara), Ion Arieșanu (scriitor, Timișoara), Tatiana Arieșanu (scriitoare, Timișoara), Gheorghe Azap (scriitor);

b. Veronica Balaj (jurnalistă, scriitoare, prezentatoare Radio), Vasile Barbu (scriitor, Vojvodina), Nicolae Bădilescu (poet), Rodica Bărbat (conf. univ. dr. Universitatea de Vest Timișoara), Nikolaus Berwanger (scriitor, Germania), Ana Blandiana (scriitoare), Grigore Bostan (scriitor, Cernăuți), Lara Bostan (scriitoare, Cernăuți), Thomas Breier (istoric, Germania), Pia Brînzeu (prof. univ. dr. Univ. de Vest Timișoara), Pius Brînzeu (academician prof. dr. UMF Timișoara), Teodor Bulza (scriitor, Timișoara), Eugen Bunaru (scriitor, Timișoara), Traian Bunescu (prof. dr. Universitatea din Timișoara), Lucian Bureriu (scriitor, Timișoara);

c. Otilia Cazimir (scriitoare, Iași, 1944), Nina Cereanu (editor, scriitoare, Timișoara), Vlad Cernea Jerca (poet), Laurențiu Cerneț (scriitor, Timișoara), Virgil Ciobanu (autor cărți, cadru didactic la UMF Timișoara), Livius Ciocârlie (scriitor, Timișoara), Denisa Comănescu, Alecu Costea (scriitor,

Gremania), Corina Costea (poetă, Tulcea), Ioan Crețu (scriitor, Cernăuți), Tudor Crețu, Mircea Crișan (poet, Maramureș);

d. Ciprian Davidoni, Simion Dănilă (scriitor, traducător, Belinț), Alexandru Deal (scriitor, Timișoara), Simion Dima (jurnalist, scriitor, Timișoara), Tatiana Dima (scriitoare, Timișoara), Mircea Dinescu (poet, realizator TV), Nicolae Dolângă (scriitor, Timișoara), Traian Dorgoșan (scriitor, Timișoara), Petru Drăgan (prof. dr. UMF Timișoara), George Drumur (scriitor, Timișoara), Helmuth Dukadam (fotbalist, București), Anghel Dumbrăveanu (scriitor, Timișoara);

e. Walter Engel (dr.,Düsseldorf, Germania);

f. Erich Pfapf (profesor, Germania), Mihai Florea (jurnalist, prezentator TV), Șerban Foarță (scriitor, prof. univ. Timișoara), Ioan Folescu Toconiță (editor, București), Franyo Zoltan (scriitor, Timișoara);

g. Traian Galetaru (jurnalist, Comloșu Mare), Luzian Geier (publicist, Augsburg, Germania), Petru Ghelmez (scriitor, București), Dorian Grosdan (scriitor, Timișoara), Karl Hans Gross (autor cărți, Germania), Horia Guia (poet, Timișoara), M. Gvozdencovic (scriitor, Timișoara);

h. Gheorghe Hagi (sportiv, București);

i. Ion Iliescu (prof. dr. Univ. Timișoara), Luciana Inaculescu (poetă), Lucian Ionica (dir. TVR Timișoara);

j. Alexandru Jebeleanu (scriitor, Timișoara);

k. Kálmán László (ing. Ungaria), Hans Kehrer (actor, dramaturg, Germania), Josef Koch (autor carte, președintele HOG, Germania), Walter Kindl (organist, prof. dr. Universitatea de Vest din Timișoara);

m. Mandics György (scriitor, editor, Timișoara), Aida-Beatrice Marc (asistent Fac. de muzică Timișoara), Wiliam Marin (prof. dr. Universitatea din Timișoara), Gabriel Marineasa (editor, Timișoara), Viorel Marineasa (scriitor, prof. dr. Universitatea de Vest din Timișoara), Mátyás Zsuzsa, Mátyás Vilmos Béla (ing, Ungaria), E. Mălăncioiu (scriitoare). Mircea Mihăeș (scriitor, București), Ioan Miloș (scriitor, Suedia), Cătălin Moroșanu (sportiv), Florin Muscalu (scriitor);

- n.** Roxana Nubert (prof. dr. Univ. de Vest Timișoara);
- o.** Gheorghe Oancea-Ursu (scriitor, Timișoara), Nicolae Odrobot (prof. univ. dr. Fac. de muzică Timișoara), Ion Olărescu (istoric, gazetar, Comloșu Mare), Arcadie Opaiț (scriitor, Cernăuți);
- p.** prof. dr. Ovidiu Papană (Timișoara), dr, conf. Eleonora Pascu (Univ. de Vest din Timișoara), dr. Sorin Pavel (autor cărți, cadru didactic Universitatea de Vest din Timișoara), Nicolae Pârvu (scriitor, Timișoara), dr. Deliu Petroiu (prof. universitar, critic de artă). prof. Maria Pink (autoare cărți, Germania), dr. Annemarie Podlipny-Hehn (critic de artă, scriitoare), Dumitru Prunariu (cosmonaut, București);
- r.** Adrian Dinu Rachieru (scriitor, Timișoara), Marcel Răducanu (spotiv);
- s.** Mircea Scarlat (critic literar, București), Gheorghe Secheșan (scriitor), Ileana Silveanu (scriitoare, Timișoara), Ioana Vladia Spătaru (poetă, Timișoara), Ileana Stanca (actriță, scriitoare, Timișoara), Petre Stoica (poet, traducător, publicist, București și Jimbolia), Gheorghe Suci (prof. dr. Politehnică, Timișoara), Radu Sumălan;
- ș.** Emil Șain (scriitor, Timișoara), Sarkantjus István, Robert Șerban (scriitor, jurnalist, Timișoara), Vasile Șerban (prof. dr. Universitatea din Timișoara), Mircea Șerbănescu (scriitor, Timișoara), Raoul Șorban (critic literar), Detlef Strunk (profesor, Germania);
- t.** Vasile Tărișteanu (scriitor, Cernăuți), Marcel Tolcea (jurnalist, poet, prof. univ. dr. Universitatea de Vest din Timișoara), Walter Tonța (istoric, jurnalist, Germania), Aurel Turcuș (scriitor, publicist, Timișoara);
- ț.** Cristian Țopescu (comentator sportiv Radio-TV, București), Haralambie Țugui (scriitor, Iași);
- u.** Laurențiu Ulici (scriitor, Președintele U.S. din România), Cornel Ungureanu (prof. univ. dr., critic literar, Președintele filialei U.S. Timișoara), Damian Ureche (poet, Timișoara);
- v.** Hans Vastag (jurnalist, Germania), Johann Vastag (autor cărți, Germania), Michael Vastag (jurnalist Neuer Weg,

fotoreporter, Germania), Ion Velican (scriitor, Timișoara), Daniel Vighi (scriitor, jurnalist, prof. univ. dr. Universitatea de Vest din Timișoara), Petru Vintilă (jurnalist, scriitor, București), Romulus Vulpescu (scriitor, București);

w. Josef Wolf (Germania);

z. Violeta Zamfirescu (scriitoare, București), Victor Zednic (editor, București).

4. Demnitari, oameni politici care au vizitat orașul

a. Radu F. Alexandru (parlamentar);

b. Bárány Ferenc (parlamentar), Radu Bălan (lider PCR, Timișoara), Traian Băsescu (Președintele României), Vasile Blaga (parlamentar, Președinte PDL), Titus Bojin (președinte CJ Timiș), Cornel Burtică (lider PCR, ministru);

c. prof. dr. Adrian Cioroianu (parlamentar, ministru, istoric, București), Viorel Coifan (președintele Consiliului Județean Timiș), Emil Constantinescu (lider PNȚCD, fost Președinte al României), ÎPS Nicolae Corneanu (Mitropolitul Banatului), Cseke Attila (ministrul sănătății);

d. Valentin Dinescu (senator), Valeriu Dinică (consulul României la München, Germania), Ovidiu Drăgănescu (lider PNL), Iosif Ștefan Drăgulescu (parlamentar, ministru, Timișoara);

e. Excelențele Lor Diplomați din: Austria, Germania, Croația, Serbia și China;

f. Majestatea Sa Ferdinand I Regele României (1924), Paja Francuski (primarul Kikindei, Serbia);

g. Dumitru Ganț (prefectul județului Timiș), Maria Grapini (euro parlamentar, lider PC);

i. Ion Iliescu (lider PDSR, Președintele României), Anton Iorgovan (parlamentar);

k. Peter Krier (președinte HOG, Germania);

m. Nicolae Manolescu (Președintele PAC), Marco Bella (Președintele UDMR, vice prim ministru), Marossy Zoltán (subprefect, Timiș), Teodor Meleșcanu (Președintele APR);

p. Dinu Patriciu (lider PNL, București), Dan Poenaru (lider PSD, prefect jud. Timiș), Vasile Popovici (parlamentar), dr. Constantin Potângă (ambasador al României în țări din Extremul Orient, lider PCR), Hildegard Puwak (lider PSD); primari și reprezentanți ai unor organizații și instituții *din localitățile cu care Jimbolia este înfrățită*;

r. Principele Radu (membru al Casei Regale), Nicolae Robu (lider PNL, Timiș), prof. dr. Petre Roman (lider PD, prim-ministru, București);

s. ÎPS Ioan Selejan (Mitropolitul Banatului), Teodor Stanca (parlamentar), George Stănescu (parlamentar);

ș. Anelisse Schmitz (primar din Balve, Germania), Barbara Stamm (ministrul muncii în landul Bavaria, Germania);

t. Tănase Tăvală (parlamentar), Mihai Telescu (lider PCR, Timiș), Virgil Trofin (lider PCR, ministru, București);

v. dr. Davor Vidiš (ambasadorul Croației la București).

5. Formații artistice profesioniste și de amatori care au prezentat spectacole la Jimbolia în ultimele șapte decenii

Teatre: Teatrul Național din Timișoara, Teatrul German din Timișoara, Teatrul Maghiar din Timișoara, Teatrul din Arad, Teatrul din Baia Mare, Teatrul Armatei din București, Teatrul din Oradea, Teatrul din Reșița, Teatrul German din Sibiu. *Observație:* Teatrul de Stat din Iași a fost refugiat la Jimbolia, în anul 1944, timp în care a prezentat și spectacole pe scena *Casei țărănilor* (Bauernheim).

Teatru de păpuși și maorinete din: Arad, Oradea, Sibiu, Timișoara.

Spectacole de operă, filarmonică și estradă: Opera, Estrada și Filarmonica „Banatul“ din Timișoara, Incanto Quartetto din Timișoara, Cvartetul „Cuteanu“ din Timișoara

(1946), Ansamblul artistic de estradă din Deva, Filarmonica de Stat din Arad, Filarmonica din Braşov.

Ansambluri folclorice, orchestre populare: „Timișul“, „Banatul“ și Sârbesc din Timișoara, „Ciocârlia“ din București, „Izvorășul“ din Buziaș, Arad, Oradea, Alba Iulia, Târgu Mureș, Bacău, Craiova, Caransebeș și altele.

Orchestre și grupuri instrumentale profesioniste și de amatori: Metropol, Savoy, Metroc, Narcotic Sound, Spitalul de urgență, Kraft, Broken stingss, Bijelo dugme tribute, Bere gratis, Direcția 5, Danger, Suicidal I.D., Ego, Squarepeg, Ritmic de Breaza, Blink, Compact, Avantgardia și altele.

Formații artistice de amatori (adulți și copii) din: **Croația** (Ansamblul Folcloric „OSS-BUSEVAC“); **Serbia** (Kikinda, Radojevo, Torda, Uzdin, Straja, Torac, Nakovo, Banatsko Veliko Selo); **Ungaria** (Pusztamérgeș, Apátfalva, Csanádpalota, Mako); **România** – Beregsău Mare și Mic, Biled, Bobda, Bulgăruș, Buziaș, Cărpiniș, Cenei, Checea, Comloșu Mare și Mic, Cucuieti (Vaslui), Deta, Dudeștii Noi, Dudeștii Vechi, Gottlob, Giroc, Grabați, Iecă Mare și Mică, Ionel, Lenauheim, Liebling, Lovrin, Lugoj, Lunga, Nerău, Otelek, Oțelul Roșu, Pustiniș, Praid, Recaș, Sânnicolau Mare, Teremia Mare, Timișoara, Uivar, Valeaa Mare (Vaslui) și altele.

6. Formații artistice neprofesioniste ale jimbolienilor care au făcut turnee în alte localități

Corul societății corale a meseriașilor, „Landestreu“, cu 120 de interpreți, condus de profesorul Josef Linster, a participat la „Cel de al XII-lea Festival al Uniunii formațiilor corale germane“ de la Breslau (1937), prilej cu care a făcut un turneu în 20 de orașe din Germania. A fost cel mai important turneu artistic efectuat în perioada interbelică.

Formația de muzică populară germană a Casei de cultură „Schwabenkinder“ (1968-1977), dirijată de Nikolaus Maser, a

efectual turnee în Transilvania, Banat (cu deosebire în localități cu populație germană), precum și în stațiunile de pe litoralul Mării Negre (1971).

Orchestra de muzică ușoară „Group '72“ (1983-1987), condusă de Virgil Georg, cu soliști vocali, între care și ing. Walter Berberich, a efectuat mai multe deplasări în diverse localități din Banat.

Între anii **1909-2015**, formații artistice de amatori din Jimbolia, s-au deplasat cu spectacole în: Aradul Nou, Periam-Port, Sânpetru German, Teremia Mare, Sânnicolau Mare, Grabaș, Comloșu Mare, Cărpiniș, Checea, Cenei, Iecea Mare, Lovrin, Gottlob, Lenauheim, Timișoara, Lugoj (1909) , Buziaș (1980), Deta (1928), Reșița, Sibiu, Straja, Kikinda, Buzău, Glogovăț, Cenad, Oravița (1933), Apatin (1911) și altele.

7. Mari dirijori jimbolieni care au pus în scenă spectacole de operetă

Profesorul Josef Linster a fost primul care a încercat și reușit să pună în scenă, în regie proprie, spectacole de operetă. Iată câteva dintre acestea: 1920 - „Zweierlei Tuch“, 1921 - „Der Rastelbinder“ (5 reprezentații), 1923 - „Das Dreimädelhaus“ (6 spectacole), 1925 - „Csardasfürstin“ (8 spectacole), 1931 - „Frühling im Heidelberg“ (5 reprezentații).

Profesorul Emmerich Bartzer, după ce a preluat conducerea unuia dintre cele mai importante coruri din localitate (1933) a continuat această tradiție locală, punând în scenă operetele: (1933-1935) - „Rund um die Liebe“, „Im weiser Rösse!“ , „Der liebe Onkl“; (1938) – opereta „Die Ratsmädel“ de Hermann Marcellus, iar în 1946, „Fehervari husurok“ (în limba maghiară) și „Anoncnenliebe“ (în limba germană).

Prof. dr. Walter Kindl, pe când era profesor de muzică la Liceul din Jimbolia, cu prilejul sărbătoririi centenarului acestei

Dragomir Ciobanu
instituției (1972), a pus în scenă opereta „*Orfeu și Euridice*“ de
C.W. Gluck.

Cap. IV. Amintiri despre câțiva mari artiști prezenți în spectacole la Jimbolia

Artista emerită Maria Lătărețu s-a despărțit de Jimbolia plângând

Spectacolul a avut loc la începutul anilor șaizeci, după desființarea raionului și schimbarea denumirii instituției în *Cămin cultural orășenesc*, asimilând-o cu cele existente la sate în ce privește schema de încadrare cu personal.

În dimineața zilei anunțate pe afiș am fost înștiințat telefonic că în stația CFR Jimbolia a sosit un vagon special cu un ansamblu de profesioniști. N-am mai așteptat să vină cineva din partea oaspeților pentru a-mi comunica de ce au nevoie artiștii, ci am plecat urgent într-acolo. În gară l-am întâlnit pe directorul ansamblului. Acesta m-a asigurat că totul este organizat, că interpreții își vor transporta singuri bagajele, că vor fi cu toții la Căminul cultural cu câteva ceasuri înainte de ora anunțată pe afiș. A pretins doar două săli, în apropierea scenei. La rândul meu l-am asigurat că există două cabine pentru actori, de-o parte și de alta a scenei, dotate cu oglinzi, cuiere, mese și scaune, pe care le pot ocupa la orice oră.

Așteptam cu emoție momentul întâlnirii cu vedeta spectacolului, Maria Lătărețu, pe care nu o cunoșteam, dar o ascultasem la radio cum cântă și îmi plăcea pentru că îmi amintea de Maria Tănase, idolul copilăriei și adolescenței mele.

Primii au sosit organizatorii care s-au interesat câte bilete s-au vândut anticipat. Nu le-am putut da o veste bună, căci în aceea vreme nu exista un nucleu de spectatori permanenți care să ia parte la toate spectacolele folclorice. Deși românii erau majoritari, în ce privește opțiunile pentru o anumită zonă folclorică, opiniile erau împărțite. Fiecare era legat sufletește de locurile de origine: Dobrogea, Moldova, Bihor, Oltenia sau Țara

Oașului. Mulți dintre aceștia erau muncitori sezonieri sau zilieri și constituiau picătura care umplea paharul, adică cei care umpleau sala în ultimul moment, dacă pe afiș era unul dintre ai lor. De acest aspect țineau cont și conducătorii instituțiilor profesioniste atunci când făceau turnee prin țară. Angajau soliști cunoscuți de public care abordau piese din zone folclorice diferite.

Au sosit apoi instrumentiștii și soliștii vocali mai tineri, care nu-și făcuseră încă un renume în lumea muzicii populare. Făcând oficiile de gazdă, le-am acordat mai multă atenție decât se așteptau și, neavând altceva de făcut, mai ales eu, am încins un dialog aprins, interesant, ca și cum am fi fost niște vechi cunoștințe.

Așa am aflat că cei tineri primeau un salariu mult mai mic decât maeștrii, iar pe timpul deplasării beneficiau și de diurnă, o *bagatelă* de 16 lei pe zi. Artiștii emeriți erau remunerați cu 250 de lei pentru fiecare spectacol. Socotind că în toate localitățile mai mari se prezentau cel puțin două spectacole, un artist emerit, așa cum era marea doamnă a cântecului românesc, Maria Lătărețu, primea în medie o sumă de peste 20 de ori mai mare decât cei care nu obținuseră acest titlu. Din acest motiv exista un antagonism între categoriile defavorizate și emeriți.

Înainte cu câteva minute de începerea spectacolul a sosit și vedeta împreună cu soțul, un bătrânel înalt, uscățiv și modest îmbrăcat. La început am crezut că face parte din personalul de serviciu al ansamblului, însă această impresie s-a spulberat în momentul în care s-a tutuit cu artista, a luat-o de braț și s-au dus la cabina de pe scenă.

Spectacolul a mers șnur, iar evoluția tinerilor soliști a fost răsplătită cu aplauze și bis-uri. Când s-a anunțat că urmează cântăreața Maria Lătărețu, am încetat orice activitate și am luat loc în sală. Artista emerită, în mare vogă, cu o prodigioasă activitate pe cele mai renumite scene din țară, s-a întrecut pe sine, iar aplauzele n-au mai conținut. Când spectacolul se apropia de sfârșit, s-a auzit o bubuitură puternică, așa cum ar fi căzut ceva de sus. Artista s-a speriat atât de tare încât glasul i s-a blocat, iar pe

obraz i s-au prelins lacrimi. În sală s-a făcut liniște. Am urcat imediat pe scenă, fiind persoana cea mai interesată și autorizată să afle ce se petrece. Pentru moment s-a tras cortina și s-a anunțat o scurtă pauză, publicul fiind rugat să rămână în așteptare până la reluare. Cum se întâmplă în clipe de panică, un șuvoi de presupuneri a inundat sala. Fiecare susținea altceva: *A căzut tavanul! S-a dărâmat un perete! S-a rupt o grindă din lemn și a căzut în spatele scenei! A explodat toba de la orchestră!...*

Nu mi-a fost greu să descopăr cauza zgomotului produs în timpul când evolua cântăreața, deoarece am constatat că unul dintre practicabilele pentru cor nu se mai afla la locul știut, ci lângă cortina de fundal. Cineva îl adusese acolo intenționat și îl lăsase să cadă de la înălțime pe pardoseala de scândură. Nimeni dintre cei aflați în culise nu și-a asumat răspunderea pentru acea faptă. Ba mai mult. Unii susțineau că în acel moment erau în sală, urmăreau spectacolul. Cert era că totul fusese pus la cale de cei nemulțumiți de salarizare. Nu am mai aruncat petrol pe focul încins. Mi-am ținut părerea pentru mine, dar n-am aprobat gestul autorilor. Vinovați erau alții, cei care conduceau destinele culturii și nu artista care își etala talentul în fața unui public generos.

Finalul a fost imprevizibil. Spectacolul s-a încheiat, însă nimeni nu vroia să plece acasă înainte de a afla motivele pentru care acesta a fost întrerupt. Artista, panicată, continuând să plângă ca un copil speriat de ceva îngrozitor, a declarat că pleacă acasă cu trenul din acea noapte și nu mai continuă turneul. Nu știu cum vor fi motivat organizatorii absența capului de afiș la următoarele spectacole și ce hotărâri au luat a doua zi, dar de un lucru am fost convins: buna dispoziție a dispărut de pe fețele tuturor, poate chiar și de pe cea a făptașilor. Asemenea întâmplare a fost unică, iar Maria Lătărețu nu a mai venit în localitatea de unde a plecat plângând. A fost ultima ei apariție scenică la Jimbolia.

Mihai Constantinescu a dat sfaturi doamnelor care vor să fie frumoase

În anii optzeci artistul Mihai Constantinescu a evoluat de mai multe ori în spectacolele prezentate pe scena Casei de cultură din Jimbolia. Pe atunci, vedetele muzicii ușoare de la București se deplasau, fie prin *Agenția Română de Impresariat Artistic*, fie cu liber-profesioniștii autorizați, important era că, de fiecare dată, oaspeții satisfăceau exigențele publicului local. Spectatorii jimbolieni, receptivi și generoși, răsplăteau aceste apariții cu aplauze și cu buchete de flori. Întotdeauna, în finalul evoluțiilor scenice de excepție, spectatorii le ofereau flori și îi felicitau pe interpreți, iar vedetele le mulțumeau călduros prin reluarea unor părți din program sau acordându-le autografe.

Legăturile afective dintre public și artiști, create cu ocazia acestor deplasări, erau de durată. Rareori se întâmpla ca sala de spectacole să nu fie arhiplină. Biletele din primele 10 rânduri se vindeau anticipat și creau mari probleme organizatorilor, deoarece din a doua jumătate a sălii nu se mai putea urmări de pe scaun ceea ce se petrece pe scenă. Această meteahnă mai persistă, deși s-a renovat recent sala de spectacole a instituției.

La unul dintre acele concerte cu soliști vocali, Mihai Constantinescu era cap de afiș. Finalul s-a încheiat cu bis-uri și aplauze prelungite. Printre admiratorii care i-au oferit flori artistului se afla și Ligia, o fetiță de vreo trei anișori. O parte dintre spectatori o cunoștea pe micuță, deoarece părinții se numărau printre intelectualii de marcă din oraș – tatăl medic, mama profesoară. Eu eram chiar mai informat: deși era un copil sănătos, dezvoltat normal, mama sa era disperată că fetița ei nu mănâncă tot ce i se oferă. După ce a luat florile, Mihai Constantinescu a intrat în dialog cu mica admiratoare:

- *Ce faci tu de ești atât de frumoasă?!*

Artistul i-a remarcat frumusețea. Toți copiii sunt frumoși, trupește și sufletește, dar Ligia îi întrecea pe mulți dintre ei. Cu

inocența și sinceritatea ei de copil corect educat i-a dat un răspuns neașteptat:

- *Pap tot!*

Surprins, dar inspirat și în mare vogă, artistul a valorificat acest prilej, adresându-se spectatoarelor din sală:

- *Ați auzit, doamnelor!?! Dacă vreți să fiți frumoase, papați tot!*

Au urmat râsete, glume și o furtună de aplauze. Artistul îi cucerea pe jimbolieni și prin spontaneitate.

Ben Matei și Narghita

După desființarea circurilor particulare, în țară au rămas mulți artiști neangajați, devenind liber-profesioniști. Ei primeau, în compensație, autorizație de a profesa în spectacole organizate privat, pe cont propriu. Periodic, sosea câte o trupă cu asemenea artiști care prezenta spectacole pe scena *Căminului cultural din Jimbolia*. Mai des venea prestidigitatorul Ben Matei, pe numele lui adevărat Matveev, refugiat din spațiul sovietic și care profesase la circuri din China. Artistul era supus unei bătrâneți împovărate de lipsa mijloacelor de subzistență. La vârsta de peste 80 de ani, fără pensie, locuia într-un vagon tras pe linie moartă la triajul CFR din Timișoara.

Când am aflat trista poveste a vieții lui, m-am hotărât să-l ajut să câștige cinstit niște bani pentru a se întreține. Astfel, i-am înlesnit prezentarea câtorva spectacole pe scena Căminului cultural. Numerele sale de prestidigitație, iluzionism, scamatorie și dresură de animale se pretau mai bine pentru spectacolele prezentate copiilor, rareori frecventate și de adulți. Ca și în zilele noastre, școlarii formau atunci ponderea spectatorilor fideli acestui gen de reprezentații.

Înainte de primul spectacol, după ce a văzut scena și instalațiile de iluminat ale acesteia, m-a rugat să-i pun la dispoziție o persoană de încredere care să se ocupe de cortină, de

efectele de lumină și de alte trebuințe legate de evoluția programului. Cu deosebită solicitudine i l-am prezentat pe nepotul meu, Brancu, pe atunci elev în primul an de liceu. L-a acceptat bucuros, s-au înțeles cum procedează, apoi fiecare și-a văzut de treaba lui.

Aproape de finalul spectacolului, când artistul prezenta o dresură cu un câine care „cunoștea“ cele patru operații aritmetice, după câteva răspunsuri corecte de adunări sau înmulțiri, animalul i-a adus stăpânului numai cartoane cu răspunsuri greșite. Bătrânului dresor nu i se mai întâmplase așa ceva în îndelungata sa carieră. A încercat să dreagă busuiocul cu fel de fel de glume pe seama patru pedului, l-a pus să repete, dar rezultatul a rămas același: de fiecare dată câinele apuca un cartonaș cu un număr eronat.

Era un artist complex, capabil să susțină un spectacol și fără aportul canin, însă comportamentul acestuia l-a afectat emoțional. Era nedumerit, dar și nemulțumit de prestația acestui carnivor care îi era părtaș atât la obținerea de venituri cât și la consumul lor. La despărțire, s-a scuzat politicos pentru incident și m-a rugat să-l mai accept și altă dată cu spectacole. L-am asigurat de tot sprijinul.

Ulterior aveam să aflu secretul acestei întâmplări nefericite pentru renumita vedetă de circ, marele Ben Matei. Nepotul meu, pe post de asistent al dresorului, urmărea cu mare atenție fiecare mișcare a artistului pentru a se dumiri asupra unor *șmecherii* cu care îi amăgea pe cei din sală. Mare lucru n-a înțeles, dar unele trucuri le-a intuit. Astfel s-a decis să le verifice în practică. Cel mai ușor i-a fost la dresura cânelui care „știa aritmetică“. A observat că bătrânul scotea printre buze un „sst“ atunci când animalul se afla la o anumită distanță de cartonașul cu răspunsul corect. După dezlegarea acestei enigme a început un joc amuzant pentru adolescent și misterios pentru octogenar. A câștigat *dresorul* amator. Imitând comanda profesionistului, câinele executa docil semnalul primit de la un diletant, fără să înțeleagă de ce era dojenit de stăpân.

Deși povestea nepotului era amuzantă, chiar de invidiat și pentru unul cu mai multă experiență de viață, nu m-am arătat încântat de *isprava* sa, ba chiar l-am admonestat pentru că a profitat de scăderea acuității auditive a unui bătrân respectabil. În sinea mea vedeam altfel întâmplarea: „*Oare eu aș fi procedat altfel, dacă aș fi fost în locul lui?! Are șansa să devină un mare pezevenchi. Ar fi trebuit să-l felicit pentru istețimea lui, nu să-l dojenesc...*“

La unul dintre următoarele spectacole a adus-o și pe Narghita, o cunoscută cântăreață de muzică indiană din acea vreme. Artista era îmbrăcată la ultimul răcnet al modei, iar la douăzeci de ani minijup-ul o făcea și mai atrăgătoare, scoțând din minți orice bărbat.

Octogenarul mi-a propus să-i intermediiez o întâlnire cu elevii *Școlii Generale Nr. 1*, pentru a le prezenta câinele dresat. I-am sugerat să lase câinele la mine în birou și s-o prezinte pe Narghita profesorului Alecu Costea, pe atunci directorul școlii. În prealabil am telefonat directorului și l-am avertizat: „*Nea Alecu! Îți trimit doi artiști! Te rog să fii cât se poate de ospitalier, mai ales cu tânăra care se află la început de carieră!*“

Cu profesorul Costea eram prieten. Adesea, în momente de relax, îl aveam partener la jocul de table. Îi cunoșteam bine gusturile și slăbiciunile. Eram sigur de reușită.

Cei doi oaspeții au plecat împreună la școală și, după vreo două ore, s-au întors trei persoane: Narghita, Ben Matei și directorul școlii. Nea Alecu a mușcat din *momeala* pe care i-am trimis-o și, în cele din urmă, a rămas la Căminul cultural până după spectacol, pe *motiv* că Narghita venea din București, iar el era bucureștean get-beget.

Preocupat de organizarea spectacolului n-am mai avut vreme să discut cu bătrânul artist pentru a afla pe unde a zăbovit atâta timp. M-am lămurit în ziua următoare, când a venit la mine directorul liceului, profesorul Alexandru Firan, care mi-a reproșat că nu am procedat corect, trimițând-o pe Narghita la liceu. Așa am aflat că Nea Alecu a luat-o pe Narghita și s-a dus cu ea să le-o prezinte băieților. Negăsindu-l pe directorul instituției, fiind el-

Înșuși profesor și acolo, i-a convocat la careu pe toți elevii și le-a arătat „*minunea*“ care urma să evolueze într-un spectacol la Căminul cultural din localitate. După cum era de așteptat, sala a fost plină, toată lumea mulțumită, numai directorul liceului a rămas o vreme supărat pe mine și pe Nea Alecu care le-a prezentat băieților o artistă cu fustița prea scurtă.

Amza Pellea a absentat din motive de sănătate

În anii de glorie ai marelui actor de teatru și film, Amza Pellea, tot mai mulți fani jimbolieni și-au manifestat dorința de a-l admira într-un spectacol, aici, la noi acasă. De regulă, marii artiști din București sau din metropolele provinciilor istorice ale țării nu veneau în mod special pentru o singură localitate, ci numai cu ocazia unor turnee efectuate în diverse zone geografice. După mai multe solicitări, cererea a fost satisfăcută prin intermediul unui impresar liber-profesionist care se cunoștea cu artistul. Afișajul s-a făcut din vreme, iar spectacolul urma să aibă loc în aer liber, pe terenul de sport din parcul orașului.

Publicul, dornic de astfel de spectacole, a răspuns pozitiv și generos prin procurarea anticipată a билетelor. În preziua spectacolului, am primit un telefon de la impresar. Acesta mă anunța că Amza Pellea nu poate veni din motive de sănătate și că va trebui să caute pe altcineva cap de afiș. Reprogramarea cu același grup însoțitor nu era posibilă. Ne-am înțeles să le promitem spectatorilor că maestrul va veni în Jimbolia la o dată ulterioară. Era un anunț evaziv care a avut un efect exploziv, greu de amorsat.

Vestea a fost primită cu suspiciuni. Prin oraș circulau zvonuri că adevărata cauză ar fi alta, că adevărul ar fi fost eludat, iar instituția gazdă ar fi fost în cârdășie cu un escroc care vrea să le ia banii... Totuși, majoritatea jimbolienilor au fost de partea organizatorilor, au înțeles situația, mai ales că instituția nu-i amăgise niciodată până în acel moment.

Marea majoritate a păstrat biletele și a luat parte la spectacolul programat în acea zi. Ca vedetă a concertului a evoluat marea doamnă a cântecului bănățean, Ana Pacatiuș, care s-a bucurat întotdeauna de respectul și aprecierea publicului. Totuși unii dintre cei prezenți au comentat, atunci sau mai târziu, absența enigmatică a lui „*Nea Mărin*.”

Nu după mult timp, localnicii au aflat cu tristețe că marele artist a decedat copleșit de o grea suferință. Odată cu moartea sa, apunea o stea a spiritului românesc, dispărea încă o floare din buchetul generației de aur a artiștilor români. Vestea a cernit inimile multor jimbolieni și i-a lipsit de plăcerea de a simți în direct parfumul umorului inconfundabil al celui care a fost și a rămas pentru vecie „*Nea Mărin*”.

Florin Piersic, o prezență de excepție

Prin anii optzeci, pe scena *Casei de cultură*, au evoluat într-un spectacol-șușă marele actor de teatru și film, Florin Piersic, fotbalistul Necula Răducanu (alias Tamango) și alți câțiva actori bucureșteni mai puțin cunoscuți publicului jimbolian.

În prima parte a spectacolului au evoluat cei care îl însoțeau pe marele actor. Prezența scenică a acestora a fost la înălțimea exigențelor publicului local care le-a răsplătit străduința cu repetate aplauze, însă gândurile spectatorilor se îndreptau mereu spre ceea ce avea să urmeze în a doua parte. Jimbolienii s-au amuzat copios, ascultând o întâmplare din viața portarului naționalei de fotbal Răducanu. Iată, pe scurt, întâmplarea: „Echipa de fotbal se afla în străinătate și a fost cazată la un hotel, câte doi jucători într-o cameră. Coechipierul, care era cazat împreună cu Răducanu, într-un moment de relax, i-a scris mamei sale o epistolă. Tamango, care nu scrisese în viața lui o scrisoare, s-a gândit că se cuvenea să-i scrie și el mamei sale. După ce colegul de cameră și-a încheiat epistola, el l-a rugat să i-o dea pentru a avea un model după care să scrie, însă o copiat-o cuvânt

cu cuvânt: *Dragă mamă, suntem la hotel, câte doi în cameră, eu stau împreună cu Necula Răducanu, un băiat simpatic*“... etc. Comicul reieșea din contrastul dintre vedeta din lumea fotbalului și semianalfabetul care nu era în stare să caligrafieze o simplă scrisorică.

Partea a doua a fost confiscată de Florin, care a povestit multe întâmplări din viața de artist, presărate cu poante și situații comice, iar publicul l-a aplaudat frenetic.

În rândul I din sală se afla și primarul Jimboliei, care sosise după începerea spectacolului și nu luase legătura cu distinsul oaspete. La sfârșitul reprezentației, fiind extrem de mulțumit de primirea ce i s-a făcut, actorul a promis că va reveni în oraș ca să prezinte unul dintre filmele sale, cu o condiție: „*Să fiu invitat de primarul dumneavoastră și să ne îmbătăm!*“

Spectatorii au râs cu subînțeleșuri, căci primarului îi cam plăceau petrecerile cu băutură, iar cel în cauză nu se putea dumiri cum i se dusesse vestea până în București. Afirmăția lui Florin nu avea la bază vreo informație despre alesul nostru, ci a fost o simplă coincidență, el vroind să se înțeleagă că la un păhărel de băutură se deschid sufletele și se leagă prietenii.

După încheierea spectacolului, la insistențele edilului, a trebuit să-l conduc la cabina de pe scenă, să i-l prezint distinsului actor, apoi să mă retrag discret și să-i las să poarte o discuție în patru ochi. Cred că reprezentantul puterii locale n-a apucat să rostească nici o singură frază până la capăt, dar s-a întors bucuros că oaspetele nu-i cunoștea meteahna.

Cap. V. Întâmplări memorabile cu instructori și formații artistice

Ultimul concert dirijat de Emmerich Adalbert Bartzler

În primăvara anului 1961, pensionar fiind, profesorul Emmerich Bartzler continua să predea ore copiilor înscriși la cercul de muzică de la *Căminul cultural orășenesc*. Deși avea sănătatea șubrezită, era preocupat și de pregătirea orchestrei semi-simfonice pentru un concurs artistic al formațiilor de amatori din regiune. Venea zilnic la serviciu, așa cum obișnuia în vremea când era director la școala de ucenici industriali sau profesor de gimnaziu. Mereu își găsea ceva de lucru: se așeza la pian și scria știmate pentru instrumentiștii orchestrei, prelucra melodii culese din folclorul șvăbesc al Banatului sau se ocupa de vreo compoziție proprie. Nu l-am auzit nicicând să se vaite că are vreo durere, că suferă de vreo maladie cronică.

Cu o zi înaintea plecării cu orchestra la concurs, după ultima repetiție, a venit la mine în birou și m-a rugat să nu le achit banii de diurnă la interpreți decât după ce vor ieși de pe scenă. L-am asigurat că așa voi proceda, după ce am aflat și motivul acestei îngrijorări: o parte dintre muzicanți erau alcoolici, iar diurna era un fel de „subvenție“ pentru această patimă. Cu instrumentiști turmentați toată strădania echipei și a instructorului ei ar fi fost un fiasco.

În ziua de 9 aprilie 1961, la ora stabilită, ne-am întâlnit cu toții în gară, am urcat în tren și am coborât la Timișoara. Concursul se desfășura în sala Clubului CFR. De la gară până la locul competiției artistice ne-am deplasat pe jos, fiecare ducându-și instrumentul propriu. Până să ne vină rândul de intrare în scenă, am așteptat într-o sală, dirijorul purtând discuții cu instrumentiștii, dându-le anumite indicații, ca și cum ar fi fost proprii săi copii.

După ore de așteptare, care treceau extrem de greu, orchestra a fost invitată să intre în scenă. Repertoriul cuprindea trei piese. În momentul când se afla spre finalul celui de al treilea punct repertorial, am observat din culise că dirijorul devenise palid, iar bagheta din dreapta nu se mai mișca cu vigoarea cunoscută. Mi s-a părut ceva suspect, dar am așteptat căderea cortinei.

Imediat m-am apropiat să aflu ce se petrece. Câțiva membrii ai orchestrei l-au asaltat cu întrebări. Între aceștia se afla și violonistul Franz Bartzer, fratele său. Când am aflat că nu se simte bine și că numai o minune l-a salvat să nu leșine în fața spectatorilor, nu m-am mai îndepărtat de el. Am vrut să chem o ambulanță pentru a-l transporta la urgențe. A refuzat categoric, susținând că nu se mai simte chiar așa de rău și dorește să plece acasă.

Până la prima stație de tramvai l-au dus doi dintre instrumentiști. Tot ei l-au ajutat să urce în trenul de Jimbolia. I-am fost alături până a ajuns acasă. În zilele următoare a fost diagnosticat cu comoție cerebrală și tratat de medicii de la spitalul din localitate. Curând starea de sănătate i s-a deteriorat, iar în ziua de 5 mai 1961 inima sa a încetat să bată pentru totdeauna. A fost ultimul concert al unui dirijor care s-a sacrificat pe altarul muzicii, dând o pildă de dăruire semenilor săi.

În viața muzicală jimboliană a lăsat un imens gol. Cei care l-au cunoscut și iubit pentru faptele sale demne de veșnică laudă l-au însoțit pe ultimul drum și nu au fost puțini. Vârstnicii care se aflau în cortegiul funerar au remarcat că de la înmormântarea marelui chirurg dr. Karl Diel (1930) încoace (1961) nu au mai văzut așa multă lume adunată la un asemenea eveniment. Patru fanfare, cea din Jimbolia și încă trei din alte localități, au interpretat, pe rând, marșuri funebre până la cavoul familiei.

In memoriam i-am redactat o modestă biografie pe care am inclus-o în primul volum al lucrării „*Personalități din panteonul Jimboliei*,” apărut în 2011, la comemorarea a 50 de ani de la dispariția sa. Consiliul local și Primăria din Jimbolia i-au dezvelit un bust pe aleea compozitorilor din centrul orașului

(2006), au dat numele său unei străzi, iar pe casa în care a locuit familia Bartzer s-a fixat o placă memorială.

După anul 2010, pătrunzând mai adânc în miezul istoriei Jimboliei, am înțeles că întreaga familie a Bartzerilor a însemnat o valoare deosebită pentru comunitate. Emmerich era o figură proeminentă a unei familii autohtone de muzicieni talentați.

Formație de păpușari premiată la București

Prima echipă de teatru de păpuși s-a constituit în Jimbolia spre sfârșitul anilor cincizeci, înainte de desființarea raionului și a activat pe lângă *Casa raională de cultură*. În anul 1961, un grup entuziast de învățători și profesori a înființat o nouă formație de păpușari cu veleități de competitivitate la nivel regional. Echipa a fost instruită de teatrologul Ioan Drappel, secretar literar la *Teatrul de păpuși* din Timișoara. Din start, acest grup de interpreți și-a propus să pregătească spectacole în limba română și germană, ulterior și în limba maghiară, pentru a satisface cerințele specifice ale populației școlare din localitate. Din formație făceau parte: prof. Ana Stănescu, înv. Ana Szasz, înv. Emilia Ciobanu, prof. Catinca Draghici, înv. Iuliu Delea, prof. Anna Wegemann, prof. Szasz Geza, Mihai Szepfeld, Hermine Trautner, prof. Stela Mirel și alte câteva persoane care dublau rolurile mai importante din piesele incluse în repertoriu.

Pentru *Bienala de Teatru „I.L. Caragiale“* din 1962 s-a pregătit și o piesă pentru adulți, scrisă de Valentin Silvestru, în care protagonistul era un „bob de grâu mânios“, subiect la modă pentru formațiile de amatori de la sate. După mai bine de un an de repetiții, spectacole la sediu și în deplasare, formația s-a calificat pentru a participa la faza finală a concursului care s-a ținut la București, spre sfârșitul anului 1962. Era pentru prima oară când o echipă de păpușari amatori din Jimbolia lua parte la o asemenea competiție. Până atunci se remarcaseră în finale de concursuri doar sportivii din acest orașel situat la margine de țară.

Deplasarea interpreților la concurs s-a făcut cu un vagon de călători a CFR, în care au mai urcat și „artiștii“ *Teatrului popular* din Lugoj. Decorurile au fost transportate separat, cu o mașină de la *Fabrica de nasturi*. Competiția a fost deosebit de disputată, opiniile juriului fiind împărțite: unii susținându-ne pe noi, alții pe cei din Sighet. În final s-a hotărât să nu se mai acorde locul I, ci doar locul II și III, așa ca nimeni să nu fie favorizat. Trebuie să adaug faptul că echipele laureate beneficiau de deplasări în străinătate pe cheltuiala statului, iar interpreții noștri nu prezentau destule garanții că ar fi revenit cu toții în țara de origine. Formația din Jimbolia a obținut locul III, concretizat printr-o diplomă, niște medalii acordate fiecărui participant și o sumă modestă de bani cu care s-a plătit costul unei mese comune la *Restaurantul „Dacia“* din localitate. Cât despre deplasarea în altă țară, nu s-a obținut nimic. Ulterior, am primit o invitație de la un sindicat din Sofia, dar deplasarea nu a fost aprobată, chiar dacă era capitala unei țări din lagărul socialist.

Imediat după ieșirea de la concurs, teatrologul Ioan Drappel ne-a înlesnit o întâlnire cu autorul piesei, scriitorul Valentin Silvestru care, la rândul său, ne-a favorizat participarea în direct la o emisiune televizată. Vestea a bulversat întreaga echipă.

Pe atunci TVR nu se recepta și în Banat, aceasta s-a realizat doar începând din anul 1964. Eu, care eram impresarul formației, am participat la o întâlnire cu realizatorii emisiunii „*Ora satelor*“. Aceștia mi-au propus să pregătim câteva fragmente din piesă pe care să le prezentăm în direct, timp de 10-15 minute. Le-am explicat că nu este posibilă această forfecare din două motive: interpreților neprofesioniști le trebuie un interval de timp mai mare pentru a efectua această operație fără a fi tentați să greșească, iar pe de altă parte, suprimând circa jumătate din conținutul spectacolului, telespectatorii nu vor înțelege mare lucru din ceea ce noi vroiam să le prezentăm. Am fost înțeleși și s-a aprobat prezentarea în întregime (aproximativ 22 de minute).

Pentru întregul grup prezența într-un studio de televiziune era o premieră absolută. Emoția dinaintea spectacolului era amplificată de curiozitatea stărnită de tot ce întâlneau privirile

într-o asemenea ocazie: multe reflectoare, microfoane, girafe, camere de luat vederi și multe altele cărora nu le știam numele și utilitatea.

În studio se aflau și componenții unei mari orchestre de muzică populară, programați pentru aceeași emisiune. Între aceștia l-am recunoscut pe celebrul acordeonist Marcel Budală. Curios, artistul s-a apropiat de grupul nostru și, fără alte explicații, a imitat la propriul instrument melodia pe care o interpreta la acordeon profesoara Stela Mirel, care asigura ilustrația muzicală a spectacolului. Gestul său prietenos a stârnit curiozitatea păpușarilor care l-au asaltat cu o rafală de întrebări. Stimai cititori, vă rog să țineți cont și de faptul că femeile formau majoritatea interpreților, iar pofta de dialog nu le-a părăsit nici în acele clipe de maximă încordare emoțională.

Tot atunci am făcut cunoștință cu vestitul violonist bănățean Moise Belmustață, originar din Beregsău Mare, care s-a arătat tare mândru că bănățenii lui au ajuns să prezinte un spectacol la Televiziunea Națională. Cu același prilej am avut onoarea de a o cunoaște și pe Hedwiga Andelman, cameraman de marcă din acea vreme.

Performanța grupului de păpușari din 1962 nu a mai fost egalată ulterior, ea continuând să rămână unică în istoria orașului. Încercări au mai existat, chiar și după două decenii, tot cu interpreți din rândul cadrelor didactice și cu instructori profesioniști de la instituția de profil din Timișoara. Echipa s-a clasificat pe primele locuri la Timișoara, dar nu a depășit fazele zonale. Pozitiv a fost faptul că grădinițele din oraș, precum și secția pentru copii a *Bibliotecii orășenești* au pregătit și prezentat spectacole proprii.

În ultima jumătate de secol, au ajuns la faze finale ale unor concursuri artistice și alte formații de amatori, au obținut diplome și premii, au fost invitate să prezinte programe urmărite pe canalele ale posturilor de radio și televiziune, dar păpușarii sunt considerați deschizători de drumuri, pionieri ai domeniului, unicat în istoria culturii locale.

O fanfară și un dirijor luat în colimator

Până în anii șaizeci, încă din perioada interbelică, fanfara din localitate aparținea bravilor pompieri jimbolieni care s-au îngrijit de plata unui dirijor, precum și de procurarea costumelor și instrumentelor pentru interpreți. Deși această formație instrumentală servea interesele populației, fiind prezentă la toate evenimentele și sărbătorile de peste an, jimbolienii o numeau, cu o justificată mândrie, *fanfara pompierilor*. O anumită perioadă, când mentorul și dirijorul ei, Matthias Svoboda, era angajatul fabricii *Ceramica*, aceasta a aparținut clubului întreprinderii, dar oamenii au continuat să o considere tot a pompierilor.

Din anul 1962 această formație a trecut la *Căminul cultural orășenesc*, unde a rămas până la autodesființare. După anul 1990, interpreții plecând definitiv din țară, orașul a rămas o vreme fără fanfară. În mileniul III, jimbolienii se pot mândri din nou cu o formație de tineri instrumentiști pregătiți de un dirijor competent și devotat localității. Azi nimeni nu o mai numește *Fanfara pompierilor*, acea formație a devenit istorie.

După ce fanfara de atunci a devenit orășenească, cu acte în regulă, dirijorul ei, Matthias Svoboda a reluat niște activități tradiționale, apreciate de publicul local încă din perioada interbelică. Periodic, mai ales vara, formația oferea concerte instrumentale (muzică de promenadă), celor care veneau în parcul central al orașului. Se crea astfel o atmosferă plăcută, de epocă, agreată de nostalgia din acest orașel patriarhal, înțesat de obiceiuri și tradiții culturale locale, amenințate cu dispariția de propaganda comunistă.

La unul dintre aceste concerte în aer liber, Matthias Svoboda a introdus și compoziții proprii, cunoscute și apreciate de publicul local. Una dintre ele se numea „*Ecoul*” și consta dintr-un dialog muzical între două trompete, postate undeva la distanță, și restul instrumentelor din fanfară. De aici și numele compoziției. La concertele din sală, cei doi trompetiști erau plasați, fie într-o

cabină de la scenă, fie în loja de la balcon. Efectul sonor de ecou era emoționant, căci avea ceva inedit.

Dirijorul a încercat o nouă soluție de efect pentru compoziția sa. A obținut acordul preotului de la *Biserica romano-catolică* să plaseze trompetiștii sus în turn. Concertul a fost cu adevărat emoționant, dar în ziua următoare, niște „*tovarăși*“ mai zeloși, cârcotași de profesie, au reclamat la organul local de partid că directorul căminului cultural a urcat fanfara în turnul bisericii.

Am fost chemat la „raport“, mi-am susținut punctul de vedere, le-am explicat că repertoriul concertului de fanfară a fost laic, că nu s-a cântat muzică religioasă, iar prezența instrumentiștilor nu a lezat nici activitatea cultului și nici pe cea de propagandă ateistă. A fost un act de cultură. Deși am ieșit cam șifonat de la această „întrevedere“, mă simțeam învingător. Argumentele mele au rămas în picioare, iar cazul a fost clasat. Liderii locali nu aveau curajul să raporteze la organele superioare despre cele întâmplate, căci și-ar fi pus singuri cenușă pe cap. Acțiunea lor s-ar fi încheiat numai cu dezavantaje: ori ar fi devenit ridicoli, ori ar fi fost acuzați de lipsă de vigilență. În ambele cazuri bumerangul aruncat spre mine s-ar fi întors asupra lor.

În anul următor (1964) am avut încă o neplăcere, tot pe seama aceluiași personaj, dirijorul fanfarei. Atunci, Matthias Svoboda a împlinit respectabila vârstă de 70 de ani. Membrii fanfarei împreună cu formația de pompieri au hotărât să-i organizeze o aniversare așa cum o merita, după o activitate muzicală de mai multe decenii la Jimbolia. Serbarea a avut loc în sala de spectacole a Căminului cultural. S-au rostit alocuțiuni, în limba română și germană, sărbătoritului i s-au adresat mulțumiri și felicitări, apoi a urmat un program artistic. Dacă asemenea eveniment ar fi avut loc în perioada de după Revoluția Română, autoritățile locale s-ar fi implicat și ele, i-ar fi acordat titluri sau diplome de onoare, căci era una dintre personalitățile proeminente din viața culturală a Jimboliei. Nu s-a întâmplat așa, căci în acele vremuri oamenii „importanți“ trăiau doar în București.

A doua zi, tot la intervenția „cârcotașilor“, am fost chemat din nou „la raport“. De această dată eram acuzat că am exagerat

cu sărbătorirea unui activist cultural, căruia i-am prezentat onoruri ca unui „mareșal“. Se făcea aluzie la uniforma de pompier pe care o îmbrăcase bătrânul dirijor și la bastonul de *tambur major* folosit la parade, pe care l-a purtat la intrarea în sala de spectacole. Și de această dată am reușit să mă apăr corect, cu argumente pe care suspușii nu le-au putut nega. Nu le-am râs în față, însă nu m-am putut abține și m-am destăinuit prietenilor despre această întâmplare hilară.

Cap. VI. Întâmplări, cu și fără haz, petrecute la Casa de cultură

Încercare de atentat la o tradiție locală

Ca în orice localitate care se respectă, comunitatea și-a creat anumite obiceiuri și tradiții pe care le-a păstrat cu sfințenie în tezaurul său spiritual. Unele dintre acestea veneau din depărtarea secolelor și s-au menținut intacte până în zilele noastre, altele s-au erodat din cauza asperităților istoriei sau au fost supuse abandonului de mofturile modei.

Printre obiceiurile foarte vechi, practicate mai de toate popoarele, și la care localnicii țineau foarte mult, erau petrecerile cu muzică. Balurile sau serile de dans cu frecvență periodică, organizate pentru diferite categorii socio-profesionale ocupau un loc important printre manifestările cultural-distractive încă de la începutul perioadei postbelice.

Pe atunci, era obiceiul ca tinerele fete să vină la aceste petreceri însoțite de mame sau de alte persoane din familie, uneori chiar de un tânăr în care părinții domnișoarei aveau mare încredere. La manifestare, persoanele vârstnice aveau locuri rezervate pe scaune și asistau la întreaga desfășurare a balului.

Pentru a perpetua acest obicei țărani din localitate, care multă vreme au fost categoria majoritară a populației autohtone, la construcția localului actualei clădiri în care se află Casa de cultură, au ținut seama de anumite cerințe. „*Bauernheim*“ (Casa țăranilor), ridicată cam la jumătatea perioadei interbelice, avea două intrări: una în față, care a suferit unele modificări la renovările ulterioare și alta în spatele scenei, mai largă, dimensionată pentru a pătrunde în interior o trăsură în care se aflau mirii pregătiți de nuntă. De reținut că spațiul pentru festivități era multifuncțional: sală de spectacole, de bal și de

nunți. Aranjarea mobilierului se făcea în funcție de necesități. Pentru baluri, privitorii stăteau așezați pe scaune, de o parte și de alta a spațiului rezervat dansului. Aceste laterale erau separate de ringul de dans prin niște stâlpi de susținere a balcoanelor și aveau pardoseala cu vreo 30 cm mai înaltă, spre a favoriza vizibilitatea.

Aceste amenajări s-au menținut până la reparațiile capitale din anul 1971. Tot atunci s-a demolat și vechea casă seculară a țăranilor care acoperea întregul spațiu de aliniament stradal, marcat acum cu un gard construit din fier forjat (realizat de maistrul Mircea Geția și elevii săi).

Cu vreo zece ani înainte de desființare, lateralele erau ocupate, de regulă, de 80 – 100 de persoane în vârstă, plătitoare de bilete, majoritatea mame sau bunici, care asistau la baluri sau seri de dans. Tinerii, mai ales băieții, nu aveau această „*monitorizare*” și încercau să înlăture supravegherea supărătoare, în defavoarea instituției gazdă care avea unele avantaje: rudele fetelor contribuiau la autofinanțarea activității culturale, dar și la menținerea unei atmosfere favorabile respectării minime a normelor manierelor elegante.

La una dintre aceste petreceri, organizată cu prilejul serbărilor Pascale, un grup de tineri, turmentați de alcool, au încercat să le dea de înțeles femeilor în vârstă că nu au ce căuta la bal. Din grădina gospodăriei vecine au luat două brațe de tulei (coceni de porumb), au intrat cu ele în sală și le-au împărțit celor care priveau stupefiate de pe scaunele laterale, invitându-le să mănânce!

S-a declanșat un teribil scandal. Am fost chemat de acasă de către administrator pentru a face ordine. Nu am avut succes. Vinovații dispăruseră fără urmă. Abia a doua zi au fost chemați la Miliție și amendați pentru tulburarea liniștii publice și jigniri aduse unor persoane respectabile în timpul unor manifestări cultural-distractive.

Casa de cultură a continuat să pună la dispoziție un spațiu mobilat cu scaune pentru persoanele care doreau să asiste la petrecerile cu dans. După câțiva ani, mamele au încetat să mai ia parte la aceste manifestări din cauza muzicii disco amplificată

peste limitele de toleranță ai decibelilor. Treptat, discoteca a desființat și o bună parte dintre formațiile instrumentale care susținuseră până atunci programul muzical. Persoanele mai în vârstă, care au trăit acele vremuri, devin nostalgice, atunci când asistă la discotecile din zilele noastre, care par a fi un fel de „*iad cu muzică*“. Abandonul acestui frumos obicei este unul dintre marile păcate ale secolului douăzeci.

Dascăli cu sabia lui Damocles deasupra capului

Atitudinea de dispreț pentru activitatea nobilă a dascălilor nu este o găselniță a autorităților din vremurile postrevoluționare. În perioada comunistă, cadrele didactice erau folosite la tot felul de activități, unele chiar străine de specialitatea pentru care erau pregătite. Autoritățile de atunci, mai exact secțiile de propagandă ale partidului comunist, organizau ședințe de analiză a muncii prestate de dascăli în afara școlii. Cu acest prilej, oameni cu puțină cultură, dar cu mult *zel* (*spirit revoluționar* în limbajul timpului), își exprimau nemulțumirea prin critici, adesea aspre și neprincipiale.

La o asemenea adunare am luat parte și eu în calitate de director de cămin cultural. Dascălii, iscusiți meșteri în mânăuirea cuvintelor, au luat atitudine și s-au apărat cu demnitate, respingând acuzațiile vehemente asupra insuficienței activității extrașcolare. Printre vorbitori a fost și unul care s-a situat de partea acuzatorilor de la masa prezidiului, încheindu-și astfel intervenția: „*Mi-e rușine că fac parte din această tagmă!*“ Cei prezenți au dezaprobat această atitudine șocantă cu un murmur protestatar, care s-a potolit cu greu. Era o jignire adusă colegilor de breaslă.

Printre cei care s-au înscris la cuvânt a fost și profesorul Alecu Costea, un cadru didactic cu multă experiență, care făcuse apostolat la o unitate de învățământ din mediul rural, fusese profesor de liceu și inspector-șef la Secția de învățământ din

raionul Oravița, dascăl bine pregătit și cu mult umor în excelențele sale discursuri. La acea vreme mai auzisem un intelectual vorbind la fel de frumos și care m-a fascinat: artistul emerit Gheorghe Leahu, directorul Teatrului Național din Timișoara.

Nea Alecu, așa i se adresau cei apropiați, a luat apărarea celor criticați și a explicat celor care conduceau ședința că dascălii lucrează conștiincios, pun suflet în ceea ce fac și nu este drept să fie mereu amenințați, să simtă că „*deasupra capului atârnă sabia lui Damocles!*“

Activistul de partid din prezidiul ședinței n-a înțeles masajul profesorului și la concluzii s-a exprimat vehement: „*Noi nu avem nici un tovarăș Damocles în activul de partid. Nu am trimis pe nimeni să taie capul cuiva din Jimbolia!*“... Și a continuat cu o mulțime de justificări și aberații, devenind tot mai ridicol în fața intelectualilor jimbolieni.

Consecințele unor rivalități stârnite de frumoasele Jimboliei prezente la discotecă

Încă de la începutul anilor șaiszeci, tineretul jimbolian a avut prilejul să participe la programele de discotecă. Deși *Casa de cultură* nu dispunea de aparatura necesară și de personal calificat pentru această activitate, a beneficiat de aportul unor colaboratori generoși (Meszaros, Rubinschi, Popa, Crișan și mulți alții) care au susținut cu aparatură proprie programe muzicale agreeate de participanți. Mulți ani, mai ales în perioada comunistă, discoteca era principala sursă extrabugetară de finanțare a acestei instituții, motiv pentru care cei care au condus activitatea Casei de cultură i-au acordat o deosebită atenție: rezervarea unor zile și ore din timpul săptămânii, permanentizarea și primenirea repertoriului muzical, organizarea unor activități de divertisment, prețuri convenabile pentru biletele de intrare și altele.

Vara programele de discotecă erau mai frecvente, mai ales pe perioada vacanțelor școlare. Pe timp favorabil, discoteca era frecventată și de tinerii din localitățile rurale limitrofe. Totuși majoritari erau localnicii, mai ales adolescenții.

Prin anii optzeci, în timpul vacanței de vară, grupuri de studenți de la *Institutul Agronomic din Timișoara* își efectuau o parte din activitatea practică la unitățile agricole din Jimbolia. În timpul liber aceștia luau parte la programele de discotecă din localitate. La una dintre aceste manifestări s-a constatat prezența unui gaz lacrimogen. Cum era și firesc, s-a oprit programul, a fost evacuată sala de dans, s-au deschis toate ușile și ferestrele instituției pentru o aerisire rapidă. Între timp au sosit și reprezentanții organului de miliție care urma să stabilească cum s-a săvârșit și cine se face vinovat de această faptă.

Programul de discotecă a fost reluat, dar proveniența gazului lacrimogen nu a fost elucidată. Abia a doua zi, femeia care făcea curățenie a descoperit cioburile unei fiole în spațiul rezervat garderobei. Obiectul a fost predat organelor de cercetare, care a stabilit că substanța provenea de la laboratorul *Institutului Agronomic din Timșoara*. Așa am dedus că mobilul faptei era o răfuială dintre studenții practicanți și localnici, desigur, având la origine rivalitatea pentru farmecul, gingășia, frumusețea și grația fetelor din Jimbolia.

În alt an, tot din aceleași motive, s-a ivit un conflict violent între tinerii din localitate și militarii unui batalion disciplinar veniți în campania de recoltare la IAS Jimbolia. Prima confruntare s-a petrecut în afara incintei instituției, în stradă. Acolo un grup de jimbolieni i-au aplicat o ciomăgeală cruntă unuia dintre militarii veniți la discotecă. Cel bătut măr, care era și în stare de ebrietate, a dorit să se răzbune pe agresori. S-a dus la dormitoarele unde erau cazați camarazii săi, le-a explicat situația și a convins vreo patruzeci de indivizi, înarmați cu bâte și lanțuri, să asedieze discoteca pentru a-i prinde pe făptași și a le da o lecție de mardeală. Echipa de bătauși s-a postat la toate ieșirile din Casa de cultură, cerând insistent evacuarea discotecii, pentru a-i prinde

pe autorii confruntării violente anterioare. Se crease o situație dramatică scoasă parcă dintr-un cadru de film.

Întâmplător, în interiorul clădirii se aflau și doi milițieni care, în misiunea lor de patrulare pe timp de noapte, s-au oprit și la discotecă, fără să știe nimic despre cele întâmplate mai devreme. De altfel, nici eu nu știam ce se petrecuse în stradă. Am aflat abia după ce instituția pe care o conduceam a fost asediată. Prima măsură pe care am considerat-o strict necesară, a fost intervenția mea la microfon pentru a calma spiritele din sală și a-i proteja pe participanți. I-am sfătuit pe tinerii prezenți să rămână în incintă și le-am promis că îmi asum riscul de a sta de vorbă cu agresorii. Devenisem curajos pentru că îi aveam de partea mea pe cei doi oameni în uniformă care au ieșit primii să stea de vorbă cu militarii agresori. În cele din urmă am îndrăznit și eu să ies afară, fără a fi sigur că voi avea succes. Îmi băgam capul sănătos sub Evanghelie...

A fost o negociere ca în filmele cu teroriști. Agresorii s-au lăsat cu greu convinși de oamenii legii care le-au promis că organul de miliție va face cercetări, că vinovații vor fi pedepsiți. Uniforma celor doi milițieni le-a inspirat mai multă încredere decât funcția și cuvintele unui civil. Spre satisfacția tuturor, agresorii au renunțat la amenințări și s-au întors la locul de cazare.

Atunci, în timpul evenimentului, am fost extrem de timorat, căci mă gândeam la urmările nefaste ale unei confruntări directe între cetele de bătăuși turmentați. Acum, mă întreb nostalgic: *„Câte inimi au căzut răpuse pe câmpul de luptă pentru a intra în grațiile frumoaselor fete de pe la noi?!“*

Cap. VII. Un control inopinat și o bicicletă dispărută

Control inopinat la Biblioteca orășenească

În a doua jumătate a anilor șaptezeci, când începusem să cunosc mai bine tainele meseriei de bibliotecar, am avut un control inopinat efectuat de doi experți în biblioteconomie veniți de la București. „Tehnocrații“, ca să folosesc un termen mai nou, erau însoțiți de inspectorul Carol Kron, în calitate de reprezentant al *Comitetului de cultură și artă al județului Timiș*.

Despre această „vizită“ am aflat, întâmplător, în după amiaza unei zile de luni, când salariiții bibliotecii erau liberi. Noi lucram duminică, la fel ca celelalte instituții din rețeaua așezămintelor culturale, iar luni aveam zi nelucrătoare. Brigada de control venise de dimineață, iar, până spre prânz, tensiunea acesteia crescuse la dimensiuni incomensurabile. Care era motivul acestui paradox?! Cu două zile înainte, secretarul adjunct cu probleme de propagandă, al doilea om ca importanță politică din oraș, la acea vreme, primise o notă telefonică prin care se anunța sosirea unei brigăzi de control la bibliotecă, iar eu trebuia să mă aflu în localitate pentru a le sta la dispoziție. Secretarul, care era șeful meu ierarhic superior, a uitat să mă anunțe, iar eu neștiind ce calamitate mă așteaptă, am plecat cu bicicleta într-o vizită la socrii mei domiciliați în comuna Checea.

Întâlnirea cu oaspeții a fost umiltoare și extrem de neplăcută. Am fost etichetat nesimțit și apostrofat cu epitete pe care și le putea permite numai un sus-pus cu orgoliul șifonat de un individ oarecare din provincie. Am încercat să mă apăr, însă nu am fost crezut. Secretarul local a mințit fără jenă că „*m-a anunțat, iar eu am plecat din localitate fără a mă gândi la urmări.*“ Am cerut să fim puși față în față pentru a elucida adevărul, dar mincinosul nu a fost de găsit.

A urmat un control minuțios și tendențios. Reprezentantul Ministerului era convins că l-am mințit și vroia cu orice preț să mă scoată vinovat pentru a propune îndepărtarea mea din rândul bibliotecarilor. Era un atentat la pâinea mea cea de toate zilele. Știindu-mă nevinovat, nu m-am lăsat intimidat. Am răspuns corect, cu deosebită grijă la formularea frazelor pentru a nu da loc la interpretări care s-ar fi întors împotriva mea. După câteva ore de examinare a dosarelor, statisticilor și registrelor de evidență a publicațiilor, unde nu au descoperit nimic compromițător sau dubios, au trecut la verificarea materialului expus pentru public *la accesul liber la raft*.

Pe când mă simțeam victorios în această confruntare inegală ca funcție, căci nu-mi puteam imagina că între volumele expuse la raft ar fi și cărți interzise, adversarul meu direct a descoperit o broșură cu care vroia să-mi dovedească superficialitatea sau incompetența în muncă. I-am cerut politicos să-mi arate tipăritura pe care o avea în mână. Am constatat cu stupeoare că era o *Cuvântarea a tovarășului Gheorghe Apostol*, intrat în dizgrația lui Nicolae Ceaușescu. Această cârtică împreună cu altele, între care și cuvântările lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, făceau parte dintr-un fond de carte special, care nu se împrumuta cititorilor de rând, locul lor fiind pe un raft dintr-o magazie și erau destinate cercetătorilor autorizați. Biblioteca primea periodic liste cu cărțile autorilor care trebuiau scoase din rafturile unde avea acces publicul și păstrate în fondul special.

Broșura ajunsese la raft întâmplător, fără a reprezenta o tentativă de eludare a indicațiilor privind acest fond de carte, iar eu nu am putut explica în nici un fel prezența acesteia în acel loc fatidic. Au continuat să verifice carte cu carte, dar nu au mai descoperit nimic dubios.

La câteva zile după acest incident am fost convocat la *Comitetul județean de cultură*, unde s-au prezentat constatările brigăzii de control. Numele meu a figurat la exemplele negative, însă nu au urmat sancțiuni pe linie profesională. După ședință, inspectorul Kron, văzându-mă abătut și cunoscând dedesubturile incidentului de la Jimbolia, m-a luat de braț, m-a condus la un loc

mai ferit de urechile celor din sală și mi-a zis: „*Dacă se schimbă regimul și ajungi ministrul culturii, pe mine să mă iei șef de cabinet! Sunt de partea ta!*“ Am râs amândoi. După ce l-am asigurat că așa voi proceda când voi ajunge ministru, i-am dat și eu o replică inspirată din înțelepciunea populară: „*Pentru un păduche nu arunci cojocul pe foc!*“

Prima mea bicicletă și un presupus infractor

Pe la jumătatea secolului trecut, un mare număr de jimbolieni erau posesori de biciclete. Dacă ar fi să le comparăm cu numărul de obiecte agreate acum, în mileniul trei, am putea afirma fără să greșim prea mult, că erau cel puțin câte telefoane mobile există azi în Jimbolia. În acea vreme Aradul era primul în topul Banatului cu vreo 30 de mii de biciclete. Nu știu câte biciclete existau în oraș atunci când mi-am cumpărat prima bicicletă, dar țin minte că a trebuit s-o înscriu în circulație la Miliție și să-i montez pe cadru un număr cu patru cifre pentru a putea fi identificată. Bicicletele au contribuit la desființarea mijloacelor de transport în comun (autobuze, taximetre) ca fiind nerentabile, deoarece localnicii preferau să folosească acest mijloc de deplasare pentru a merge la serviciu sau cu treburi prin oraș.

Venit de la Oravița, unde numeroase străzi și trotuare erau în pantă, iar folosirea unei biciclete presupunea o anumită condiție fizică și abilitate, ceea ce nu mă avantaja, am avut o oarecare rețineră în a o folosi ca un obiect strict necesar. Treptat m-am convins că nu se mai poate fără asemenea mijloc de locomoție. Mi-am călcat pe mândrie (căci nu mărturisisem nimănui că nu știu s-o folosesc) și mi-am cumpărat una de damă, marcă rusească, pe care s-o poată folosi întreaga familie. Am învățat să merg pe bicicletă, exersând pe cărările dintre str. Spre Vest și cimitir, iar după mai multe căzături, am reușit să mă întorc acasă pe două roți. Mergeam țațoș de parcă eram Mihai Viteazul care se întorcea triumfător din luptă.

Anii au trecut, iar bicicleta mi-a adus atât satisfacții cât și neplăceri. Vara, puteam pleca la Checea, la socri, ori de câte ori se ivea ocazia, fără a fi nevoit să stau prin gări, să schimb trenurile și să-mi fie condiționată plecarea de mersul acestora.

Prin anii șazeci, când lucram la *Căminul cultural orășenesc*, un bun prieten de la *Clubul Ceramica* mi-a făcut cunoștință cu un profesor care terminase filologia, moldovean la origine, pe care l-am invitat la mine acasă. Era foarte vorbăreț, opus firii mele. Așa am aflat de la el amănunte interesante despre obscura-i biografie. Am reținut că provenea dintr-o familie burgheză și nu a fost primit la cursurile de zi ale *Universității* din Cluj-Napoca. Văzându-mi bicicleta, mi-a cerut-o împrumut să facă turul orașului. Până atunci n-o dădusem nimănui. Aveam un principiu: *nevasta și bicicleta nu se împrumută!* Ca o gazdă ospitalieră nu l-am putut refuza.

Nelu, căci așa îl chema, numele de familie nu i l-am reținut, a plecat vesel și s-a întors trist, după vreo patru ore. În acest timp am fost extrem de îngrijorat, însă nu am anunțat Miliția despre dispariția enigmaticului meu oaspete. Îmi făcusem fel de fel de scenarii, care mai de care cu final dramatic: *„O fi făcut vre-un atac de cord și a fost internat în spital? O fi încercat să treacă frontiera și l-au arestat grănicerii? Și dacă a trecut granița, unde se află bicicleta mea? Au confiscat-o?...“*

În acele timpuri, migrarea românilor spre Vest, prin trecerea graniței în mod fraudulos era și a rămas o mare problemă până la căderea regimului comunist, dând mare bătaie de cap celor care se ocupau de paza frontierei de stat a României. Individual sau în grup, oamenii încercau să treacă peste acest obstacol, de multe ori cu riscul vieții. Ziua sau noaptea, pe timp ploios sau cu ceață, prin vânt și ger, localnicii auzeau împușcături în zona fâșiei de frontieră, semn că cineva încerca să fugă din țară. Cei care reușeau să treacă și erau prinși de organele de pază și ordine ale țării vecine făceau câteva zile de „lagăr“ în Jugoslavia, apoi erau lăsați să plece în lumea largă. Unii „infractori“ mai inventivi au renunțat la trecerile pe jos, mergând tiptil sau târâș, și s-au urcat pe biciclete, tractoare, camioane sau chiar pe o

locomotivă de cale ferată și duși au fost. Eram îndreptățit să fiu înspăimântat, căci aceste tentative erau frecvente, în ciuda faptului că apărătorii frontierei și-au diversificat mijloacele de supraveghere și stopare: rețele de garduri cu sârmă ghimpată, șanțuri pe drumurile agricole, sisteme de semnalizare sonoră, pânda și patrule cu cai sau câini dresați, rachete luminoase și multe alte măsuri preventive, între care filtrele pe drumurile de acces, în trenuri etc.

Extrem de timorat, fără alte explicații, i-am propus să mă însoțească până la biroul meu de la Căminul cultural, i-am oferit o sumă pe care tocmai o promisem de la Sfatul popular drept premiu trimestrial, de care soția nu aflase încă, și i-am spus răspicat: *„Eu am familie și serviciu. Nu vreau să le pierd pe amândouă, să fiu condamnat pentru complicitate sau tănuire la trecerea frauduloasă a frontierei. Ai bani de tren și pentru hotel la Timișoara. Îți înțeleg situația dramatică și opțiunile politice, dar după ai mei mi se rupe sufletul. Îmi vei restitui banii când vei putea“*...

În zilele fierbinți ale Revoluției din decembrie, mi-am amintit de Nelu. Așteptam să-l văd printre cei care au protestat vehement împotriva comunismului. Nu a fost așa și nici nu vreau să păcătuiesc, emițând probabilități. Acum nu regret că l-am ajutat material în momentul când se afla la ananghie. Atunci eram bucuros că nu mi-am pierdut bicicleta și împreună cu ea libertatea.

Nimic din viața omului nu durează o veșnicie. Așa cum în natură după liniște urmează furtuna și apoi din nou se așterne liniștea, la fel se întâmplă și în sufletul nostru: bucuria alternează cu tristețea. S-a întâmplat ca acest obiect la care țineam așa de mult să-mi fie furat.

Pe când lucram la bibliotecă, a venit acasă la mine o elevă care susținea că și-a uitat, într-o carte împrumutată, un bilet de trimitere la un medic specialist. Disperarea fetei m-a determinat să consider întâmplarea *o urgență*. Am urcat pe bicicletă și m-am dus să caut documentul uitat. Bicicleta am lăsat-o afară, rezemată de peretele sediului instituției.

S-a întâmplat să nu găsesc documentul printre filele cărților indicate de cititoare, dar nici bicicleta lăsată afară. La finalul investigației numărul păgubiților s-a dublat. Am reclamat furtul la Miliție, am cercetat canalul de centură unde aruncau hoții părțile componente de care nu aveau nevoie, am căutat-o printre sutele de biciclete lăsate la rastelele fabricilor, dar nu am mai găsit-o. Un prieten m-a sfătuit să-mi cumpăr alta împreună cu un dispozitiv antifurt. Ulterior a crescut numărul posesorilor de bicicletelor, dar și al hoților care și-au diversificat metodele de însușirea acestor obiecte.

Cap. VIII. De la administrația publică locală

Primari destituiți

În ultimii ani tot mai mulți demnitari au fost cercetați, arestați și condamnați pentru nerespectarea legilor, abuz în serviciu, luare de mită și multe altele. Tot mai mulți politicieni au fost plimbați încătușați pe la organele de cercetare penală, dovedind că actul de corupție din România a atins cote alarmante și că așa nu se mai poate continua. Oamenii de rând, disperați de ceea ce au făcut unii dintre aleși, au ieșit în stradă și au cerut schimbarea întregii clase politice.

Și în perioada comunistă, cu toate restricțiile impuse organelor de stat, au fost săvârșite abuzuri sau cazuri de delapidare, însă ele nu au fost mediatizate ca în ultimii ani în societatea postcomunistă. Din acest motiv, unii consideră că în perioada socialismului se fura mai puțin decât acum. Mie mi se pare că atunci erau mai mulți făptași de găinării, împinși de sărăcie, și mai puțini demnitari sau barosani care, împinși de lăcomie și căpătuială, să-și însușească milioane de lei din proprietatea statului. Pedeapsa capitală și confiscarea averii constituia o „sperietoare“ eficientă pentru marii corupți.

La începutul anilor șaizeci primarul de atunci, P.T., a fost acuzat că a luat mită și a fost suspendat din funcție. Nu a avut loc nici un proces și nu a fost condamnat. P.T. a fost acuzat că a primit mită suma de 300 de lei. Ca să vă puteți face o imagine cam ce însemna această sumă, ea reprezenta cam o treime din salariul lunar al unui învățător în primii ani de activitate. Raportată la sumele de milioane de euro primite șpagă de cercetații penal de acum, mita de atunci pare o jignire adusă unui demnitar. Comentariile sunt de prisos: unde-i lege nu-i tocmeală! Comisia de cercetare constituită de *Comitetul raional de partid Timișoara* a constatat că I.P. a plătit această sumă soției președintelui *Sfatului popular orășenesc* (așa se numea pe atunci funcția de

primar) pentru a primi o repartitie de locuință. Ulterior chiriașa a plecat definitiv în Germania, iar P.T. nu a mai avut nici o funcție pe linie de partid.

În 1972, din nou s-a declanșat un scandal în care a fost implicat și primarul M. I., învinovățit de abuz în serviciu și alte capete de acuzație. Și acesta a fost destituit din funcție. *Comitetul județean de partid Timiș* a trimis, la Jimbolia, o comisie de cercetare. Zeci de persoane au fost puse să dea declarații, după care a urmat sancționarea pe linie de partid. Nici acestuia nu i s-a întocmit dosar de trimitere în judecată. Drept pedeapsă i s-a oferit un post și o locuință în Timișoara. În cei 4 ani cât M. I. a lucrat la Jimbolia s-au realizat numeroase obiective de interes public, parte dintre ele funcționale și după 40 de ani. În memoria colectivă a rămas ca un personaj pozitiv care s-a străduit să lase în urma sa și fapte de ispravă în efortul de urbanizare a localității. Totuși, tinicheaua sancționării a atârnat după el tot timpul. Nu a mai fost reabilitat așa cum s-a procedat cu alți activiști. Fiecare epocă istorică a avut regulile și faliții ei.

Contribuție voluntară „obligatorie“

Această formulare ni se pare acum hilară, dar, la vremea când autoritățile au introdus-o ca hotărâre pe plan local, cetățenii orașului n-au avut de ales, ei s-au conformat. Prin anii cincizeci era la modă „munca voluntară“, adică prestarea unor activități în folosul obștii care nu erau plătite. Cel mai mare obiectiv care se vroia terminat prin muncă neplătită a fost șantierul de hidroameliorații Jimbolia – Checea, care includea și canalul de centură al orașului. Fiecare unitate economică sau instituție, în raport cu numărul de salariați, a primit a porțiune marcată cu picheți, la canalul principal sau la cele secundare, care trebuia săpată până la o anumită dată. Astfel, munca voluntară (adică neplătită) prestată de cetățenii orașului a devenit obligatorie.

Au fost dislocate manual cantități uriașe de pământ, dar acțiunea nu s-a încheiat. Utilaje de excavare nu erau la îndemâna edililor de atunci. Cele ale fabricii *Ceramica* lucrau în cariere și nu erau transportabile. Utilajele specifice lucrărilor de hidroameliorații au apărut cu mult mai târziu. Ca să iasă din impas, autoritățile au născocit a taxă locală numită „*contribuție în bani și în muncă*“ a cetățenilor orașului apti de muncă. Fiecare persoană primea o înștiințare prin care era obligată se efectueze un număr de zile de muncă și să achite o anumită sumă la casieria Primăriei. În cazul în care nu putea executa zilele-muncă planificate, cel în cauză avea obligația de a le plăti în bani administrației locale, iar aceasta a angajat oameni specializați pentru asemenea lucrări. Așa au reapărut în Jimbolia cubicașii, oameni folosiți cândva la cărămidăriile din localitate pentru a disloca argila, meserie abandonată după apariția excavatoarelor în procesul de producție.

Contribuția „voluntară“ în bani a cetățenilor era folosită la realizarea unor obiective de interes public. Din această taxă locală s-au realizat, după cum îmi amintesc eu, două construcții mai importante: grădina de vară a cinematografului, care mai există și azi, și WC-ul public. Despre acesta din urmă, mă simt obligat să menționez câteva detalii. Construcția a fost amplasată central, în str. Tudor Vladimirescu, vizavi de *Biserica romano-catolică*. Lucrarea, cu tot dichisul unui proiect urban, a fost terminată înaintea efectuării lucrărilor la primele rețele de canalizare din oraș. Toată lumea era mulțumită de cum arăta primul WC public și se aștepta inaugurarea care trebuia făcută după racordarea acestuia la rețeaua de canalizare. Ghinion! A fost imposibilă această operație! Construcția era mai jos decât ar fi trebuit, iar prin racord venea mizeria din canal în WC. Soluția?! Rușinea provocată de eroarea în construcții a fost acoperită cu o placă de beton. Pe cele două borduri înălțate la locul cu pricina mai lipsește doar o pancartă pe care ar trebui să scrie: „*Aici s-au îngropat banii jimboliienilor!*“

Timput a trecut, nimeni nu a plătit pentru această greșeală impardonabilă. Au apărut noi și noi priorități în administrarea

treburilor oraşului, unele duse până la capăt, spre lauda edililor, altele abandonate sau trecute sub tăcere în imperiul insucceselor. Când şi când, în anii electorali, au apărut noi promisiuni, unele cu acoperire, altele fără, însă nu am auzit pe nimeni să propună construirea unui alt WC public! Taxe plătim şi acum, chiar mai multe decât cu o jumătate de secol în urmă, iar firme care execută lucrări „de mântuială“ avem destule. Ne lipseşte curajul!

Semaforul

După Revoluţia din decembrie, printre alte „noutăţi“ care i-au „fericit“ pe jimbolieni a fost şi apariţia unui semafor la intersecţia străzii Republicii cu str. Liviu Rebreanu. Evenimentul s-a petrecut în 8 februarie 1994. Conducătorii auto şi pietonii n-au fost impresionaţi de această măsură care prevestea urbanizarea localităţii, rămânând consecvenţi înţelepciunii populare din zicala: cu o floare nu se face primăvara!

Instructorii celor două şcoli de şoferi din localitate s-au bucurat, căci le puteau demonstra în direct cursanţilor cum se desfăşoară circulaţia la semafor. Ba mai mult. Unul dintre ei şi-a asumat paternitatea acestei „minuni“ a circulaţiei pe drumurile publice din localitate, publicând ştirea în ziarul local. Un reprezentant al Primăriei, profitând de dreptul la replică, l-a contrazis pe zelosul instructor auto şi l-a invitat să facă o dezminţire, deoarece nu este ctitorul acestei investiţii. Conflictul s-a stins, fără alte articole polemice, căci redacţia avea pe atunci alte probleme cu mult mai importante pentru locuitorii oraşului.

La rubrica „*Dicţionar umoristic*“ din *Observator de Jimbolia* a apărut următoarea definiţie pentru „semafor de Jimbolia“: *stâlp postrevoluţionar în care roşul este tot sus*. Aceasta sugera ideea că Revoluţia nu i-a dat jos pe comunişti. Roşii au rămas sus, la conducere. Ion Iliescu era unul dintre ei.

Anii au trecut, uneori, instalaţia cu semnale luminoase s-a mai defectat, iar după un deceniu de funcţionare, edilii au ajuns

la concluzia că această dotare nu contribuie la fluidizarea circulației, așa că au purces la desființarea semaforului. În intersecție au apărut doi stâlpi cu semne similare pe care stă scris cu majuscule „STOP“. După acest act semaforul a devenit istorie. Jimbolia s-a reîntors în rândul orașelor cu străzi fără semafoare.

Cap. IX. Replici sau situații hazlii, premoniții

Pleonasm

Pe vremea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej era obligatorie adresarea cu „tovarășe“ în relațiile instituționale sau oficiale. Dacă din obișnuință te adresai cu „domnule“ zeloșii te apostrofau, făcându-te atent că „domnii“ sunt la pușcărie. Aveau dreptate: cei care nu agreau ideile comuniste și se opuneau regimului erau aruncați în închisori.

Într-o ședință cu cadrele de conducere din școlile raionului Jimbolia, inspectorul șef, prof. C. S. le-a cerut directorilor niște situații scrise pe care să le trimită la *Sfatul popular raional*, până la o anumită dată. Cineva din sală a întreat: „*Dacă nu vă găsim pe dumneavoastră, cui le lăsăm?*“ Replica a venit imediat: „*La tovarășa Hermin-Tante, secretara!*“ (în traducere liberă – tovarășa mătușa Hermina).

Exprimare incorectă

În 1958, aveam mai mulți colegi etnici maghiari, germani sau sârbi care în relațiile de serviciu se adresau în limba română și se exprimau corect, cu excepția șefului nostru, M. A. La sfârșitul unei lungi și plicticoase ședințe de instructaj, care începuse de dimineață și trecuse cu mult peste ora prânzului, el a încheiat astfel: „*Vă propun să mergem cu toții la restaurantul de la ștrand și să ne mâncăm între noi!*“

Coincidență

Întâmplarea a avut loc în anul 1961, după ce am preluat funcția de director al *Căminului cultural orășenesc*. Într-o

dimineață am primit vizita unui bărbat necunoscut, care s-a prezentat că este din Comloș și dorește să-l întâlnească pe fiul său care urma să sosească peste câteva minute, acolo, în biroul instituției. L-am poftit să ia loc și mi-am văzut de treburile mele. Evenimentul mi-a stârnit curiozitatea. Am intrat în vorbă cu oaspetele incognito, dar acesta nu și-a dezvăluit identitatea nici scopul pentru care se prezentase la această întâlnire misterioasă. Am hotărât să fiu politicos și ospitalier până la capăt.

Curând a sunat telefonul. Cineva de la *Biroul de miliție al orașului* mă ruga să rămân la sediu încă zece minute pentru că au de soluționat o chestiune urgentă. Oaspetele mă privea curios și puțin agitat. După ce am pus receptorul în furcă, m-a întrebat:

- *Cine era?!*

I-am răspuns cu întârziere:

- *Cineva de la Miliție.*

Dialogul s-a oprit aici, dar gândurile fiecăruia dintre noi au luat-o razna. Ni-mi puteam închipui ce se va întâmpla. Minutele treceau greu, iar eu nu puteam dezlega enigma.

Când am auzit voci dincolo de ușa biroului în care mă aflam, m-am grăbit să deschid. În fața mea erau patru bărbați, din care unul în uniformă de milițian. I-am poftit să intre, fără a face prezentările, căci aveam încă un musafir nepoftit. Unul din grupul celor patru, îmbrăcat civil, mi-a dezvăluit scopul „vizitei” inopinate. Era vorba de o expertiză într-un caz penal în care erau implicați fostul director al *Casei raionale de cultură, N.Z.*, și fostul administrator.

Știam că aceștia erau învinuiți de fals în acte și delapidare. Fostul administrator nu putea justifica vreo șapte mii de lei, scoși de pe carnetul de economii (CEC) al instituției și nedecontați cu acte. Expertul a cercetat documentele pe care i le-am pus la dispoziție, apoi i s-a adresat vinovatului, care dispăruse înainte de proces și fusese arestat la Hunedoara și adus sub escortă:

- *Băiete, nu ai nici o justificare. Ești vinovat!*

Apoi, după o pauză, ca să fie mai convingător, a adăugat o zicală:

- *Plătești ca popa!*

Vinovatul a tăcut rușinat. A intervenit tatăl său care a ascultat totul fără să rostească un singur cuvânt:

- *Să plătească el, că popa n-are bani!*

Ciudată coincidență! Abia atunci am aflat că infractorul era fiu de preot, iar tatăl venise să se convingă dacă odrasla sa este vinovată.

Autoritate șifonată

Patarama s-a petrecut în anii șaizeci. Sala de spectacole a *Căminului cultural orășenesc* era folosită de liderii locali ca spațiu în care se desfășurau toate ședințele la care era convocat un număr mai mare de jimbolieni. Cei mai mulți dintre participanți făceau doar act de prezență, fără a fi interesați de problemele de pe ordinea de zi. Din acest motiv unii plecau acasă, alții dormeau (cum fac unii dintre aleșii în Parlamentul României din zilele noastre) ori vorbeau cu cei din jur. Secretarului de partid pe oraș nu-i plăcea această situație pentru care era criticat sau apostrofat de superiorii veniți la aceste ședințe interminabile.

Pentru evitarea fiecăreia dintre cele trei situații amintite, „tovarășul“ a găsit câte o soluție: 1 - să se închidă ușa de la intrare, iar cheia să stea la directorul instituției; 2 - să se monteze o stație de amplificare pentru a-i împiedica pe somnoroși să adoarmă și 3 - să se așeze un podium sub pupitrul cu microfon, astfel ca vorbitorul să-i poată supraveghea și atenționa pe indisciplinați.

„Tovarășul“ secretar, un bărbat mai în vârstă, după ce și-a citit darea de seamă, a uitat că dăduse ordin să se așeze un practicabil sub pupitrul de la care vorbise, a făcut un pas înapoi, moment în care a căzut pe parchet, exclamând: „*Iaca na!*“

Unii s-au ridicat în picioare pentru a vedea mai bine ce s-a întâmplat, alții au râs, iar victima propriei invenții s-a ales doar cu vânătași ușoare și o poreclă pe cinste!

Intimidare și șantaj

În timpul când Jimbolia era centru de raion, existau două săli de ședințe, special amenajate, pentru organele raionale de partid și de stat: cea a *Comitetului raional de partid*, situată în str. Republicii, în imobilul unde azi se află *Restaurantul „Bulevard“* și a *Sfatului popular raional*, din *Castelul Csekonics*, devenită ulterior sală de educație fizică a *Școlii generale nr.1*. La sala din Castel, cu un număr mai mare de locuri, au fost convocate cadrele didactice care trebuiau să facă parte din echipele de agitatori ce urmau să treacă, din casă în casă, pe la agricultorii din localitate, pentru a-i „lămuri“ să se înscrie în G.A.C. Astfel de ședințe umiltoare pentru dascăli erau la modă, iar cei care refuzau public această „sarcină“ erau îndepărtați din învățământ.

La masa prezidiului se aflau mai multe persoane, între care: directorii școlilor din Jimbolia, șeful secției de învățământ a Sfatului popular raional, secretarul cu propaganda de la Comitetul raional de partid care conducea ședința. În timp ce vorbea profesorul Săsăran, șeful secției de învățământ, secretarul de partid lângă care mă aflam, tovarășul D., mi-a șoptit: „*Să vezi ce va tremura învățătorul Batcu ! Îl am la mână!*“ N-am zis nimic, dar nu credeam să fie ceva agreabil pentru asistență.

Imediat ce a primit cuvântul, liderul a întrebat: „*Învățătorul Batcu este aici!*“ Cineva din sală a răspuns în locul său: „*Da!*“ Au început șușotelile între cei convocați, iar cel de la masa prezidiului a continuat: „*Am fost informat că bați copiii! După ședință vom sta de vorbă!*“

A fost un act grosolan de intimidare a dascălilor care erau supuși la tot felul de activități umiltoare, sarcini extrașcolare care nu aveau nici o legătură cu misiunea lor nobilă. După ce și-a încheiat „discursul“, secretarul s-a așezat pe scaun și mi-a șoptit: „*Privește-l! Tremură de frică!*“

Atunci n-am reacționat în nici un fel. Mă încerca un sentiment de compasiune pentru victima care slujise școala cu dăruire toată viața sa, iar în prag de pensie, când vârsta nu-l mai

ajuta să fie la fel de îngăduitor cu elevii, a ajuns să fie judecat de un „oarecare,” activist de partid cu puțină știință de carte și mult zel. În anii următori aveam să constat că inocularea „*fricii*” era o metodă generalizată a dictaturii comuniste, o armă cu care se menținea la putere.

Premoniție

Următoarea întâmplare a avut loc pe la mijlocul anilor șaptezeci, la un examen de bacalaureat organizat la liceul din localitate. Țin să precizez că pe atunci nu erau montate camere de supraveghere în sălile de examene, candidații nu dispuneau de telefoane mobile, copiatul nu era generalizat, iar încrederea în dascăli și aprecierea muncii acestora se afla încă la mare cinste.

Printre candidații înscriși la acea sesiune se afla și fiul unui demnitar, personalitate de prim rang al Jimboliei. Privirile cârcotașilor locali erau îndreptate spre familia acestuia, dar cu precădere spre cel mai tânăr care avea atuul de a fi favorizat pentru a trece examenul. Lanțul slăbiciunilor nu a fost rupt nicicând de la Caragiale încoace...

Tânărul T. M. fusese un elev silitor, cu talent și tragere de inimă pentru carte, avusese note mari, dar existau printre cetățeni și oameni suspicioși. Așa se întâmplă când cineva primește statut de persoană publică. Gurile rele șușoteau că nu ar fi fost așa „grozav”, că unii dascăli i-au trecut cu vederea sincopel.

Așadar, trecerea pe sub furcile caudine ale comisiei de examinare era așteptată cu febrilitate de cârcotași care, în premoniția lor, îl și vedeau ieșind umilit după examene. Candidatul și-a luat examenul cu brio. După plecarea sa din sală, una dintre distinsile profesoare din comisie le-a zis colegilor: „*De ăsta veți mai auzi !*”

Vremea a trecut, M. T. și-a urmat vocația, construindu-și cu migală o strălucită carieră didactică universitară. La 1 decembrie 2015, cei care au asistat la conferirea titlului de cetățean de onoare

al orașului acestui distins fiu al Jimboliei *auziseră* multe despre Domnia-Sa. *Unde?!* Ascultând emisiunile postului de Radio Timișoara, vizionând diverse programe de televiziune, căutând pe Internet rețele de socializare, citind materiale publicate în presa locală și județeană sau din numeroasele cărți pe care le-a tipărit.

Premoniția profesoarei s-a confirmat: „*Am mai auzit de el!*“ Ba chiar mai mult. La lansarea cărții sale „*Eliade, ezotericul*“, regretatul poet Petre Stoica, cu inconfundabilul său umor sec, voind să sublinieze bogăția de idei a lucrării, a încheiat: „*Acum dau cuvântul autorului care ne va băga pe toți sub masă!*“ Aceasta se întâmpla în 24 mai 2003.

Nod în papură

Prin anii optzeci, la fiecare schimbare a secretarului adjunct cu propaganda, se propuneau trei candidați care erau duși în fața biroului Comitetului județean de partid pentru a alege și confirma în funcție doar unul. O simplă formalitate, așa-zis democratică, pentru că se știa din vreme care era persoana agreată. De două ori am figurat și eu printre cei propuși să candideze, însă nu am avut șansa de a ocupa asemenea funcție. Motivul? Nu aveam origine socială „sănătoasă“, eram fiu de comerciant, fost „exploatare“ mic-burghez. Înainte de evenimentul „miruirii“, cineva din partea organului județean se deplasa la Jimbolia pentru a „constata“ ce rezultate are la locul de muncă fiecare dintre candidați. Mai pe șleau zis, se căuta nod în papură, adică motiv pentru eliminarea celor două rezerve.

La unul dintre aceste montaje teatrale, a venit omul cel mai competent s-o facă, tovarășul secretar județean C. P., cu doctorat în cultura de masă și ifose de mare activist, fost ambasador în țări din Extremul Orient. Mai întâi a controlat Liceul, căci și directorul de acolo figura printre candidați, unde a constatat că nu există ordine în podul instituției. Cu aceleași gânduri a venit și la Casa de cultură, însă clădirea nu avea nici pod, nici pivniță. A

vizitat toate încăperile, și-a etalat cunoștințele de expert în materie, apoi a trecut la concluzii și indicații: „*Sala de spectacole are un amestec de stiluri! Tavanul are forme geometrice din carton presat, iar pe fațadele balcoanelor s-au aplicat ornamente care aparțin altui stil. Să-l chemi pe sculptorul local care le-a executat să le refacă! Gunoaiele din curtea situată în spatele instituției să fie ridicate în următoarele două ore!*”

Nu l-am contrazis, deoarece eram convins că îmi caută „nod în papură.” M-am conformat doar în privința curățeniei. Ornamentele de pe balcoane mai există și azi, iar plăcile de pe tavan au fost scoase la reparația capitală din ultimii ani.

Răspuns cu subînțelesuri

Nu am fost „promovat” în funcția pe care nu mi-am dorit-o nicicând, dar cu tovarășul C. P. m-am mai întâlnit. A venit la Jimbolia și pentru interese personale: să-și facă rost, pe gratis, de căței de rasă de la unitatea de grăniceri. La prima întâlnire m-a întrebat ironic: „*Cum îți mai merg afacerile?*” I-am răspuns: „*Nu așa bine ca ale dumneavoastră!*” Nu i-a convenit răspunsul. A intuit intenția mea de a-i aminti de afacerea cu căței, dar nu era sigur că eu știam acest lucru. Nu a mai continuat discuția și m-a ocolit toată perioada cât a fost în funcție, spre satisfacția mea.

Luleaua neamțului

Spre sfârșitul anilor cincizeci, din colectivul didactic al liceului teoretic făceau parte atât cadre tinere cât și dascăli mai în vârstă, cu competență și multă experiență. Printre aceștia se afla și distinsul profesor Hans Bräuner, o vreme și director adjunct al instituției, personalitate marcantă între intelectualii din acele timpuri, cu autoritate intrinsecă, stimat de elevi și colegi. Ca mulți alți vârstnici avea și el un obicei de care nu se putea debarasa: era

fumător pasionat și continua să țină pipa între dinți și în momentele când nu fuma. Când l-am întâlnit prima oară cu pipa între dinți și o carte în mână, gândul m-a dus la o strofă din poezia „*Din Berlin la Postdam*“ a poetului Mihai Eminescu: „*Și mă urc în tren cu grabă / Cu o foame de balaur, / Între dinți o pipă lungă, / Subsuori pe Schopenhauer.*“

Din acest punct de vedere devenise pentru colegi un personaj pitoresc, motiv pentru care îi pregăteau câte o farsă. Se despărțea de acest „talisman“ doar când intra la ore, lăsându-și luleaua, fie în sala profesorală, fie la direcțiune. Farsorii amatori de amuzament, observând că posesorului pipei îi cam face memoria câte o șicană și nu-și mai amintește unde a pus-o ultima oară, i-o ascundeau în vre-un dulap sau sertar și se distrau pe seama căutătorului.

Vinovații nu scăpau de înțepăturile păcălitului. Adesea autorul acestor bufonierii era bunul său prieten, profesorul Alecu Costea, pe care profesorul Brăuner îl tachina ori de câte ori i se ivea prilejul.

Iată o asemenea ocazie! În sala profesorală era montată o oglindă pe care dascălii o foloseau adesea pentru a-și verifica ținuta înainte de a intra la ore. Profesorul Brăuner s-a folosit de acest obicei pentru a-l tachina pe Costea, atunci când acesta se examina atent în oglindă, întrebându-l: „*Îți place ce vezi?!*“ Răspunsul nu a venit, dar sensul peiorativ al butadei a stârnit râsul celor de față.

Un regiment de muzicanți

La *Casa de cultură* funcționa, prin anii șaptezeci, un salon literar-științific, iar la activitățile sale participau specialiști din diverse domenii. Printre temele abordate a fost și una despre genetică și aplicațiile ei. După ce dr. Sandor Emmeric și-a încheiat prelegerea, au urmat discuții. Au vorbit mai mulți

participanți, dintre care doi au rostit expresii memorabile pe care nu le-am uitat nici după 40 de ani.

Prima a fost distinsa doamnă Sabina Avramescu, soția fostului paroh și strălucit intelectual al Bisericii Ortodoxe Române, care și-a încheiat intervenția cu următoarea frază: „*Refuz să accept ideea că strămoșii mei au fost maimuțe!*“ Surpriza avea mai multe fațete. Darwinismul cu faimoasa teorie a evoluționismului era în vogă, nimeni nu-l contesta. Se preda în școli, iar adepții materialismului dialectic își fondau pe această bază percepțiile educației ateiste.

Al doilea vorbitor care m-a uimit prin observația sa a fost profesorul Hans Bräuner. Pentru a înțelege mai bine ceea ce a vrut să exprime fraza pe care am reținut-o din discursul său, s-ar impune o explicație. O voi face prin reproducerea unui banc ce era la modă în acea vreme. „*Cum recunoști un neamț aflat într-un grup de europeni care iau parte la o festivitate oficială?*“ Răspuns: „*Când fanfara începe să cânte, el ridică piciorul și bate pas de defilare!*“ Tocmai acest specific, ironizat în folclorul urban, l-a determinat să-și imagineze următoarea constatare plină de umor: „*După cum înțeleg, în viitor, pe baza aplicațiilor geneticii, vom putea comanda nașterea unui regiment de muzicanți!*“ Un alt motiv al inspirației sale ar fi fost creșterea alarmantă a numărului de instrumentiști care păraseau definitiv țara, amenințând fanfara orașului cu desființarea, fapt petrecut după un deceniu și jumătate de la această întâmplare.

Un sfat cu subînțelesuri

Anul 2015 a fost pentru mine unul deosebit, cu situații inedite. Am aniversat împlinirea respectabilei vârste de 85 de ani de viață, ceea ce nu-i un lucru la îndemâna oricui, însă nu este meritul meu și trebuie să-I mulțumesc pentru asta Bunului Dumnezeu. S-a întâmplat ca cele șase decenii de suportabilitate ale soției alături de un partener de viață incomod, așa cum am fost

eu, să se deconteze în aceeași zi aniversară de sfârșit de august, *nunta de diamant*, motiv de mare petrecere în familie, alături de cei dragi. Tot în acest an am avut satisfacția împlinirii unui deziderat mai vechi, de suflet, definitivarea și lansarea a două cărți de istorie locală la *Zilele jimboliene*, eveniment care mi-a oferit clipe sublime de desfătare spirituală.

Și cum drumul fiecăruia dintre noi are numeroase asperități, denivelări, urcușuri și curbe periculoase, compunându-se din momente emoționante, banale, triste sau vesele, plăcute sau dezgustătoare, nici eu nu am fost exceptat de la aceste trăiri. Am avut mici probleme de sănătate, putea fi cu mult mai rău, fapt ce mi-a prilejuit întâlniri cu mai mulți medici decât mi-am putut închipui că i se poate întâmpla unui om în situații de normalitate.

Pe lângă cele câteva boli cronice care îmi însoțesc bătrânețile ca niște agenți de pază angajați cu contracte pe viață, au apărut și elemente noi. În primăvară mi-am luat trimitere la câteva cabinete medicale (dermatologie, cardiologie, chirurgie, urologie) care s-au finalizat cu o intervenție la clinica de chirurgie plastică și reparatorie de la *Casa Austria* din Timișoara, divizată în două părți separate în timp: luarea de probe pentru biopsie și operația de reconstrucție.

La începutul verii, după ce m-am plictisit de a răspunde la întrebările curioșilor și m-am scăpat de pansamentul de pe nas, am trăit un nou eveniment neplăcut: mi-am fracturat brațul drept. Alte activități de „*agrement*”: șase săptămâni de atelă cu brațul legat de gât, putea fi și mai rău (*Ce făceam dacă aș fi avut un picior fracturat?! Îl legam de gât?!*), radiografii, proceduri de recuperare, fizioterapie, controale periodice de specialitate și multe altele pe care științele medicale le-au preluat din moștrămoși sau le-au inventat, adăugându-le la progresul tehnic și științific al domeniului. M-am adaptat cu greu noilor condiții, deoarece mâna dreaptă, care, până atunci, executase docilă tot greul activităților, era în șomaj tehnic, iar stânga semăna cu oamenii politici de pe la noi: *nu știa să facă nimic corect!*

Printre multe alte inconveniente era și faptul că nu puteam șofa cu stânga, iar cerințele de deplasare se dublaseră. A trebuit

să apelez la serviciile cuiva din afara familiei și, spre satisfacția mea și invidia altora, am beneficiat de generozitatea unei șoferițe atrăgătoare. Vecinii mei, cârcotași de elită, m-au și taxat, când au observat ce înger păzitor se află lângă mine. M-au întrebat cu ironie aluzivă: „*Ce trebuie să facem ca M. să ne plimbe și pe noi cu mașina?!*” Le-am răspuns ceea ce meritau: „*Rupeți-vă câte un picior! În mod sigur vă va duce și pe voi la recuperare!*”...

Cap. X. Ceaușescu adulat și huiduit

Vizită de lucru anulată

Jimbolia, în decursul istoriei sale, a fost vizitată de înalți demnitari români și străini. În drumul lor spre Occident sau Orient, regi sau președinți de state au trecut prin gara din localitate. Cea mai importantă dintre toate, unică în felul ei, a fost cea din 21 mai 1924. După ce localitatea a trecut sub administrația Guvernului de la București (10 aprilie 1924), Majestatea Sa Regele Ferdinand I a vizitat comuna. Cu acest prilej a discutat cu reprezentanții autorităților locale și cu diverși cetățeni. Printre ei s-a aflat și soția strălucitului chirurg dr. Karl Diel, Aloysia Cecilia Katharina Gombócz Bayer de Rogács, fiica unui nobil austriac, fost medic la Curtea Imperială din Viena.

Campaniile electorale de după Revoluția din decembrie au adus în localitate un mare număr de oameni politici, printre care s-au aflat și foștii președinți ai României, Ion Iliescu (ca președinte la PDSR) și Traian Băsescu (în calitate de președinte al PD).

În perioada comunistă, prin anii optzeci, a fost programată o vizită de lucru a Președintelui Nicolae Ceaușescu. În vederea primirii înaltului demnitar, după moda timpului, s-au făcut pregătiri speciale. Edilii au efectuat betonări și asfaltări pe trotuarele și strada din fața gării, au făcut lucrări de cosmetizare pe căile de acces spre obiectivele ce urmau a fi vizitate, cu alte cuvinte au băgat gunoaiele sub preș pentru a nu fi prinși cu mâța în sac și trimiși la „munca de jos“, căci destituirile din funcție erau o armă de temut în acea vreme.

Pe strada Republicii, în primul cvartal din fața stației CFR, cu câteva zile înainte de data stabilită pentru vizita de lucru, elevii ciclului gimnazial și ai liceului au fost scoși pe traseu și așezați în coloane spre a se face repetiții pentru o primire călduroasă, urmând ca aceștia, în ziua vizitei, să primească și material de

propagandă, drapele sau flori. Nu cunosc motivele pentru care s-a anulat această vizită pregătită cu atâta înfrigurare, dar jimbolienilor li s-au oferit alte două ocazii de a fi prezenți la o asemenea ceremonie: la *Stațiunea experimentală* (agricolă) din Lovrin și la *Cooperativa agricolă de producție* din Lenauheim.

Pentru ambele deplasări s-au pus la dispoziție autobuze și camioane pentru transportul grupurilor selectate din întreprinderi și instituții, drapele, pancarte, portrete și lozinci, tot tacâmul din scenariile pe care le puteam urmări și la emisiunile televiziunii naționale. La Lovrin nu am putut privi din aproape cuplul Ceaușescu și protipendada însoțitoare, deoarece au sosit cu elicoptere, iar noi am fost plasați la o anumită distanță de locul aterizării.

La Lenauheim, am fost avantajați. Organizatorii ne-au înșirat de o parte și de alta a drumului de acces în zootehnie. După câteva ore de stat în picioare, am fost anunțați să ne ocupăm locurile indicate, să ne pregătim pentru urale și aplauze, căci au sosit oaspeții. Eram emoționat, pentru că așa ocazii nu stăteau la îndemâna oricărui om de rând. Asemenea trăiri le-au avut și concitadinii mei, obligați de cei care le erau șefi la locul de muncă să fie prezenți acolo și nu din simplă curiozitate personală.

Apariția cuplului Ceaușescu, în fața unor oameni care îi priveau pentru prima oară de la doi pași, a avut un impact psihologic nebănuț. În locul uralelor și aplauzelor, care trebuiau să domine mulțimea tot timpul deplasării oaspeților până la intrarea în grajdurile C.A.P-ului, s-a așternut o liniște supărătoare. Fiecare participant urmărea atent figurile și mișcările celor doi care pășeau grăbiți pe alee, ca și cum ar fi dorit să scape de un examen pentru care nu erau pregătiți. Lui Nicolae Ceaușescu nu i-a plăcut ceea ce a văzut în grajdurile colectivei, supărare provocată, probabil, de atmosfera rece cu care l-am primit noi, cei de afară. Gurile rele șușoteau că și gazdele au trișat, aducând acolo, în noaptea precedentă, animale mai arătoase de la alte unități agricole din județ.

Telegrame

Concomitent cu consolidarea dictaturii comuniste, elita propagandistică născocea noi forme de adulație pentru „conducătorul iubit“. Serbări și parade fastuoase secundate de imnuri de slavă, ovații, scandări de lozinci și aplauze frenetice la orice cuvântare ținută de Nicolae sau Elena Ceaușescu. Traseele pe unde trecea coloana oficială care îl însoțea pe Președintele țării erau înțesate cu adulți și copii care purtau stegulețe, flori, portrete sau pancarte. În stradă, pe stadioane ori în sălile de congrese sau plenare ale PCR se crea aceeași atmosferă de omagiere a Ceaușeștilor.

Una din găselnițele propagandiștilor, ca o soluție de efect, erau telegramele. În ele, „oamenii muncii“ din toate colțurile țării își exprimau mulțumirea pentru „înțeleptele“ măsuri luate de conducerea țării în diverse domenii de activitate, adeziunea față de ideile exprimate cu prilejul unor vizite peste hotare și multe altele. De asemenea, la aniversarea zilei de naștere a fiecăruia dintre soții Ceaușescu se trimiteau telegrame de felicitare.

În ultimii ani ai dictaturii, conducătorii de atunci ai Jimboliei aveau sarcina să expedieze aproape în fiecare lună câteva zeci de asemenea documente care erau cenzurate, corectate ortografic și dactilografiate pe o coală ministerială (A4). Nu erau telegrame în înțelesul adevărat al cuvântului și nici nu le prelua poșta prin serviciile sale. Aceste „scrisori“, care depășeau frecvent o sută de cuvinte, erau încredințate curierilor ce duceau poșta secretă de partid de la organele locale spre cele județene și centrale. Nu știu până unde ajungeau și cine le mai citea, căci erau multe, dar știu că de la o vreme nu mai pridideam cu corectatul și transpunerea lor în stilul caracteristic limbajului de lemn. Aveam ghinion. Eram absolvent al facultății de filologie și nu mă puteam eschiva de la o asemenea sarcină, fără a avea repercusiuni neplăcute.

Ca să economisesc timp și energie, am inventat un truc: *plagiatul!* Luam exemplare mai vechi, le schimbam expeditorul

și data, mai intervineam, ici-acolo, pe text pentru a le „actualiza“, apoi le încredințam dactilografelor. Această practică m-a scutit de efort inutil, iar perpetuarea ei, ani la rând, mi-a demonstrat cât de falsă era toată mascarada telegramelor. Nimeni nu mi-a reproșat vreodată că ar exista similitudini între fraze sau formulele de debut și de încheiere ale telegramelor.

Revoluția din decembrie la Jimbolia

Despre Revoluția Română din 1989 s-a scris foarte mult, mai ales în ultimul deceniu al secolului trecut. Istorici, politicieni sau gazetari și-au încrucișat condeiele în disputa pentru inedit, pentru a arăta nației, și nu numai ei, modul în care în spațiul carpato-dunărean s-a săvârșit cel mai mare miracol din istoria contemporană: *explozia mămăligii!*

Cu trecerea anilor, prezentarea strălucirii ei a devenit tot mai estompată, autorii emițând idei contradictorii: că de fapt nu a fost decât o lovitură de stat, că Revoluția a fost confiscată de comuniștii care i-au deturnat idealurile și câte și mai câte. Departe gândul de a intra în aceste polemici, ca unul care a trăit aceste evenimente în direct și cu o tensiune emoțională puternică, unică în viața mea, voi încerca, fără patimă și ipocrizie, să depăn câteva amintiri pe mosorul sofisticat al istoriei Jimboliei.

După evenimentele petrecute la Timișoara, între 15-20 decembrie 1989, despre care jimbolienii au aflat tot mai multe de la navetiștii care se deplasau la locul de muncă, starea de spirit din oraș devenise favorabilă unei izbucniri revoluționare. Discuțiile deschise au luat locul șușotelilor determinate de frică, iar dorința de schimbare a dat în clocot. Se aștepta doar un semnal pentru ca lumea să iasă în stradă, să-și exprime solidaritatea cu timișorenii. Aceasta s-a întâmplat în după amiaza zilei de 21 decembrie, când un grup de tineri au trecut la fapte. După ce și-au anunțat la Primărie intenția de a face o demonstrație în centrul orașului și au păstrat un moment de reculegere pentru victimele

de la Timișoara la statuia Sf. Florian, au plecat spre gară, scandând lozinci. Erau vreo treizeci de persoane, fără un anume lider, care imitau ce văzuseră sau auziseră că se petrece la Timișoara. La acest firav nucleu de oameni nemulțumiți de regimul de atunci s-au alăturat și alții. Traseul a fost: *centru-stația CFR- întreprinderea Ceramica- înapoi la gară - fabricile de nasturi și încălțăminte - unitatea de grăniceri - Miliție - centrul orașului - Casa de cultură.*

Urmând cu fidelitate modelul de la Timișoara, unde balconul operei devenise tribuna manifestației, liderii locali care s-au autopropulsat în fruntea manifestațiilor, devenind ad-hoc conducătorii revoluției, au decis ca mulțimea să rămână în fața Casei de cultură, iar la balconul exterior să se instaleze o stație de amplificare cu microfoane pentru vorbitori. Numai că la acea oră din noapte instituția nu avea activități și era închisă.

Existau mai multe persoane care aveau cheia de la intrare: eu, femeia de serviciu, metodiștii și disc-jockey-ul de la discotecă. O delegație a abordat-o pe femeia de serviciu să le deschidă, iar aceasta, cum era și firesc, i-a îndrumat către directorul instituției. Așa m-am pomenit cu câțiva tineri sunând la poartă, cerându-mi insistent cheia de la intrare în instituție. I-am refuzat, explicându-le că acolo există bunuri de inventar pentru care eu am semnat și nu pot pune la dispoziție balconul fără să mă aflu la locul de muncă. Am preferat să merg la Casa de cultură, ceea ce am și făcut, și să rămân acolo până la terminarea manifestației.

Un fior de bucurie amestecată cu teamă mă copleșise. În curtea instituției se aflau câteva sute de oameni, de vârste și profesii diferite. Când am intrat pe poartă, câțiva au aplaudat. Probabil simțeau că sunt luați în seamă și era o acțiune serioasă, dacă lua parte la ea și conducătorul instituției gazdă. Frigul nopții de solstițiu de iarnă părea că nu-i afectează. În sufletele lor ardea flacăra revoluției, în stare să topească și calotele polare. În interiorul instituției au intrat câțiva dintre demonștranți, între care l-am remarcat pe tânărul Niculai Butacu. Acesta părea a fi printre cei recunoscuți ca lideri ai manifestației, deoarece filtra

prounerile camarazilor săi, selecta prioritățile momentului și repartiza sarcinile celor cu care lucra.

După câteva ore, mulțimea a început să se împuțineze, iar teama nedeclarată a organizatorilor să crească. Am înțeles aceasta din tot mai frecventele apeluri făcute la microfon de a nu pleca acasă. Sloganurile scandate erau cam aceleași ca în Timișoara: *Vrem democrație! Jos Ceaușescu! Jos Dictatura! Libertate!*

Pentru prima dată i-am auzit pe bravii cetățeni ai orașului huiduind copios, cu glas tare, în spațiul public, pe conducătorul țării, megalomanul Nicolae Ceaușescu. Frica se disipase ca fumul în fața unei vijelii. Nimănu-i mai păsa de intervenția organelor de represiune ale dictaturii. Zarurile erau aruncate, iar avântul pentru răsturnarea dictaturii și preluarea puterii se amplifică în progresie geometrică.

A urmat o noapte supra tensionată, plină de vise și speranțe, dar și de riscuri. Nimeni nu-și putea închipui care va fi reacția organelor de represiune județene și centrale din ziua următoare. Frica se lupta cu curajul, siguranța cu incertitudinea, toate alunecând pe toboganul disperării înspre neliniște. Un grup de câțiva „revoluționari“ au încercat, fără succes, să intre în legătură telefonică cu cei adunați la Opera de stat din Timișoara. Toate legăturile erau blocate, ascultate sau distorsionate de organele de represiune. S-a recurs la diverse tertipuri pentru a păcăli vigilența cerberilor infernului comunist. Apelarea unor numere de telefon private din diverse orașe pentru a afla ce se întâmplă în țară. Metoda a dat roade. Așa au aflat că există și alte localități în care erau organizate manifestații împotriva regimului de dictatură. Din când în când, difuzoarele instalate la balcon răsunau în noapte. Erau informați cei de afară despre ce se întâmpla în țară. Urale și aplauze, cu scandarea numelui localității care se alăturase cauzei revoluției, izbucneau spontan și țineau minute în șir, apoi iarăși se așternea tăcerea secundată de oboseala tot mai pronunțată a participanților.

Frigul, foamea și oboseala i-a convins pe mulți că trebuie să părăsească manifestația și să revină a doua zi, după ora 9, când urma să se organizeze un mare miting de protest împotriva

dictaturii și de solidaritate cu revoluționarii din celelalte localități din țară.

Salariații Casei cultură împreună cu mine au plecat acasă, în instituție rămânând doar câțiva tineri în frunte cu liderul revoluționarilor, N. Butacu. Aceștia, cu tot riscul la care s-au expus, au asigurat paza până la revenirea noastră de a doua zi.

Ziua căderii regimului de dictatură comunistă, a constituit și pentru orașul Jimbolia un reper de mare importanță pentru evoluția ulterioară a istoriei localității. Principalele unități economice și-au întrerupt sau restrâns activitatea, iar salariații au luat parte la primul mare miting local pentru doborârea dictaturii ceaușiste. Ca martor ocular aș putea afirma că erau peste 2000 de persoane. Spațiul din fața Casei de cultură, strada și trotuarul de vizavi găzduiau o mare de oameni. Toți așteptam vestea cea mare: căderea regimului totalitar. Ea a venit după ora prânzului și a fost primită cu urale și aclamații. Entuziasmul a fost atât de puternic încât s-a transformat ad-hoc într-o mare serbare populară. Dans, veselie, cântec, lacrimi de bucurie, urale și râsete zgomotoase, sărutări, îmbrățișări, totul se topea într-un amalgam din care se ridica un obelisc închinat VICTORIEI REVOLUȚIEI ROMÂNE.

Euforia colectivă trăită de jimbolieni putea fi asemuită cu un alt moment crucial din istoria acestui oraș: 10 aprilie 1924, când localitatea a trecut sub administrația Regatului României Mari.

După discursurile fulminante ale unor manifestanți și reprezentanți ai principalelor întreprinderi și instituții din oraș, au avut loc primele „alegeri libere,” prin vot deschis, a unui organism orășenesc provizoriu, care să preia și să gestioneze puterea locală. În prealabil, candidaturile au fost discutate într-o adunare a reprezentanților care a avut loc în sala de la etaj a Casei de cultură. Fiind conducătorul instituției care găzduia această adunare, mi s-a încredințat sarcina de a înregistra candidaturile definitive (o parte dintre ele au fost contestate sau respinse) și a le aduce la cunoștință celor care le supuneau aprobării adunării populare de afară.

La ora când s-au supus votului nu se știa nimic despre constituirea FRONTULUI SALVĂRII NAȚIONALE, din această cauză el s-a numit COMITETUL DE ORGANIZARE ȘI COORDONARE și era compus din următorii membri: Gerlantin Avram, Gheorghe Micuț, Gheorghe Pașca, Laurian Murariu, Nicolai Butacu, Gabriela Angela Butacu, Gheorghe Ungur, Teodor Moise, Vasile Andrieș, Karol Czwierko, Savu Mitran, Marinică Grecu, Walter Crișan, Victor Gavriș, Cornel Trofin, Nicolae Pașca, Mircea Giulvezan, Cornel Belințan, Cristian Pârvu, Anton Berta, Walter Weindorfer, Gheorghe Ilia, Constantin Pop, Gheorghe Melniciuc, Vasile Petruț, Dragomir Ciobanu, Zocsikar Attila, Nicolae Vânătoru, Viorel Olteanu, Ioan Budulan, Ioan Popară, Ioan Halk, Vasile Dican, Mircea Românu și Ionel Nițoi. Lista finală a fost încredințată de mine domnului Butacu care citea numele fiecărui candidat și anunța rezultatul votului.

Această listă cuprindea 33 de persoane. Prin respingerea unor candidați și propunerea altora s-a ajuns la numărul de 35 și așa a rămas până la începutul lunii ianuarie 1990, când organismul nou creat a primit un nou nume și i s-a redus numărul la 21 de membri, în conformitate cu dispozițiile organelor județene.

Cap. XI. Alte întâmplări vesele și triste

Scafandru înecat

În vremea când funcționa ștrandul de la Balta Treiss (cea din dreapta drumului spre Grabaț), autoritățile locale organizau acolo, la zilele festive, câte o acțiune interesantă care să atragă populația la o petrecere în aer liber. Exista și la fabrica *Ceramica* un ștrand amenajat, dar acesta era situat în perimetrul din incinta întreprinderii și nu se bucura de o atracție echivalentă cu cel de la Treiss.

O echipă de scafandri din Timișoara s-a oferit să facă o demonstrație de scufundări și găsire pe fundul heleșteului a unor obiecte aruncate aleatoriu. Evenimentul, inedit pentru jimbolieni, a adunat câteva sute de oameni, adulți și copii, curioși să vadă cum evoluează demonstrația. Buna dispoziție cuprinsese întreaga asistență, așa ca la o sărbătoare tradițională cu mici și cu bere. Cei câțiva tineri din grupul sosit de la Timișoara făceau glume și încercau să demonstreze publicului, dar și instructorului lor, că stăpâneau această îndeletnicire pe care o practicau ca un hobby.

După ce au evoluat fiecare dintre ei, a venit rândul instructorului. Acesta a dat câteva explicații asupra exercițiilor elevilor săi, apoi a intrat în apă pentru a face o demonstrație de maestru. Toată lumea aștepta ca acesta să revină la suprafață și să anunțe spectatorii ce urma să facă. Întârzierea inexplicabilă i-a determinat pe unii să-și exprime neliniștea. Careva i-a îndemnat pe ceilalți scafandri să se scufunde pentru a vedea de ce întârzie antrenorul. Unul dintre ei și-a arătat dezaprobarea: „*Nu e cazul! Este cel mai bun dintre noi!*“

Timpul trecea și odată cu el creștea starea de neliniște în rândul scepticilor. Tot mai multe glasuri îi îndemneau pe cei de pe mal să intre în apă și să-l caute pe antrenor. Au intrat doi, iar după două-trei minute au ieșit la suprafață speriați, spunând că nu-l găsesc. Li s-au alăturat și colegii extrem de panicați. Au fost

minute de puternică tensiune nervoasă în rândul asistenței. Printre cei de pe mal se afla și soția antrenorului care a început să plângă în hohote. Au imitat-o și alte femei.

Scafandrii se scufundau și ieșeau tot mai des la suprafață, fără nimic. Era o competiție contra cronometru pentru salvarea celui năpăstuit de soartă. La un moment dat a ieșit un scufundător și a anunțat că l-a găsit, însă are nevoie de ajutor pentru a-l scoate la suprafață. Unul dintre colegi i s-a alăturat și în aproximativ un minut l-au scos din apă, și au început resuscitarea. Printre cei prezenți acolo s-a întâmplat să fie și un medic. Toate eforturile de a-l readuce la viață au fost zadarnice. Toată lumea privea uimită la acea tragedie care a avut loc în zi de sărbătoare. Serbarea s-a transformat într-o adunare de doliu. Tragicul eveniment a stăruit multă vreme în amintirea martorilor oculari.

Un pacient faimos, „Cristea cu revista“

Printre înțelegerile dintre guvernul de la București și cel de la Belgrad, privind schimbul de teritorii, în urma cărora Jimbolia, împreună alte patru localități de frontieră, a trecut sub administrația Regatului României, a fost și aceea de a se muta bolnavii din spitalul de boli mintale de la Mодоș la cel din localitatea noastră. Astfel, a luat ființă o nouă secție a spitalului care a funcționat până în anii șaizeci, când a fost mutată la Jebel. Aici erau internați pacienți și din alte localități, iar ca medici au funcționat specialiști de marcă, printre care și prof. dr. Dumitru Bagdasar, fost ministru al sănătății în perioada postbelică.

Despre existența acestei unități spitalicești se știa dincolo de hotarele județului Timiș. Multă lume asocia numele de Jimbolia cu țigla produsă aici și cu existența unui spital de nebuni. După ce am devenit locuitor al orașului, cu acte în regulă, când cineva mă întreba „de unde sunt“ ezitam răspunsul cu o oarecare jenă. Eram mândru de țigla ajunsă pe casele locuitorilor din țară și străinătate, dar îmi era rușine să spun că avem și un spital de

boli mintale. Azi, după ce am aflat de faima Dr. Karl Diel, mă pot mândri și cu spitalul din localitate, fără teama că voi fi tachinat.

Între pacienții de atunci se aflau și persoane care sufereau de forme mai ușoare, însă nu vindecați complet, care aveau voie să iasă în oraș. Printre aceștia se afla și unul, pe nume Cristea, care se auto poreclise *Cristea cu revista*. De ce?! Pentru că el chiar alcătuia o revistă, de câteva pagini, cu colaje, desene și texte scrise în versuri sau proză. Unele dintre aceste texte aveau tâlc, se refereau la persoane cunoscute jimbilenilor, și provocau zâmbetul binevoitorilor. La interval de câteva săptămâni, apărea în oraș cu o nouă ediție, într-un singur exemplar. O citea celor care se arătau disponibili să-l asculte și încerca să o vândă pentru a aduna bani pentru un „proiect“ pe care și-l schimba de la o apariție la alta.

La Casa de cultură venea de fiecare dată, aștepta până parcurgeam cu privirea toate paginile, apoi urmau aprecierile mele, uneori încurajatoare. Îmi devenise simpatic și i-am promis întregul meu „sprijin“ spre a-și realiza „visurile.“ Comportamentul meu avea o motivație ascunsă: și eu aveam un strop de nebunie, nedeclarată, dar probată în anumite situații din viață. Fără un strop de nebunie viața devine searbădă, prea monotonă. M-a amuzat o odă închinată distinsului medic Octavian Medrea, despre care „autorul“ pretindea că i-a citit-o, iar acesta l-a felicitat.

Din simplă curiozitate m-am interesat să aflu *cine* a fost acest pitoresc personaj și *cum* a ajuns la spitalul de boli mintale. N-am aflat mare lucru, căci el refuza să vorbească despre trecut și familie. Am aflat că făcea propagandă antifascistă pe străzile din Timișoara în timpul celui de al Doilea Război Mondial, faptă pentru care a fost internat în ospiciu.

Mie îmi pretindea, datorită prerogativelor funcției, să intervin pentru a-i soluționa două probleme: 1. Să efectuez un demers pe lângă administratorul spitalului, domnul Meininger, pentru a-i elibera *atelierul de lucru* unde se depozitaseră saci cu ciment (o magazie de materiale a instituției) și 2. Să-i pun la dispoziție scena Casei de cultură sau cea de la Casa pionierilor

pentru a prezenta o piesă de teatru cu câini. Pentru a-i soluționa prima problemă, în prezența petiționarului, am dat un telefon administratorului de la spital și am aflat că în curând urma să folosească sacii de ciment la reparațiile din instituție. Drept urmare a acestei acțiuni, atelierul creatorului de reviste s-a golit. Celei de a doua chestiuni nu i-am găsit rezolvare, dar l-am rugat să-și termine, mai întâi, de scris textul piesei, să-l citim împreună, apoi să căutăm un dulău care să fie protagonist, în rolul principal, și să apelăm la hingheri pentru a ne face rost de actori.

Soluțiile mele l-au liniștit pentru multă vreme. Reviste a mai alcătuit, cumpărători a mai găsit, dar piesa de teatru pentru căței a rămas nescrisă, ideea a luat-o cu el în lumea de dincolo, lăsându-ne doar o duioasă amintire. Dumnezeu să-i dea, acolo unde este, ceea ce n-a avut pe această lume!

Spaima unui administrator și bucuria unui contabil

În primul deceniu de după cel de al Doilea Război Mondial, atât lefurile angajaților la stat cât și pensiile erau extrem de mici. Nici după șase decenii această situație nu s-a ameliorat. Între pensionarii din acea vreme se afla și învățătorul Gheorghe Adoc, om de seamă al Jimboliei, căruia comunitatea i-a conferit post-mortem un prinos de recunoștință. Unul dintre admiratorii săi, profesorul Alexandru Firan, pe atunci directorul *Liceului teoretic* din localitate, a încercat să-l ajute material, angajându-l administratorul instituției pe care o conducea. Directorului îi plăcea că noul administrator era un om cu prestață, meticolos și disciplinat, integru, politicos, cu o ținută vestimentară îngrijită, cu alte cuvinte un veritabil intelectual de modă veche care se bucura de o autoritate intrinsecă în instituție.

După preluarea funcției totul a mers ca pe roate, iar directorul nu a avut a-i reproșa nimic asupra felului în care își făcea treaba. Într-o zi a apărut în școală un reprezentant de la Controlul financiar intern care dorea să verifice gestionarea de

bunuri și bani. Asemenea indivizi inspirau teamă pentru cei care aveau în primire o gestiune, căci aveau dreptul să facă propuneri care atrăgeau măsuri disciplinare, sancțiuni sau destituiri. Evitarea lor era un gest înțelept, iar ei nu-și puteau exercita controlul fără a fi de față cel controlat. Negăsindu-l pe administrator, „inspectorul“ l-a contactat pe directorul instituției, iar acesta a încercat să-l găsească pentru a-l pune în legătură cu noul venit. Toate încercările de căutare au eșuat. Cei întrebați dădeau același răspuns: „*L-am văzut, dar nu știu unde se află!*“ După câteva ore de așteptare, la propunerea directorului instituției controlate, s-a convenit ca inspectorul să revină în altă zi.

Nu mică i-a fost mirarea șefului instituției când a aflat motivul dispariției și locul unde stătuse administratorul: *în podul școlii!* Nu și-l putea închipui pe acest septuagenar, dascăl model, om care luase parte la *Marea Adunare de la Alba Iulia*, trecut prin două războaie mondiale, parolist și cinstit, să fie timorat de hachițele unui mărunțel slujbaș al statului care semăna teamă printre gestionari.

Asemenea controale „înspăimântătoare“, mai ales pentru funcționarii de la contabilitate, au avut loc și ulterior. Îmi amintesc de anii șaizeci, când organul de *Control financiar intern* (prescurtat CFI) își avea sediul în Timișoara, iar „emisarii“ administrației raionale veneau în „control“ la unitățile subordonate Primăriei. Odată a sosit și inspectorul-șef, tovarășul I., spaima gestionarilor de pe teritoriul raionului Timișoara. În prima zi a verificat documentele primare de venituri și cheltuieli de la *Căminul cultural orășenesc*. I-am răspuns politicos, cu o anumită tentă de novice în domeniu. Inspectorului i-a plăcut, nu atât încercarea mea de a-i cere sfaturi utile pentru activitatea viitoare, care i-a zgândărit vanitatea, ci liniștea din biroul meu în orele de dimineață, când nu erau repetiții sau manifestări culturale.

În această oază de liniște a sălășluit vreo două săptămâni, respectându-și un program care ar fi fost invidiat chiar de cei mai faimoși burocrati. Zilnic, sosea după ora 9 și pleca la gară înainte de ora 13. Timp de o jumătate de oră verifica actele cerute de la

diverși contabili controlați, apoi punea însemnările și observațiile în stânga biroului. Timp de câteva minute lua legătura telefonică cu funcționari din instituțiile controlate, programându-i la un fel de „interviu“ care urma să aibă loc între orele 11 și 12. Până la sosirea acestora cu documentele cerute făcea, obligatoriu, o pauză, când lua o gustare. Aducea de acasă 2 biscuiți și un măr pe care îl curăța de coajă cu un cuțit de bucătărie pe care îl purta în servieta cu acte. Acest ritual s-a repetat zilnic, la aceleași ore. Când îi soseau invitații începea „muștruliala“, reproșându-le incompetența, lipsa de răspundere, nepriceperea și multe altele, ticluite după același stereotip, dar cu alți actori. Toate se încheiau cu obligația ca victimele să aducă a doua zi situații contabile care nu puteau fi terminate nici în trei zile de 2-3 oameni cu experiență și abilitate în meserie, sarcină prin care inspectorul urmărea intimidarea funcționarilor și amplificarea fricii acestora.

Jenat de situație și scârbit de asemenea tratament tiranic, am plecat din birou, mi-am căutat preocupări prin alte săli ale instituției. După două asemenea absențe, mi s-a pus în vedere că va trebui să fiu de față la acele discuții, care se topeau într-un monolog plicticos, presărat cu termeni de specialitate. Protagonistul pretindea că aveam de învățat. Avea dreptate! Mi-am „educat“ răbdarea și i-am descoperit una dintre slăbiciuni („*tendonul lui Achile*“): îi plăcea să i se pună întrebări la care să răspundă sofisticat, cu fraze încâlcite și atât de stufoase încât nimeni nu înțelegea nimic.

Acest *pont* i l-am dăruit contabilului de la Primărie, Josef Ebner, de care depindea instituția la care lucram. Efectul a fost miraculos! Contabilul, plasându-i cu dibăcie, la intervale potrivite de timp, câteva întrebări, uneori banale, a reușit să scape de toate apostrofările și învinuirile inspectorului șef. Flatat, acesta nu i-a mai dat teme pentru întâlnirile viitoare, ba chiar a afirmat că este cel mai competent contabil întâlnit în cariera sa.

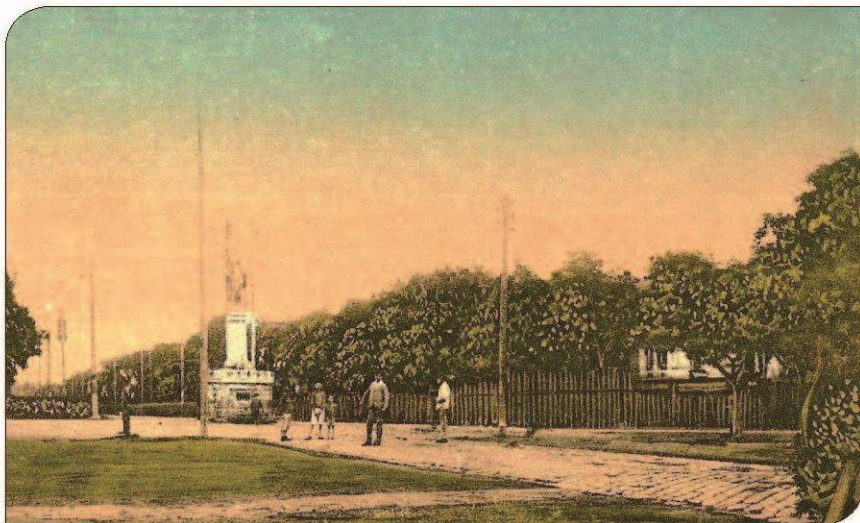
Cum or fi fost ceilalți contabili din raion, oameni cu școală puțină, dacă nici *cel mai bun* nu avea studii superioare de specialitate?!...

Filmări în gara de la Jimbolia

În toamna anului 1989, Jimbolia a fost gazda unei echipe de cineaști din studiourile de la Buftea care a filmat câteva cadre pentru o epopee cinematografică. În ziua de 26 septembrie, dimineța, regizorul Andrei Blaier s-a prezentat la Primăria orașului în vederea stabilirii unor măsuri pentru filmările din acea seară. După afirmațiile regizorului filmul trebuia să prezinte o anumită perioadă istorică din vremea Imperiului Austro-Ungar. Protagonistul viitoarei capodopere era actorul Alexandru Repan, iar acțiunea se petrecea într-o gară din Europa Centrală. Așadar, gara de la Jimbolia convenea regizorului pentru că se potrivea scenariului. Filmul a fost comandat de înalți demnitari și trebuia să înghită multe milioane de lei până la finalizare.

Filmările s-au făcut seara și au constituit un adevărat spectacol pentru jimbolienii care au urmărit cu mare interes cele câteva scene. Dintr-un vagon, adus special pentru filmare, a coborât protagonistul. Pe peron era mare forfotă. Vreo trei sute de militari, îmbrăcați în uniforme de epocă, executau disciplinați ordinele superiorilor, care la rândul lor se conformau indicațiilor regizorale. După terminarea filmărilor a urmat o cină oferită de gazde la Restaurantul „Dacia.“ Așa am aflat că în anul următor epopeea trebuia să fie terminată, iar jimbolienii să-și poată admira vechea lor gară într-un film nou-nouț. Dorința lor a rămas neîmplinită, căci sorții istoriei au decis altfel: în luna decembrie 1989, a căzut dictatura, iar filmările, din motive lesne de înțeles, nu au mai continuat.

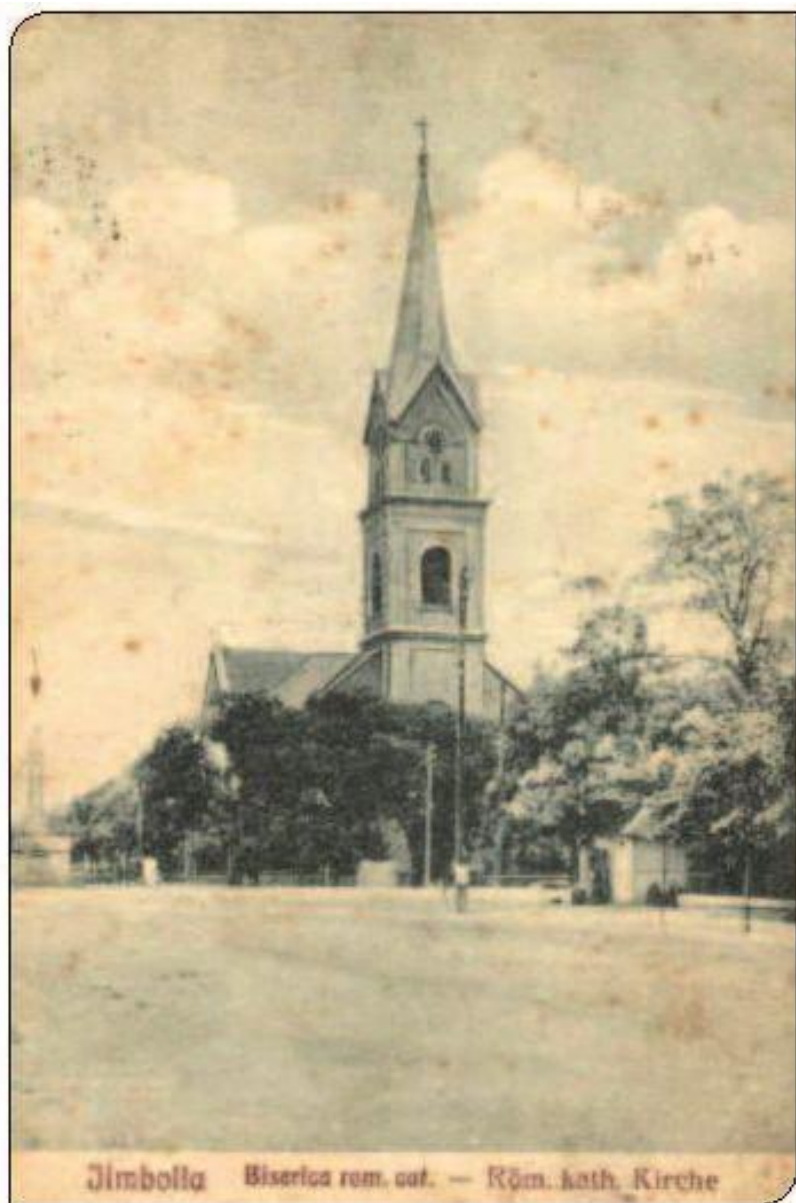
Cap. XII. Fotografii



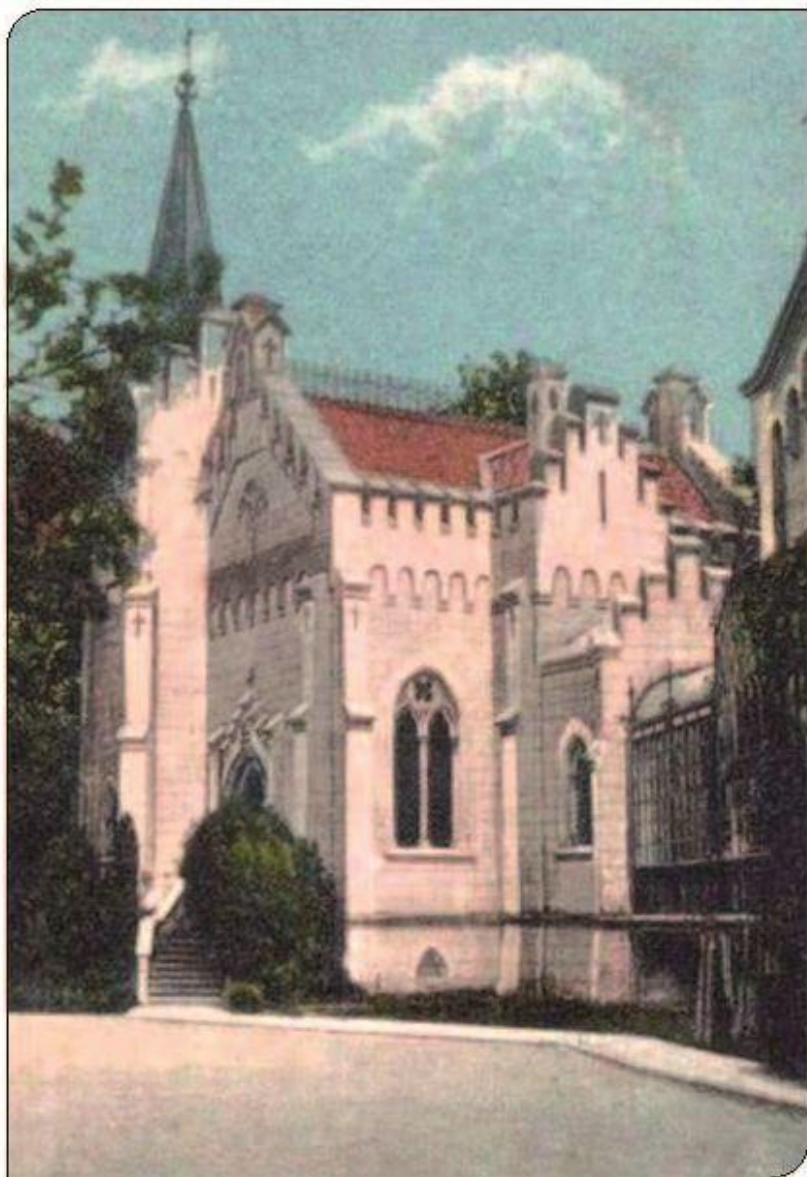
Centrul vechi al comunei Zombolya



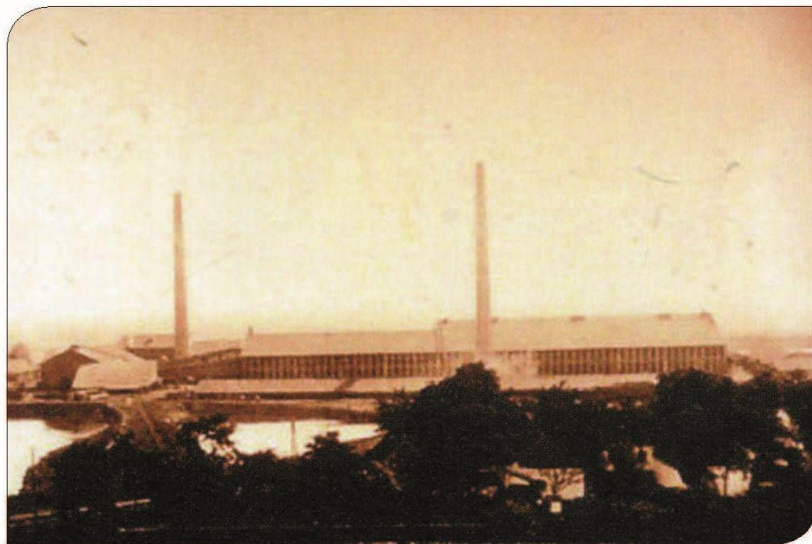
Castelul Csito în anul 1925



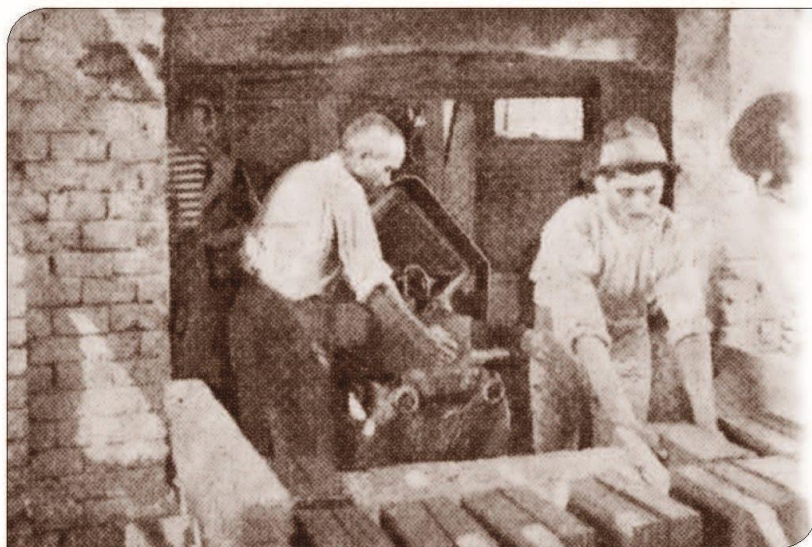
O ilustrație din perioada interbelică cu Biserica romano-catolică, cea mai veche clădire din Jimbolia



Capela de la castelul demolat



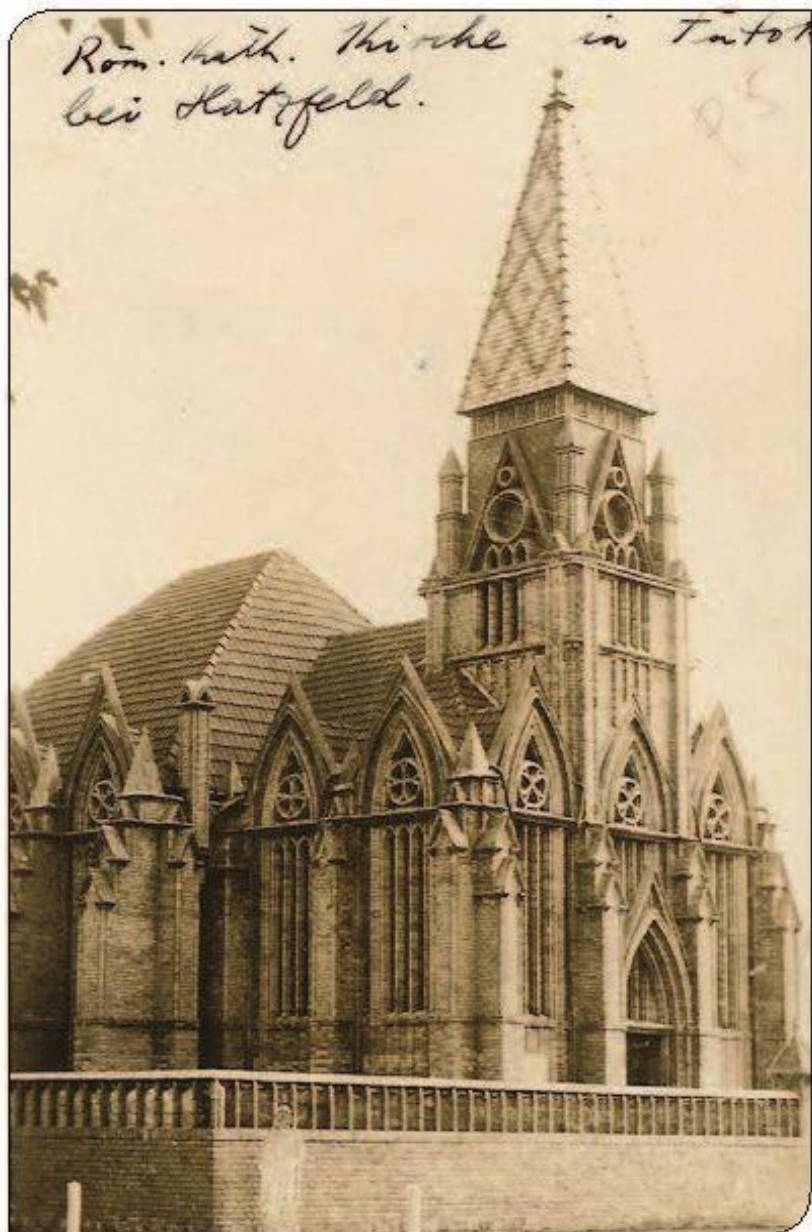
Fabrica de țiglă din Jimbolia la începutul secolului XX



Căărămidari din Jimbolia la începutul secolului XX



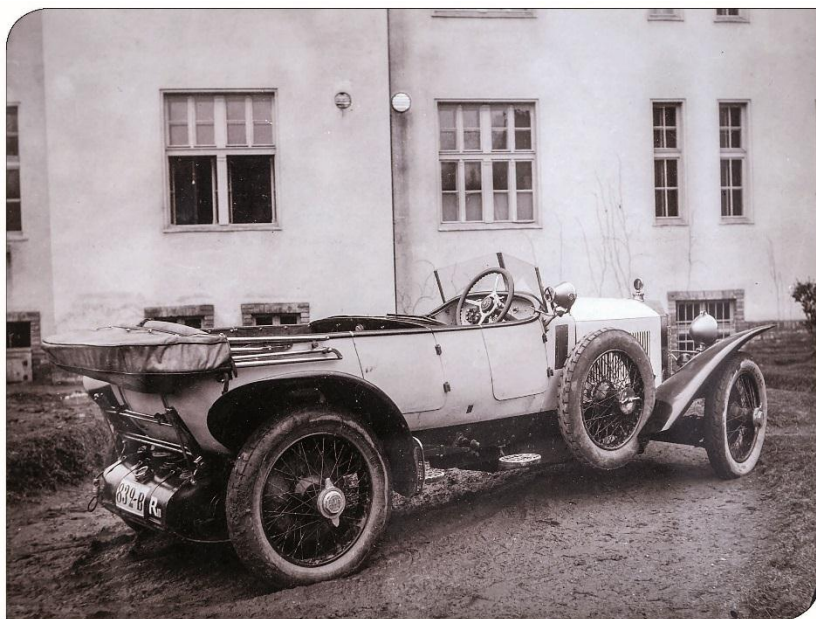
Statuia Sf. Florian



Biserica romano-catolică din cartierul Futok



Biserica ortodoxă în construcție.



Automobilul dr. Ludwig Diel



Cazinoul domnilor



Centrul oraşului în perioada interbelică



Ciădirea gării din Jimbolia dată în folosință în anul 1900



Fanfara pompierilor, 1938



Fosta Casă a meseriașilor din Jimbolia, care se află în curtea Cooperativei VIITORUL, str. Liviu Rebreanu



Fotografie cu centrul localității în vremea când cablul de curent electric era suspendat pe stâlpi din lemn



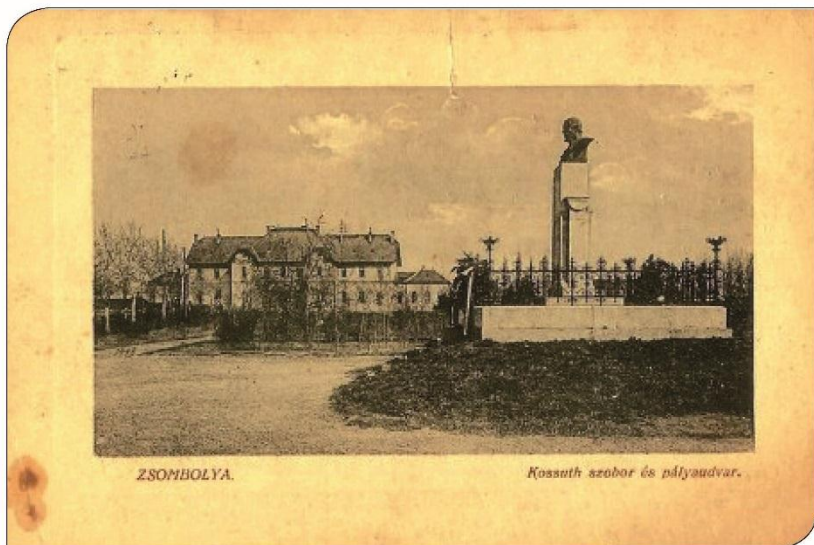
Ilustrată cu Castelul Csito



Imobilul unde se află azi Farmacia Catena



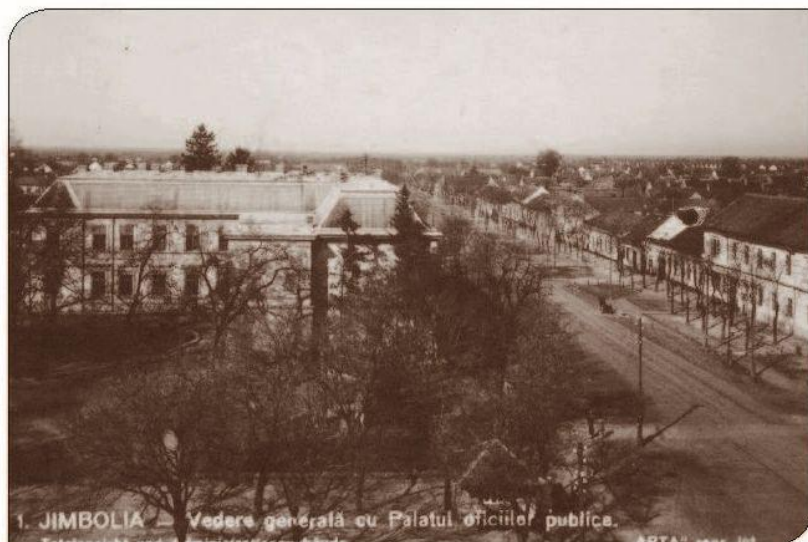
Jimbolia în anul 1930



Monumentul lui Kossuth Lajos din zona gării care a fost desființat



Fanfara din 1956 condusă de M. Svoboda



Palatul oficiilor publice din Jimbolia, azi sediul Primăriei



Peronul gării în perioada interbelică



Sediul vechi al Primăriei Jimbolia



Statuia Sfântului Florian la începutul secolului trecut



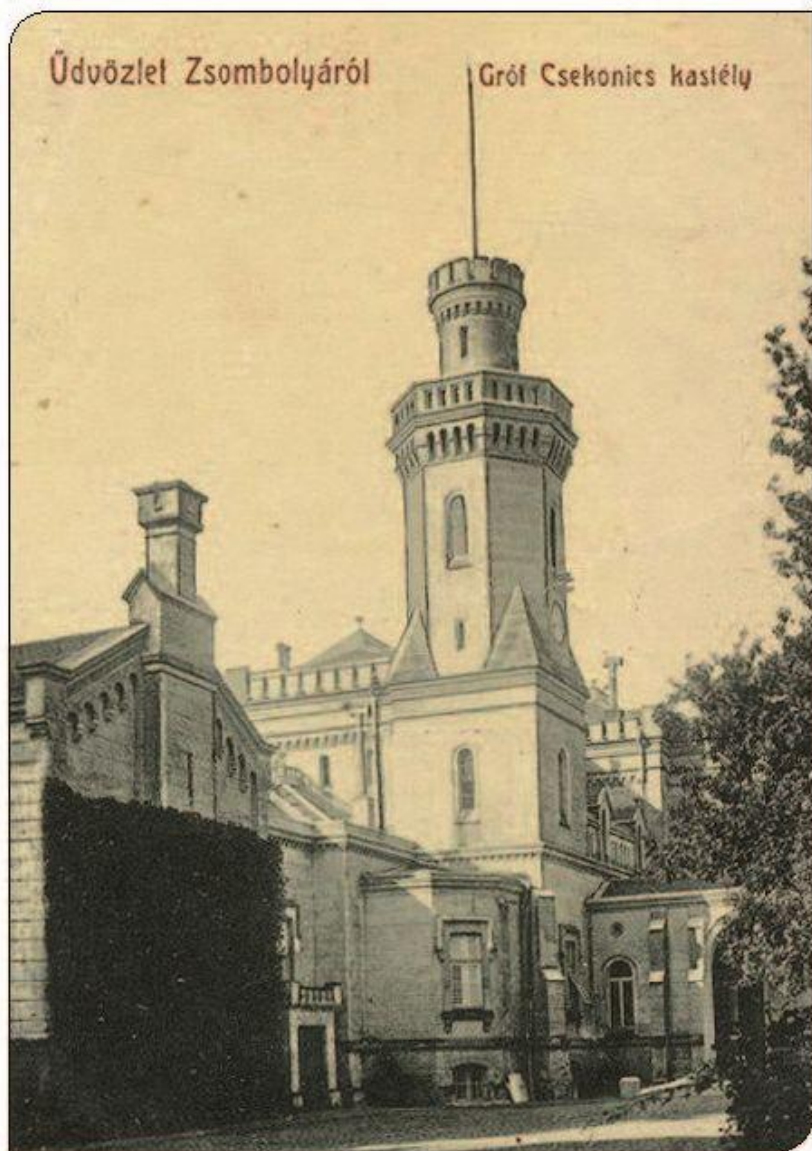
Statuia din parc, ridicată în memoria dr. K. Diel



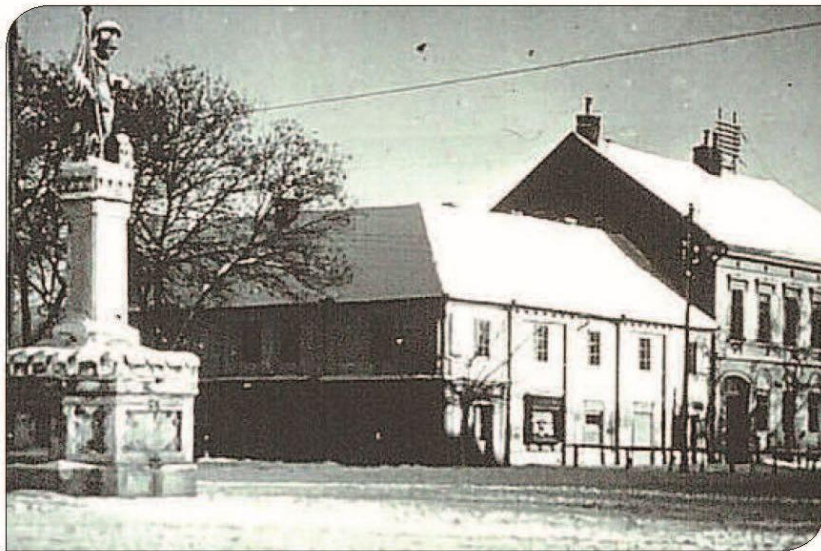
Statuia și fântâna din centrul vechi al orașului



Tiglă veche de la Ceramica Jimbolia



Turnul Castelului Csato



Vechea Farmacie Holz



Jibolia

Palatul administrativ — Gemeindehaus

Vechiul Castel Csekonics, azi sediul primăriei oraşului



Localul fostei școli primare, clasele I-IV



Jimbolia anilor șaptezeci



Plic filatelic din 1982



1959. Fr. Bartzer și echipa de dans după un spectacol



Catalog jubiliar 1864-1934 al fabricii din Jimbolia



Capela din cimitir unde sunt înmormântați membrii familiei Csekonics.



Centrul comercial. Clădirea Hotelului Dacia



Educatorea Katharina Theissen și preșcolarii de la Grădinița Nr. 2, în anul 1971



Jimbolia anilor șaptezeci



De la stânga la dreapta: Remus Boca, Petrovici Éva, Szekeres György, Cornelia Holovati, Kaba Gábor, Sorina Râpă, Ștefan Mleşniță, Claudia Andro, Dragomir Ciobanu, Doru Timofte, Hildegard Zappe, Hans Jirkowsky, Petre Stoica, Ioan S. Marc, Borbely Ludovic.

Lipsă la apel: Gheorghe Avram (va apărea în numărul viitor)

Colectivul de redacție al ziarului Observator de Jimbolia



Orchestra de muzică populară germană din anii cincizeci



Monumentul ostașilor sovietici



Orchestra Die Schwabekinder împreună cu dirijorul său după un concert din anul 1973



Părintele Mihail Avramescu la oficierea unei slujbe



Stația CFR Jimbolia în anul 2015



Trenul pleacă spre Timișoara



Terasa vechiului ștrand



Sală de la Muzeul Stefan Jäger



Participanți la Zilele Jimboliene împreună cu prof. dr. Pia Brînzeu și prof. dr. Petru Drăgan



Ștrandul vechi de la balta Treiss



Relicve de la Topitoria de câneapă



Parcarea din piața extinsă până la Liceul Tehnologic



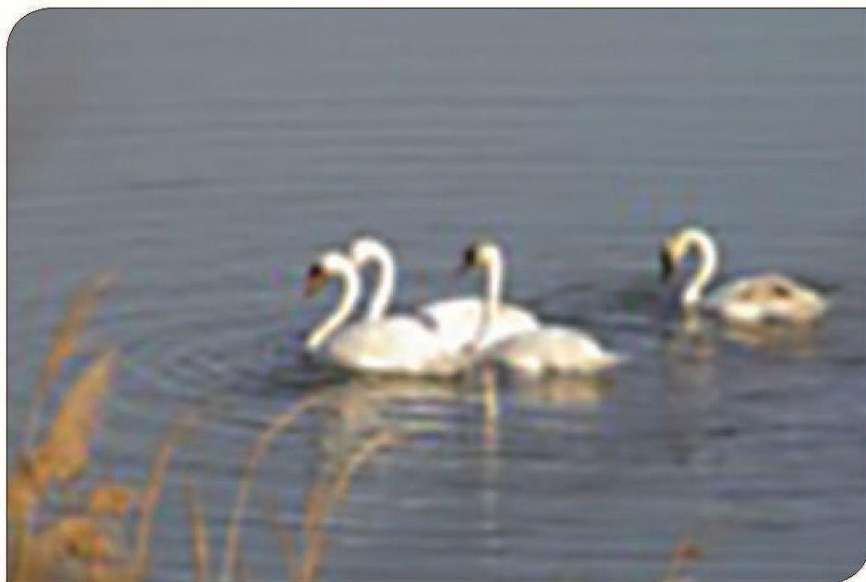
Vama Jimbolia - 1976



Prof.dr. Petru Drăgan în fața tripticului de la Muzeul St. Jäger



Jimbolia alfel. Construcție din secolul trecut



Lebede pe Balta Albastră, 2011



Trandafiri în Zona Gării



Sediul fostei fabrici de nasturi S.C. VENUS S.A.



Casă din str. Dr. DieI, construită în 1833



Grup de atleți antrenat de prof. Gazibara



Perechi de dansatori La Kirchweih în 26 sept. 2015



Flori în str. Republicii, iunie 2015



VENEȚIA Jimboliei



Muzeul Stefan Jäger



Banat Ripensis



Muzeul CFR



Foto: Theophil SOLTESZ

Interior de la Muzeul Dr. K. Diehl



Exponate de la Muzeul Pompierilor



Foto: Theophil SOLTESZ

Interior la Muzeul Presei



Sediul fostei Școli Profesionale, folosită de Liceul Tehnologic



17 iulie 2013. Inaugurarea centrului NU MĂ UITA



2015. Liceul Tehnologic



Noua clădire a Școlii Gimnaziale



Școala de pe Str. Lorena



Școala din cartierul Futok



Grădinița din Str. Tudor Vladimirescu



Grădinița din cartierul Futok



Curtea interioară de la Clubul Copiilor



Aspect din sala de sport de la ștrand



Castelul din centrul orașului unde se află acum Primăria



Biserica romano-catolică de-o vârstă cu Jimbolia



Biserica ortodoxă și noua casă parohială



Peisaj de iarnă în cartierul Futok



Biserica baptistă Speranța Str.Spre Nord



Biserica Salem



Biserica reformată



Capela greco-catolică. Str. Republicii



Sala Regatului - Martorii lui Iehova



Capela nouă. Cimitirul orașului



Pavilionul administrativ de la Spitalul Dr. Karl Diel



Remiza, turnul și Muzeul Pompierilor



Poetul Petre Stoica la inaugurarea Muzeului Presei SEVER BOCU



Sala de sport Gazibara



Secția de Pneumoftiziologie a Spitalului



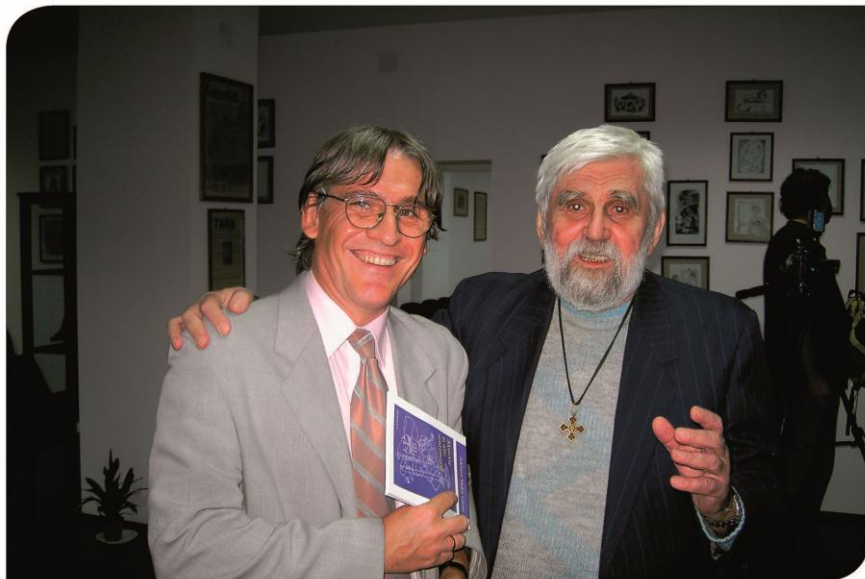
Activitate în sala de sport



Casa memorială Dr. Karl Diel (2013)



Bustul Dr. Karl Diel de la spitalul care îi poartă numele



Doi cetățeni de onoare ai orașului - Petre Stoica cu cel mai apropiat prieten, poetul Marcel Tolcea



Inaugurarea Ambulatorului Spitalului Dr. Karl Diel (Policlinica)



La inaugurarea bustului compozitorului Emmerich Bartzer



Manifestarea IDEEA organizată la Casa de cultură în 2012



Pompierii la un exercițiu de perfecționare



Stația CFR Jimbolia în anul 2015



Trenul pleacă spre Timișoara



Instalații moderne în serele spitalului



Casa de cultură din Jimbolia. Sala de spectacole



Sala de sport de la ștrand



Statuia Sf. Florian la debutul anului 2016



Un grup de elevi în studioul Televiziunii locale Jimbolia



2015. Peisaj de toamnă la Balta 2



Anul 2015. Simboluri ale sărbătorilor de iarnă



Foto: Theophil SOLTESZ

Centrul de copii Sf. Francisc



2015. Toamnă în parcul central



2016. Au reînceput lucrările de canalizare în centrul oraşului



Unul dintre blocurile ANL



Aspect de la Jimbocicleta din vara anului 2010



Aspect de la inaugurarea Incubatorului de afaceri din str. Ștefan cel Mare



Bazaruri la Zilele Jimboliene



Blocuri din str. Mărășești



Blocuri în Zona Gării



Lansare de carte la Biblioteca orășenească Mihai Eminescu



Case noi pe una dintre străzile reabilitate



Câteva case din Cartierul Rapova



Una dintre sălile Fundației culturale româno-germane PETRE STOICA



Foto: Theophil SOLTESZ

Corul FLORIS la a X-a aniversare, 2009



Festivalul Jimboblues, ediția din 2012



Gara nouă din partea de est a orașului



Copii la centrul Blythwood



Loc de popas la bălți



Panou electronic de publicitate



Parcul Expozițional RIPENSIS la inaugurare



Panou la intrarea din estul orașului



Piața centrală a orașului, 2015



Pistă pentru biciclete, 2015



Recepția lucrărilor de evacuare a apelor pluviale din cartierul Locul Târgului



Sediul BCR



Sediul Poliției



Spectacol la Zilele Jimboliene din 2011



Stația de epurare din estul orașului. 2016



Ștrandul termal în vara anului 2015



Instalații moderne la Aqualim Jimbolia



Orașul împodobit pentru a serba Ziua Națională a României



2016. O firmă din oraș pe timp de noapte



Comerț stradal cu flori. 2016



Flori exotice



Flori noi de la Dudeștii Vechi



Piscină privată și pensiune în nordul localității



Pregătirea papricașului la Sărbătoarea de Ignat din 2012, organizată la EXPO-RIPENSIS



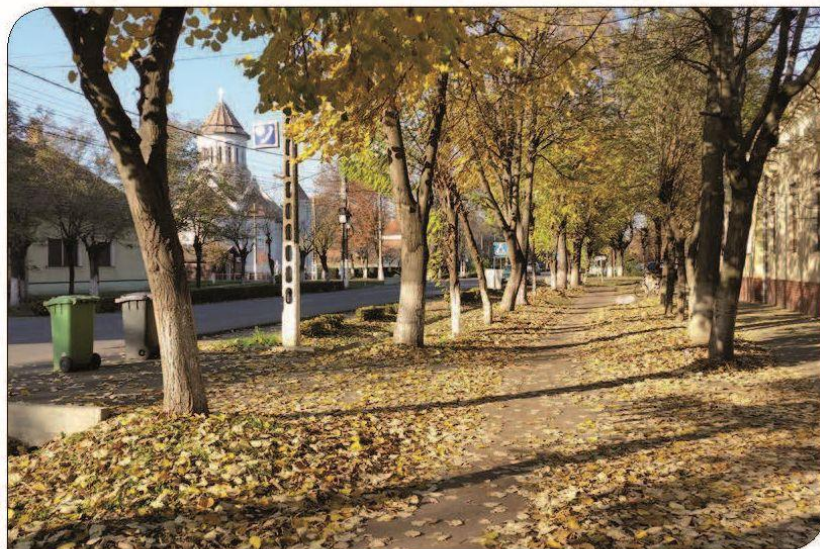
Service Auto, R2Max



Stația Petrom. 2015



Supermarket în Calea Timișoarei



Toamna anului 2015 pe strada Republicii



Zilele Jimboliene 2011. Inaugurarea cortului din spatele Casei de Cultură



Zona industrială din estul Jimboliei



Antenă telefonie mobilă



Aspect din Clarii Vii



Aspect din sera S.C. Peisaj Hosta S.R.L.



Blocuri de locuințe în Zona Gării



Colonia Clarii Vii



Fabrica de cabluri Hatzfeld



Flori în luna martie, 2016



Investiție industrială din mileniul III. Faulhaber



O unitate din Zona Cării a firmei Sumida



Centrul orașului



Serele spitalului



Siloz din Clari Vii



Moara din Jimbolia



Siloz în nordul orașului



Stadionul Thierjung Arpad



Supermarketul PROFÍ



Una dintre noile fabrici din Jimbolia



Amurg la Balta Albastră



Construcții neterminate din noul campus școlar



Sediul unei societăți comerciale



Grădinița cu P.P. nr. 1



2016. Partea de sud a Bălții Herișanu





Cartierul Futok, vedere panoramică, 2015




Apus de soare la vest de Jimbolia



Manelistul Nicolae Guță la Jimbolia

Primăria Orașului Jimbolia și Biblioteca Orașenească Jimbolia vă invită vineri,
15 ianuarie 2016, ora 12⁰⁰, în fața bustului lui Mihai Eminescu din centrul orașului
 Jimbolia, la un moment cultural dedicat sărbătoririi a 166 de ani de la nașterea
 poetului.



15 ianuarie 1850 – 15 iunie 1899

Afiș cu o manifestare culturală din 2016



Trandafiri în centrul orașului



**VĂ INVITĂM SÂMBĂȚĂ, 5 DECEMBRIE 2015,
ORA 19⁰⁰, LA CASA DE CULTURĂ DIN
JIMBOLIA LA SPECTACOLUL OFERIT DE**

Ansamblul Folcloric din Croația

"OSS- BUSEVAC"



VĂ AȘTEPTĂM CU DRAG

Expoziție de



PĂSĂRI SI ANIMALE MICI

Cortul din incinta Casei de Cultura

Str. Tudor Vladimirescu 88

30 – 31.01.2016



Loc de joacă în parcul central



Indicator cu muzeele Jimboliei



Sediul Fundației româno-germane Petre Stoica



Sala de sport Wiesenmayer



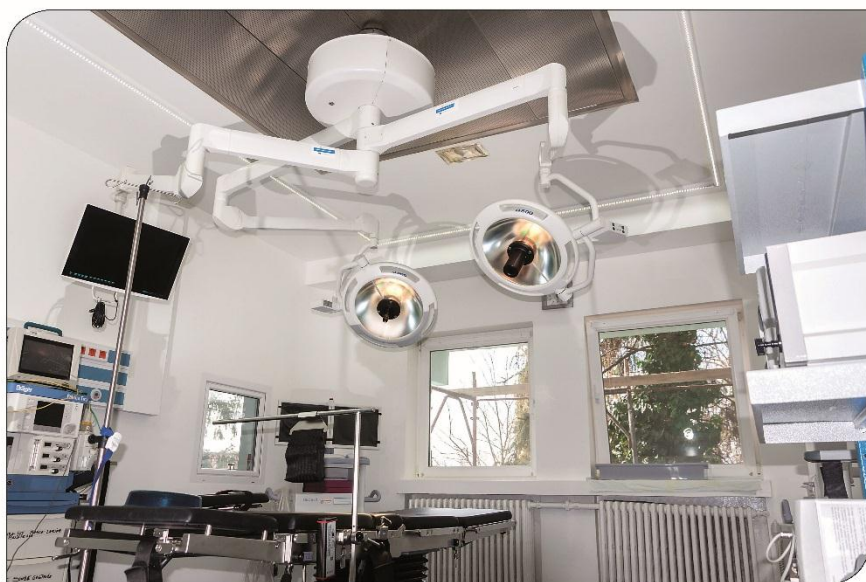
Interior la Școala Gimnazială



Curtea grădiniței din str. Gh. Doja



Șosele asfaltate



Dotări la Secția de chirurgie a Spitalului Dr. K. Diel



Bustul lui B. Bartók



Bustul lui E. Bartzer



Bustul lui George Enescu



Bustul lui Mihai Eminescu



Bustul lui Peter Jung



Bustul lui Petőfi Sándor



Statuia Dr. Karl Diel

Bibliografie

Ciobanu, Dragomir – *Monografia Bibliotecii orașenești „Mihai Eminescu“ din Jimbolia*. Editura Eurobit Timișoara, 2002, p.106-108.

Ciobanu, Dragomir – *Valori și tradiții. Momente din universul spiritual al orașului Jimbolia (1945-2004). Contribuții monografice*. Editura Solness Timișoara, 2004, p. 180-212.

Ciobanu, Dragomir și Rotaru, Marian – *Două decenii de la apariția primei publicații în limba română. Contribuții la istoria presei din Jimbolia*. Ediție Jubiliară. Editura Artpress Timișoara, 2015, p. 13-19, 22-26, 49, 82-83.

Ciobanu, Dragomir și Tonța, Walter – *Personalități din panteonul Jimboliei. Vol. II*. Editura Artpress Timișoara, 2013, p. 227-249.

Dobîrcău, Cornel Virgil – *Performanțele luptelor la Clubul Sportiv Școlar până în 2014*. În volumul „*Cronică ilustrată a învățământului jimbolian:1934-2014*“, p. 31-32.

Niculescu, Valerică – *Viața muzicală a Jimboliei*. Editura Artpress Timișoara, 2012, p. 13-40, 61-82.

Observator de Jimbolia, anul I, nr. 46 din 15 decembrie 1995, p.1, 3 și nr. 47 din 22 decembrie 1995, p. 4.

Pavel, Sorin – *Ghidul Orașului Jimbolia*. Ediția a III-a, Editura Artpress, Timișoara, 2013, p. 50-68.

Primăria Jimbolia – [www Jimbolia.ro](http://www.Jimbolia.ro). Site-ul oficial.

Programe și afișe de la „Zilele Jimboliene“ și alte manifestări tradiționale: 1995 – 2015.

Revista PDF – *Memorialul Revoluției. Decembrie 1989 în Jimbolia*. (Prof. dr. Dumitru Tomoni: Interviu cu prof. Niculai Butacu).

Schulz, Maria – *Arc peste timp. Artele frumoase în Jimbolia între 1900-2013*. Editura Artpress Timișoara, 2014. P. 18-117.

Vastag, Johann – *Sf. Florian în stema Jimboliei*.
Manuscris, 22 pagini cu ilustrații, 1994.

Vastag, Johann și Vastag, Hans – *Monografia orașului Jimbolia*. Editura Kabor Jimbolia, 1995, p. 106-109.

Cuprins

Cuvânt înainte	2
Cap. I. Câteva repere din trecutul localității.....	4
Colonizarea	4
Evoluția numelui localității	9
Cap. II. Unicate într-un oraș de provincie.....	11
Cel mai important crescător de cai de rasă din Europa centrală ...	11
Agricultori de „frunce“	11
„Bohn M. et Co“ a obținut Grand Prix.....	12
Pionierat în domeniul medicinei	12
Prima organizație locală de orientare nazistă din Banat.....	13
Steag și imn pentru germanii din Banat	13
Ștefan Jäger, cel mai mare pictor al șvabilor bănățeni.....	14
Familii celebre	14
Primul club al tineretului din Banat.....	15
Salon literar științific în premieră	16
Filiala pentru România a Clubului de la Praga.....	16
Fundația culturală româno-germană „Petre Stoica“	17
Fundația culturală „Regele Burebista“	18
Muzeul presei „Sever Bocu“	18
Oraș mic cu mari sportivi.....	19
Creșterea numărului de tradiții culturale și sportive locale	20

Cap. III. Oameni de seamă implicați în viața spirituală a Jimboliei22

1. Jimbolieni care sunt: autori de cărți beletristice, științifice, studii și traduceri; publiciști, plasticieni și sportivi de performanță
23
2. Artiști din domeniul muzicii, teatrului, coregrafiei și plasticieni din alte localități27
3. Scriitori, oameni de știință și cultură, cadre didactice universitare, sportivi de performanță din alte localități care au vizitat Jimbolia31
4. Demnitari, oameni politici care au vizitat orașul.....34
5. Formații artistice profesioniste și de amatori care au prezentat spectacole la Jimbolia în ultimele șapte decenii35
6. Formații artistice neprofesioniste ale jimbolienilor care au făcut turnee în alte localități36
7. Mari dirijori jimbolieni care au pus în scenă spectacole de operetă37

Cap. IV. Amintiri despre câțiva mari artiști prezenți în spectacole la Jimbolia.....39

- Mihai Constantinescu a dat sfaturi doamnelor care vor să fie frumoase.....42
- Ben Matei și Narghita43
- Amza Pellea a absentat din motive de sănătate46
- Florin Piersic, o prezență de excepție47

Cap. V. Întâmplări memorabile cu instructori și formații artistice .49

- Ultimul concert dirijat de Emmerich Adalbert Bartzer.....49
- Formație de păpușari premiată la București51
- O fanfară și un dirijor luat în colimator54

Cap. VI. Întâmplări, cu și fără haz, petrecute la Casa de cultură	57
Încercare de atentat la o tradiție locală	57
Dascăli cu sabia lui Damocles deasupra capului.....	59
Consecințele unor rivalități stârnite de frumoasele Jimboliei prezente la discotecă.....	60
Cap. VII. Un control inopinat și o bicicletă dispărută	63
Control inopinat la Biblioteca orășenească	63
Prima mea bicicletă și un presupus infractor	65
Cap. VIII. De la administrația publică locală	69
Primari destituiți.....	69
Contribuție voluntară „obligatorie“	70
Semaforul	72
Cap. IX. Replici sau situații hazlii, premoniții.....	74
Pleonasm	74
Exprimare incorectă	74
Coincidență.....	74
Autoritate șifonată	76
Intimidare și șantaj	77
Premoniție	78
Nod în papură.....	79
Răspuns cu subînțelesuri	80
Luleaua neamțului	80
Un regiment de muzicanți	81
Un sfat cu subînțelesuri.....	82
Cap. X. Ceaușescu adulat și huiduit	85

Vizită de lucru anulată	85
Telegrame.....	87
Revoluția din decembrie la Jimbolia.....	88
Cap. XI. Alte întâmplări vesele și triste	93
Scafandru îneecat	93
Un pacient faimos, „Cristea cu revista“	94
Spaima unui administrator și bucuria unui contabil	96
Filmări în gara de la Jimbolia	99
Cap. XII. Fotografii	100
Bibliografie.....	213